

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta Filozofická

Diplomová práce

**Komparace kulturních politik vybraných států ve světle evropské
integrace**

Kateřina Strnadová

Frankfurt (Oder) 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Evropská kulturní politika - Komparace kulturních politik
vybraných států ve světle evropské integrace**

Kateřina Strnadová

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Frankfurt (Oder) 2017

Tímto prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala sama a pouze s použitím uvedených zdrojů.

Frankfurt (Oder) 2017

Děkuji PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Phd. za podnětné komentáře k práci.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Vymezení základních pojmů.....	11
2.1. Evropeizace.....	11
2.2 Kultura	14
2.2.1 Mezinárodní rozměr kultury	15
3. Kulturní politika EU.....	19
3.1 Charakteristika	19
3.2 Práva a kompetence vycházející ze zakládajících smluv a další legislativy.....	20
3.3 Evropské instituce a jejich role ve formování kulturních politik.....	22
3.4 Evropské programy a projekty kulturní politiky.....	23
3.4.1 První generace komunitárních kulturních programů.....	23
3.4.2 Druhá generace komunitárních kulturních programů.....	25
3.4.3 Třetí generace komunitárních programů.....	26
3.5 Evropské hlavní město kultury.....	28
4. Kulturní politika České republiky.....	31
4. 1 Historický vývoj legislativy české kulturní politiky.....	31
4. 2 Česká kulturní diplomacie.....	33
4. 3 Česká centra jako nástroj kulturní diplomacie	34
4.4 Zapojení Česka do evropské kulturní politiky.....	37
4.5 Projekt Evropského hlavního města kultury a jeho zahraniční dimenze.....	40
4.6 Shrnutí české kulturní politiky ve světle evropské integrace.....	43
5. Kulturní politika Německa.....	45
5.1 Kulturní politika a kulturní zahraniční vztahy.....	45
5.2 Německá kulturní diplomacie.....	47
5.3 Goethe Institut jako nástroj německé kulturní diplomacie.....	49
5.4 Zapojení Německa do evropských kulturních programů.....	51
5.5 Zapojení Německa do projektu Evropské město kultury: Ruhr 2010.....	54
5.6 Shrnutí německé kulturní politiky ve světle evropské integrace.....	56
6. Slovenská kulturní politika.....	58
6.1 Slovenská kulturní politika.....	58
6.2 Slovenská kulturní diplomacie.....	61
6.3 Slovenské instituty jako nástroje slovenské kulturní diplomacie.....	63
6.4 Zapojení do evropské kulturní politiky.....	65
6.5 Košice 2013 a mezinárodní spolupráce v rámci EHMK.....	68
6.6 Shrnutí slovenské kulturní politiky ve světle evropské integrace.....	71
7. Komparace.....	73
8. Závěr.....	80
9. Seznam použité literatury.....	81
10. Resümee.....	93
11. Seznam příloh.....	94
Přílohy.....	95

Nicht der Staat ist es, der die Kultur hervorbringt, sondern die Kultur die Kultur war es, die während der Aufklärung den modernen, demokratischen Staat erst ermöglicht hat.

(Werner Maihofer, Kulturelle Aufgaben des modernen Staates. Z: Leber, Fabian (2010))

1. Úvod

"Kultura je duší společnosti," prohlásila v roce 1983 řecká ministryně kultury Melina Mercouri, která stála na počátku projektu Evropského města kultury (Poiein Kai Prattein 2017), vlakového projektu Evropské unie v oblast kulturní spolupráce. V této době Evropská unie pomalu začala implementovat kulturní dimenzi do svých politik. Kultura se poprvé objevila v legislativě Evropské unie s Maastrichtskou smlouvou z roku 1991. Podle této smlouvy je role Unie v oblasti kultury podporovat mezinárodní kulturní výměny mezi kulturními aktéry, ale přičemž má respektovat národní a regionální specifika (Maastrichtská smlouva Hlava IX článek 128).

Proto je dle principu subsidiarity kulturní politika v moci jednotlivých členských států. Kromě toho lze ale tvrdit, že kulturní politika se tvoří na vícero úrovních – lokální, státní i nadnárodní. Pokud jde o nadnárodní úroveň, kulturní dimenze se v politice Evropské unie ale objevuje čím dál častěji, mluví se o pojmech jako evropská identita, europeizace nebo evropské dědictví.

Oblast kulturní politiky Evropská unie podporuje skrze několik projekty. Prvním je program Kreativní Evropa nastaven na období 2014-2020. Tento program podporuje kulturní transnacionální projekty a jeho cílem je podpora kreativních průmyslů a inovací. Podporuje přeshraniční spolupráci mezi kulturními a kreativními organizacemi v Evropské unii. Druhým je projekt Evropského hlavního města kultury. Jedná se pravděpodobně o mediálně nejznámější a nejviditelnější evropský kulturní projekt.

Na neposledním místě je pak Označení Evropské dědictví, což je akce s cílem propagovat pamětihodnosti evropského rozměru. Vzhledem k tomu, že mezinárodní interakce jsou patrné zejména v rámci programu Kreativní Evropa a v rámci Evropských měst kultury, tato práce se bude zabývat především těmito.

Důležitou částí částí této práce bude zapojení vybraných zemí do projektů Evropských hlavních měst kultury. Na příkladu tohoto projektu budu moci analyzovat zapojení vybraných zemí, popř. vysledovat, kam směřovala jejich mezinárodní spolupráce. Tento projekt měl zviditelnit jednotlivá města na kulturní mapě Evropy a poukázat na kulturní vývoj nejen evropských metropolí, ale také měst, která často stojí na okraji zájmu mezinárodní komunity i Evropské unie. Přestože není jednoduché evaluovat, jaký dlouhodobý význam tento titul městům přináší v rámci zahraničních partnerství a mezinárodní kulturní výměny, projekt rozhodně má i mezinárodní dimenzi skrze podporu mezinárodního turismu, umělecké mobility a partnerská města. Titul EHMK

bývá většinou udělován dvou městům najednou (s jistými výjimkami jako například devět Evropských měst kultury v roce 2000 nebo jediné EHMK Graz v roce 2003), které spolu navazují kulturní spolupráci a výměny. Mezinárodní kulturní dimenzi projektu dokazuje i fakt, že jedním z kritériem pro výběr nového EHMK je existence přeshraničního kulturního projektu. Pokud se podíváme například na seznam projektů EHMK Plzně 2015, na první pohled si můžeme všimnout projektů zaměřených na česko-bavorskou spolupráci, Japanfest nebo spoluprací s druhým EHMK roku 2015, belgickým Mons.

Mezinárodní kulturní spolupráce má v evropské politice významnou roli. Současná evropská kulturní politika, která byla formulována v dokumentu Evropská strategie pro kulturu z roku 2006, má tři stěžejní cíle. Prvním z nich je podpora kulturní diverzity a mezikulturního dialogu. V tomto směru se jedná zejména o podporu mezinárodní mobility kulturních aktérů, podpora kulturního dědictví a mezikulturního porozumění, které má pomoci při tvorbě evropské identity. Druhým bodem je podpora kreativních průmyslů, třetím pak prosazování kulturní diplomacie vůči třetím zemím. Samotná Evropská unie využívá kulturní diplomacii jako nástroj k posilnění evropské společnosti, která již není vnímána pouze jako cesta k naplnění ekonomických cílů, ale také jako proces vzájemného porozumění zemí s rozdílnými kulturami.

Cílem této práce bude zjistit, jaký má Evropská unie vliv na kulturní politiky jednotlivých států, a to se zvláštním zaměřením na vnější kulturní politiky, tedy kulturní diplomacii a mezinárodní spolupráci v kulturní oblasti a na to, zda evropeizace zanechala na kulturních politikách vybraných zemí nějakou stopu. Mezi výzkumné otázky bude patřit to, co je hlavními tématy kulturní diplomacie vybraných zemí, jakým způsobem fungují jejich kulturní instituty, jak se země zapojují do evropské kulturní politiky (tím jsou myšleny zejména kulturní komunitární programy a projekt Evropského města kultury a jak aktivní jsou v této účasti).

První část práce poskytne teoretický rámec pro následnou analýzu kulturních politik vybraných států a bude se zabývat tím, jaké nástroje Evropská unie využívá pro provádění kulturní politiky. Rozebrána bude role Evropské komise, strategické dokumenty zabývající se kulturní politikou a dále konkrétní kulturní programy a nástroje již nastíněné výše.

Předmětem druhé části práce bude analýza kulturních politik České republiky, Slovenské republiky a Spolkové republiky Německo se zaměřením na kulturní diplomacii a evropskou dimenzi kulturních politik těchto států. Tyto země byly zvoleny z několika důvodů: jelikož se tyto země nachází v geografické blízkosti, lze předpokládat, že tyto země spolu mají nejintenzivnější kulturní výměny (resp. Německo s Českem, Slovensko s Českem), tento předpoklad se tato práce pokusí

potvrdit. Dalším důvodem bylo, že všechny tyto země se již účastnily projektu Evropského města kultury, bude proto možné podívat se na společné znaky a porovnat evropskou dimenzi projektu. Kulturu v České republice naposledy prezentovala Plzeň (2015), předtím ještě Praha v roce 2000. Košice se staly slovenským EHMK v roce 2013. Německo mělo zatím tři příležitosti, přičemž posledním německým EHMK bylo město Essen v roce 2010. Na příkladu projektů Evropských měst kultury bude možné vysledovat, kam směřovala jejich zahraniční spolupráce a analyzovat zapojení vybraných zemí do evropské kulturní politiky.

Co se týče metodologie práce, bude se jednat o analýzu kulturních politik vybraných států v rámci evropské integrace a jejich komparaci. Srovnávat budeme konkrétně zapojení těchto zemí do evropských kulturních komunitárních programů, tj. s partnery z jakých zemí spolupracují nejvíce, jak často spolupráce navazují (tedy počet organizovaných či spoluorganizovaných projektů) a jak jsou jejich žádosti úspěšné. Půjde většinou o kvalitativní analýzu, ovšem s kvantitativním vstupem ve výzkumu zapojení zemí do evropských kulturních programů, přičemž zdrojem pro tyto data bude oficiální databáze Evropské komise. Dalším bodem komparace budou jednotlivé projekty EHMK, kde se znovu podíváme na zahraniční partnery projektů a na mezinárodní dimenzi projektu. Časové zaměření vyplývá z účasti zemí v evropských kulturních programech a účasti v programu Evropská hlavní města kultury. Značná část práce se dále zaměří na nástroje kulturní diplomacie vybraných zemí, srovnáme tedy priority, aktivity a geografické rozšíření kulturních institutů Českých center, Goethe Institutů a Slovenských institutů. Jednotlivé části zabývající se vybranými zeměmi budou obsahovat i legislativní a institucionální základ, tudíž v komparační kapitole se podíváme i na tyto prvky.

2. Vymezení základních pojmů

2.1. Evropeizace

Vymezení pojmu evropeizace není jednoduchá záležitost. V českém prostředí lze nalézt například rozdíly v terminologii, např. evropeizace, europeizace či evropeanizace atd. Definice evropeizace se mění podle autorů a jednotlivých sociálních věd, které kladou důraz na rozdílné oblasti zkoumání. Základní význam evropeizace zahrnuje spektrum procesů, které si kladou za cíl vytvořit "silnou a jednotnou Evropu" (Zemanová 2007: 32), které se snaží o zavádění či upevnění kulturních tradic, náboženství či životních stylů, šíření evropských hodnot a právních principů do třetích zemí, nebo dokonce i pro roli Evropy jako mediátora v konfliktech (Zemanová 2007: 32). Další autoři (např. Risse at al. 2001: 3, dle Caporaso 2008: 27) evropeizaci definují jako "vznik a vývoj zvláštních struktur vládnutí na evropské úrovni". Vidíme zde tedy dvě dimenze – vývoz evropských hodnot z Evropy ven a vývoj právních principů uvnitř Evropy. Caporaso dodává, že výzkum evropeizace se snaží zjistit vliv evropské integrace na domácí politiky (Caporaso 2008: 27). Evropeizaci dává dvojí funkci. První funkce se dívá na politiku EU jako na nezávislou proměnnou a odpovídá na otázku, jak evropská integrace ovlivňuje domácí politiku. Druhá funkce evropeizace jsou procesy, skrze které se domácí struktury adaptují na evropskou integraci (Caporaso 2008: 27). Evropeizaci zároveň vidí jako třetí část teorie integrace, kdy první je klasická integrace, druhá je "Europe as polity" a třetí právě evropeizace (Caporaso 2008: 33)

Politolog Kevin Featherstone rozděluje evropeizaci do čtyř okruhů. Prvním okruhem je chápání evropeizace jako historického fenoménu, kdy na proces evropeizace nahlížíme jako na "export kulturních a sociálních norem a vzorců chování spojených zejména s procesem kolonizace" (Havlík, Pšejka 2007: 8). Jedná se tedy o historický vliv jednotlivých evropských států na jimi kolonizovaná území mimo Evropu. Druhé pojetí se zaměřuje přenášením evropských kulturních hodnot, norem, identit a chování v rámci evropského kontinentu, ale transnacionálně, toto pojetí nazývá "transnacionální kulturní difúzí" (Havlík, Pšejka 2007: 8). Třetí pojetí evropeizace již má přímou souvislost s existencí Evropské unie a zabývá se adaptací evropských politik a jejich dopadem na veřejné politiky a administrativní procesy jednotlivých členských států. S touto dimenzí je částečně spojeno i čtvrté pojetí evropeizace, které zkoumá konkrétní institucionální a strukturální změny, které jsou výsledkem "tlaku

pramenícího z členství v Evropské unii" (Havlík, Pšejka 2007: 9). Vhodné pro tuto práci je také pojetí Claudia M. Radaelliho, který charakterizuje evropeizaci jako soubor procesů, které utvářejí, rozšiřují a institucionalizují formální a neformální pravidla, procedury, paradigmaty, styly, přístupy a normy, které nejprve vzniknou na úrovni EU a poté jsou přijaty do veřejných politik členských států (Radaelli 2004: 3).

Zemanová shrnuje evropeizaci v oblasti politologie a mezinárodních vztahů jako zkoumání "dopadů evropských integračních procesů na domácí úrovni" (Zemanová 2007: 32), tedy zkoumání oblastí, ve kterých EU členské státy ovlivňuje, mechanismy, skrze které tak činí a následné výsledky tohoto vlivu (Zemanová 2007: 32).

Pokud jde o politickou praxi, Caporaso (2008: 28-32) popisuje třífázový model evropeizace. Prvním krokem k evropeizaci je samotná evropská integrace. V tomto kroku dochází ke tvorbě právních předpisů Radou Evropské unie, Evropskou komisí a Evropským parlamentem, k implementaci práva Evropským parlamentem a k jeho vymáhání Soudním dvorem EU. Druhým krokem je to, co nazývá "goodnes or fit". Jedná se o tzv. ladí-neladí, tedy zda domácí politika či struktury v domácí politice jsou v souladu s nově zavedenými mechanismy Evropskou unií. V tomto kroku tedy záleží na síle tlaku, který vede domácí struktury ke změně a na podmínkách, které vedou ke změnám domácí politiky. Nová legislativa vycházející z Bruselu ovlivní různé země různým způsobem v závislosti na tom, jaký byl stav v domácí politice před novou evropskou legislativou. Pokud je nesoulad mezi politikami větší, větší je i adaptační tlak. Následují vyjednávací faktory (mediační faktory, *mediating factors*), tedy faktory, které ovlivňují přijímání změn z Bruselu. Příkladem takového faktoru může být dichotomie federální stát versus unitární stát. Politické struktury ve federativních státech jsou totiž zvyklé moc sdílet s jinými vládnoucími strukturami. Federální stát, příkladem budiž Německo, bude (alespoň podle Caporasa) mít méně problémů s přijímáním změn než například unitární Velká Británie, u které legislativu tvoří jeden orgán.

Výzkum evropeizace v rovině policy EU je možné dělit na dva, případně na tři pohledy. První přístup se zaměřuje na změny jdoucí zezdola (*bottom-up* přístup), tzn. na to, jak jednotlivé členské státy a národní aktéři ovlivňují Evropskou unii a její politiky. Konkrétně se může jednat o předávání pravomocí států na EU, jak EU získává politické kompetence v oblasti zdraví, životního prostředí, sociálních politik, či vnímání EU jako politické arény, kde se střetávají různí aktéři, koalice a různé úrovně vládnutí a kde se spoluutváří evropská integrace. Procesy evropeizace tedy vychází z domácích politik a přenáší se na

supranacionální úroveň. Top-down model pak zkoumá, jakým způsobem evropské instituce ovlivňují členské státy (nebo i třetí země), instituce, procesy a jejich domácí politiky, pokud nejsou v souladu s evropskou vizí. Tento přístup hledá příčiny vysvětlení domácích změn na evropské úrovni a mechanismy, skrze které dochází ke změnám uvnitř členských států. Lze mluvit také o třetím přístupu zkoumání, který kombinuje oba předešlé přístupy, které jsou spíše jednosměrné, tedy vliv pochází pouze od jedné strany (Cini, Nieves 2013: 120-122,). Tento poněkud komplexnější přístup bývá nazýván tzv. *bottom-up-down model* (dle Havlík, Pšejka 2007: 10). Tento model sleduje vícesměrnou evropeizaci, která začíná vlivem národních států na politiky Evropské unie (*uploading*), a která pokračuje následným vlivem EU na politiky členských států (*downloading*).

2.2 Kultura

Pojem kultura je obecně abstraktní a je vykládán velmi různě, co autor, to definice. To dokazuje i studie amerického antropologa Alfreda J. Kroebera a Clydea Kluckhohna, kteří na počátku 50.let 20.století našli více než 150 různých definicí (Leber 2010: 17). Například zakladatel kulturní antropologie Edward Burnett Taylor definuje kulturu jako "komplexní celek, víru, umění, morálku, právo a další schopnosti a zvyky, které si člověk jakožto člen společnosti přisvojil" (Leber 2010: 17).

Jelikož se práce zabývá kulturními politikami Česka, Německa a Slovenska, podíváme se na definice kultury u těchto států. Slovenská definice, která pochází ze Strategie státní kulturní politiky z roku 2004, je následující: Kultura je "složitý celek, který v sobě zahrnuje poznání víru, umění, právo, morálku, zvyky a všechny ostatní schopnosti a zvyky, které si člověk v historickém vývoji osvoji. Jde o zastřešující pojem, který v sobě zahrnuje nejen rozměr estetický, ale i etický, sociologický a ekonomický. Kultura je podstatným indikátorem stavu společnosti a kvality života jednotlivce ve společnosti." (Stratégie štátnej kultúrnej politiky 2002).

Podobně i české pojetí je velmi obecné. V dokumentu Kulturní politika z roku 2011 kultura není ani tak definována, jako jsou spíše popsány její funkce: "Kultura je významným faktorem života občanské společnosti, který podstatnou měrou napomáhá její integraci jako celku." Kromě toho přispívá k rozvoji člověka, hospodářství, turismu, nabízí pracovní příležitosti a napomáhá integraci osob.

Pojem kultura není o moc lépe definován ani v německých veřejně-politických dokumentech a neexistuje žádná definice kultury, která by byla společná pro SRN, jednotlivé spolkové země a pro obce (Klein 2009: 91). Proto zde zmíníme alespoň oblasti, které spadají do kompetencí státního ministra pro kulturní a mediální záležitosti: kultura a média (kromě náboženských záležitostí, kostelů atp.), mediální a filmový průmysl (Klein 2009: 128), spolková vláda se dále zapojuje do udržování kulturních institucí, muzeí, galerií, knihoven, pomníků obětí národně-socialistické vlády, holokaustu a NDR, dále jde o podporu německého filmového průmyslu, podpora národních kulturních událostí, ochrana národního dědictví a další (Press and Information Office of the Federal Government 2012: 3).

Podle úmluvy UNESCO o kulturní diverzitě "kulturní politika odkazuje na takovou politiku, která se vztahuje ke kultuře na lokální, národní, regionální či mezinárodní úrovni, a

kteřá se zaměřuje buď na kulturu samotnou, nebo na přímé efekty kulturního vyjádření jednotlivců, skupin nebo společností" (UNESCO 2005: 5).

Moderní kulturní politika je relativně mladá, například první francouzský ministr kultury byl jmenován v roce 1959 (Banús 2002: 158). Úroveň politizace kultury záleží na liberalitě daného státu, například Velká Británie nebo severské země nemají centralizovanou kulturní politiku, jelikož kultura je vnímána jako věc volby. Naopak francouzská vláda kontroluje a ovládá kulturní instituce. Pokud jde o Německo (a další státy, například v Rakousku nebo Španělsku), kultura je ve zvláštní kompetenci jednotlivých "Länder" či autonomních regionů (Banús 2002: 158).

Přestože Evropa patří je jednoho civilizačního okruhu, dá se říci, že je kulturně pluralitní. Každý stát si snaží uchovat kulturu svého státu a svých regionů, i proto se kulturní politika často tvoří na regionální či lokální úrovni. Integrace v oblasti kultury je těžko uchopitelnou problematikou, trůfám si tvrdit, že kulturní politika v rámci unie jako celek sjednocená být nemůže. Ovšem v rámci dílčích politik lze vidět jisté výsledky, např. přijetím Lisabonské smlouvy se členské státy zavázaly k tomu, že budou respektovat kulturní a jazykovou diverzitu, dalšími důkazy může být existence společných vzdělávacích programů nebo sjednocování politik v oblasti autorského práva. Celková harmonizace je ale i samotnými smlouvami EU vyloučena, což bude uvedeno v další kapitole.

2.2.1 Mezinárodní rozměr kultury

Kulturu a kulturní diplomacii lze vnímat jako nástroj soft power. Podle autora tohoto termínu Josepha Nye soft power znamená schopnost něco získat skrze atraktivitu kultury dané země, jejích politických ideálů a politik. Tato atraktivita kultury může být efektivnější než nátlak či donucování. Soft power uvádí jako třetí dimenzi moci, jejích první dimenzí je vojenská a druhou dimenzí ekonomická moc (Nye 2004: 11). Podle něho je soft power hodnotná i v ekonomickém smyslu, jelikož se jedná o poměrně "levný" nástroj moci a přesvědčování.

Jako příklad uvádí vliv americké kultury na život lidí žijících ve východním bloku, kteří poslouchali americkou hudbu nebo Rádio Svobodná Evropa, nebo snahy íránské vlády zakázat přístup k americké popkultuře v Íránu (Nye 2004: 10). Nye vyzdvihuje i evropskou soft power (ať už mluví o evropském kontinentu nebo Evropské unii) a poukazuje na významné zdroje

soft power, jako je vliv a popularita evropských jazyků, hudby, literatury, atraktivita pro turisty či rozvojové pomoci (Nye 2004: 76).

"Kultura reprezentuje významný nástroj současné diplomacie a je nevyhnutelným aspektem mezinárodních vztahů" (Tevdovski 2009: 21). Z historického pohledu můžeme za znaky kulturní diplomacie považovat dary mezi vládci, které hovořili o kultuře a hodnotách dané země a které symbolizovaly vztah mezi zeměmi (Tevdovski 2009: 17). Když se diplomacie významně rozvinula v sedmnáctém a osmnáctém století, prvními diplomaty byli intelektuálové a osobnosti z oblasti kultury a umění (Tevdovski 2009: 19). Následně v devatenáctém století byla kulturní dimenze diplomacie využívána imperiálními mocnostmi, které se zaměřovali na kulturní, umělecké a akademické výměny zejména v rámci svých kolonií. V tomto kontextu lze vyzvihnout snahy Velké Británie a Francie (Tevdovski 2009: 21). V první polovině dvacátého století bylo vytvořeno americké Oddělení kulturních vztahů v rámci ministerstva zahraničí, které se ve třicátých letech snažilo o vyvažování vlivu nacistického Německa v Latinské Americe. Ve stejné době také došlo k založení předchůdce britského British Council, jehož cílem je "šířit povědomí o Velké Británii a zajistit jejího dlouhodobého ocenění" (Tomalová 2008: 33).

Nelze načrtnout jasnou linii mezi kulturní a veřejnou diplomacií, jelikož se mohou překrývat a jejich cíle jsou podobné, ne-li totožné, přičemž stát by měl dokonce usilovat o to, aby se tyto cíle překrývaly. Podle Tavdovského je cílem veřejné diplomacie informovat zahraniční publikum o státních zájmech aktuální vlády, zatímco kulturní diplomacie nabízí zahraničnímu politiku kulturu a hodnoty celého národa. V takovém případě je tedy možné nesouhlasit s politikou daného státu, ale zároveň si cenit jeho kultury (Tevdovski 2009: 24).

Obecným cílem kulturní diplomacie je "kladně ovlivňovat percepci státu a jeho politik v zahraničí" (Tomalová 2008: 25), propagovat dobrou image země, přitáhnout přímé zahraniční investice, turisty a zahraniční studenty a pomoci prodat produkty pocházející z dané země (Tevdovski 2009: 27). Mezi nástroje využívané kulturní diplomacií nejčastěji patří kulturní centra aktivní v zahraničí, kulturní události a festivaly propagující danou kulturu, výuka jazyka, umělecké či akademické výměny, zahraniční vysílání a další (Tomalová 2008: 25). Populárním nástrojem kulturní diplomacie jsou kulturní centra, která operují v zahraničí. Česká centra, britský British Council, německé Goethe Instituty a další podobné sítě kulturních center propagují kulturu v zahraničí pořádáním uměleckých výstav, pořádáním kulturních akcí či nabídkou národní literatury a jazykových kurzů. V případě, že stát

nedisponuje kulturními centry, tuto roli mohou převzít například ambasády (viz například americká ambasáda v Praze pořádá filmové večery atd.) Dalším nástrojem mohou být umělecké a akademické výměny. V případě uměleckých výměn jde o podporu (finanční či organizační) umělců vycestovat do zahraničí a tam šířit povědomí o národní kultuře/hodnotách ať už samotnou tvorbou nebo pořádáním kulturních událostí. Příkladem uměleckých výměn v českém prostředí je například program OPEN A.i.R., který vznikl v rámci EHMK Plzeň 2015 a díky kterému bylo umožněno vycestovat do zahraničí několika českým umělcům a město zároveň přivítalo umělce z Japonska, Polska či Slovenska.

Do akademických výměn lze řadit mezinárodní mobilitu studentů (skrze evropský program Erasmus+ nebo díky smlouvám mezi jednotlivými univerzitami, které například umožňují studium dvojího diplomu) s cílem navázání kontaktů a mezikulturního dialogu, a také podporu mobility učitelů a výzkumníků (jmenovitě například skrze americký Fullbright Program fungující již od roku 1946).

Hlavními aktéry, kteří koordinují kulturní diplomacii, bývají většinou vládní odbory či ministerstva. Např. za americkou kulturní diplomacii zodpovídá Oddělení pro veřejnou diplomacii, za britskou Kancelář zahraničí a Commonwealthu a oddělení pro veřejnou diplomacii, v Německu a v Česku ministerstva zahraničí a ministerstva komunikací (Tomalová 2009: 107) či v případě Francie se jedná zejména o Ministerstvo zahraničí se Sekcí pro mezinárodní spolupráci a rozvoj a dále Ministerstvo kultury (Tomalová 2009: 58-59).

Téma mezinárodní kulturní spolupráce se v moderní politice objevují již s Chartou OSN či UNESCO. V dokumentu UNESCO z roku 1966 pod názvem *Deklarace principů mezinárodní kulturní spolupráce*¹ se například píše, že cíle mezinárodní kulturní spolupráce (bilaterální, multilaterální, regionální i univerzální), patří:

1. šíření vědomostí a obohacování kultur
2. rozvíjet mírové vztahy a přátelství mezi národy a pokoušet se o vzájemné porozumění
3. umožnit každému přístup ke znalostem, umění a literatuře, sdílet vědecké pokroky a přispívat k obohacení kulturního života (UNESCO 1966).

Mezinárodní kulturní spolupráce je podle UNESCO "právo a povinnost pro všechny lidi a národy, kteří by měli s ostatními sdílet své vědomosti a znalosti", organizace ale zároveň upozorňuje na dodržování principů Spojených národů a zachování státní suverenity (UNESCO 1966).

1 Declaration of Principles of International Cultural Co-operation z 4. listopadu 1966

Za tzv. "Magnu Chartu mezinárodní kulturní politiky" (Andrei 2012: 5) je považován další dokument UNESCO z roku 2005, a to *Úmluva o ochraně a podpoře kulturní diverzity*. Cílem tohoto dokumentu je mimo jiné podpořit mezikulturní dialog, potvrdit důležitost spojení mezi kulturoou a rozvojem a zdůraznit, že mezinárodní spolupráce má být založena na rovnosti a partnerství. Úmluva uvádí principy, podle kterých se státy mají na poli kulturní spolupráce chovat (UNESCO 2005: 4). Smluvní strany se zavazují k tomu, že přijmou taková nařízení, která budou chránit kulturní diverzitu a že posílí svou bilaterální, regionální a mezinárodní spolupráci tak, aby došlo k navázání mezikulturního dialogu na poli kulturní politiky, k mezikulturním výměnám a sdílení znalostí a praktikt a ke kulturnímu porozumění (UNESCO 2005: 7-8). Tato úmluva byla podepsána v Paříži 20. října 2005 a byla přijata 144 státy a zvláště Evropskou unií (UNESCO 2017).

3. Kulturní politika EU

3.1 Charakteristika

Kompetence v oblasti kulturní politiky EU vychází z článku 167 Smlouvy o Evropské Unii² Hlavní zodpovědnost za kulturní politiku ale mají jednotlivé členské státy, přičemž v mnoha zemích je prováděna zejména na regionální či lokální úrovni. Role EU se tedy dá charakterizovat jako hlavně podpůrná. Přesto lze najít některé evropské priority. Evropská unie dává vždy důraz na kulturní diverzitu a respektování národních kultur. Zejména po lisabonské strategii³ stoupla důležitost ekonomiky kultury, resp. kulturních a kreativních průmyslů⁴. Ukázalo se totiž, že kulturní sektor je do té doby zanedbávaný zdroj peněz a zaměstnanosti. Studie *Ekonomika kultury v Evropě* (z níž vycházela např. i česká *Státní kulturní politika na období 2009 - 2014*) ukázala, že v roce 2003 byl obrat těchto odvětví více než 654 miliard eur, což je větší obrat než u automobilového průmyslu, ICT průmyslu i potravinového odvětví. Kreativní průmysly zároveň stabilně rostou a to mnohonásobně než jiné. Roste i zaměstnanost v nich (v roce 2004 zde pracovalo 3,1 % obyvatel EU) (Žáková 2010). Z těchto důvodů lze v prioritách evropské kulturní politiky vidět stále stoupající důraz na podporu kreativních odvětví.

V současné době EU vynakládá na kulturní politiku přibližně kolem 170 mil. eur ročně, tedy něco málo přes 0,1 % celkového rozpočtu. Přestože kultura z větší části stále zůstává financována lokálními strukturami, jedná se o mnohem nižší číslo než 1 % z celkového rozpočtu, které chtěl Evropský parlament na kulturu vydávat v 1983 (EU Observer (2012)). Jedná se také o mnohonásobně menší číslo než kulturní rozpočet Německa (9 mld. eur) či Estonska (EU Observer (2012)).

2 Číslování podle lisabonské novelizace.

3 Stručně řečeno se jedná o strategii z roku 2000, jejímž cílem je vytvořit z EU konkurenceschopnou ekonomiku s vysokou zaměstnaností v duchu udržitelnosti. Strategie byla posléze nahrazena plánem Evropa 2020.

4 Definice kulturních a kreativních odvětví podle článku 2 nařízení Evropské unie o zavedení programu Kreativní Evropa: "Kulturními a kreativními odvětvími se rozumí všechna odvětví, jejichž činnosti jsou založeny na kulturních hodnotách nebo na uměleckých a jiných kreativních projevech, bez ohledu na to, zda jsou tyto činnosti zaměřeny tržně, a bez ohledu na druh struktury, která je provádí, a na způsob, jakým je tato struktura financována. Tyto činnosti zahrnují vývoj, tvorbu, produkci, šíření a ochranu produktů a služeb, které představují kulturní, umělecké či jiné kreativní projevy, jakož i související funkce, jako je vzdělávání nebo řízení. Ke kulturním a kreativním odvětvím patří mimo jiné architektura, archivy, knihovny a muzea, umělecká řemesla, audiovizuální odvětví (například kinematografie, televize, videogry a multimédia), hmotné a nehmotné kulturní dědictví, design, festivaly, hudba, literatura, scénická umění, vydavatelská činnost, rozhlas a výtvarná umění." (Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU 1295/2013/EC (2013).

3.2 Práva a kompetence vycházející ze zakládajících smluv a další legislativy

Vztah EU ke kultuře byl poprvé oficiálně formulován Maastrichtskou novelizací, která vstoupila v platnost 1.11.1993. Novelizace zavádí šest nových politik Společenství: transevropské sítě, průmyslová politika, ochrana spotřebitele, vzdělávání a odborná příprava, mládež, a kultura (Euroskop 2017).

Ve smlouvě se objevuje Hlava IX, která se zabývá právě evropskou kulturní politikou. Podle původního článku 128 "*Společenství přispívá k rozkvětu kultur členských států a přitom respektuje jejich národní a regionální různorodosti a zdůrazňuje společné kulturní dědictví.*" EU má tedy na základě tohoto článku pouze podpůrnou roli, kdy má povzbuzovat mezinárodní spolupráce, popř. dále národní politiky doplňuje v oblastech šíření vědomosti o evropské kultuře a dějinách, o ochraně evropského kulturního dědictví, v oblasti nekomerční kulturní výměny a umělecké, literární a audiovizuální tvorby. Podpůrná činnost je dále zmíněna v rámci spolupráce se třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi (Euroskop 2017).

Výslovně je vyloučena harmonizace kulturních politik všech členských států. Při provádění kulturní politiky má Společenství nejen přihlížet ke kulturním hlediskům, zároveň je ochrana kulturních odlišností zajištěna jednomyslným rozhodováním v rámci Rady (Euroskop 2017).

Harmonizace kulturní oblasti je vyloučena ovšem s několika výjimkami. Jako příklad lze uvést trvání ochrany autorských práv direktivou z roku 1993, podle které jsou autorská práva chráněna 70 let po autorově smrti či 70 poté, co dílo bylo zákonem zpřístupněno veřejnosti (Commission of the European Communities 1996).

V reakci na Maastrichtskou smlouvu předložila Evropská komise v roce 1996 zprávu „První zpráva o zohlednění kulturních aspektů v akci Evropského společenství“, ve kterém blíže rozvádí článek 128 a navrhuje další kroky či nařízení v oblastech týkajících se kulturní politiky. Zpráva se zabývá čtyřmi oblastmi kulturní politiky: kultura a jednotný trh; kultura ve vnitřních politikách Společenství; audiovizuální politika; kultura ve vnějších vztazích Společenství. Pokud se konkrétně podíváme na část věnující se vnitřním politikám Společenství, zjistíme, že kulturní dimenzi má mnoho jednotlivých politik Unie. Kulturní aktivity (podpora kulturních center, ochrana kulturního dědictví, podpora výroby tradičního umění, turismus) méně rozvinutých oblastí jsou například podporovány v rámci politiky regionálního rozvoje. Zpráva také identifikuje kulturní sektor jako významný zdroj pracovních

příležitostí, který je nutno rozvíjet (Commission of the European Communities 1996).

Význam kulturních a kreativních průmyslů byl ještě více zdůrazněn v první kulturní strategii *Evropský program pro kulturu v globalizovaném světě* (European agenda for culture in a globalising world, 2006, přijato Evropskou komisí v květnu 2007). Tento dokument signalizoval vznik společné evropské kulturní agendy a důležitost kultury v procesech evropské integrace a její přínosy pro další oblasti (*instrumentalizace kultury*). Tato strategie představuje tři hlavní cíle, jimiž je podpora kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu; podpora kultury jako katalyzátoru kreativity v rámci lisabonské strategie; a podpora kultury jako důležitého prvku mezinárodních vztahů (Evropská komise 2007).

Prvním cílem agendy je podpora kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu. Jako konkrétnější body jsou stanoveny podpora mobility umělců, uměleckých sbírek a odborníků, podpora rozvoje cizojazyčných, sociálních a občanských schopností a rozvoj kulturního povědomí. V duchu tohoto bodu byl rok 2008 prohlášen za evropský rok mezikulturního dialogu (v ČR vznikl portál www.mezikulturnidialog.cz, který měl přispívat k integraci cizinců a Romů), byl zahájen projekt Europeana⁵, v listopadu 2011 bylo Radou Evropy a Evropským parlamentem přijato označení evropského dědictví, které má pomoci zviditelnit památky evropského významu (Evropská komise 2010: 3-4).

Druhý bod (kultura jako katalyzátor kreativity) se zabývá kulturními a kreativními průmysly, které tvoří značnou část evropského HDP (2,6 % HDP EU v roce 2003) a zaměstnanosti (až 3,1 % obyvatel EU bylo v těchto odvětvích zaměstnáno v roce 2004). Z těchto důvodů má EU podporovat vzdělání kulturních manažerů a pracovníků v kulturních a kreativních odvětvích (mezi tato odvětví jsou podle studie *Ekonomika kultury* design, architektura, reklama, videohry, hudba, film, kulturní dědictví atd.), podporovat jejich propojení a rozvoj partnerství s ostatními průmysly a využívat kreativitu a kulturní vyjádření ve vzdělávání (Institut umění 2007)

Třetí bod se zabývá rolí kultury v mezinárodních vztazích. EU v posledních letech stále dává více důraz na využití kultury v mezinárodních vztazích a ve vztazích mezi třetími zeměmi, přičemž se objevují snahy navýšit kulturní výměny a začlenění kulturní dimenze do rozvojové pomoci, přičemž na základě evropského programu pro kulturu bylo navrženo

5 Digitální knihovna, která veřejnosti zpřístupňuje umělecké a historické sbírky z fondů národních archivů, knihoven, muzeí, galerií a dalších institutů z celé EU (Vorlíčková 2009)

vytvoření Kulturního fondu EU – AKT^{6 7} (Evropská komise 2007).

3.3 Evropské instituce a jejich role ve formování kulturních politik

Hlavní směr kulturních politik určuje Evropská rada, která je složená z hlav členských států. Rada EU má společně Evropským parlamentem rozhodovací pravomoci, přičemž hlasování v otázkách kultury musí být jednomyslné. EP má navíc konečné slovo v otázkách rozpočtu všech politik včetně té kulturní.

Evropská komise předkládá Radě a EP návrhy projektů či nových mechanismů podpůrných kulturních programů, podává Radě zprávy o fungování a odpovídá za realizaci rozhodnutí (Krátošková, Peterková 2001: 29). Komise podporuje kulturu za prvé prostřednictvím politik (prostřednictvím kulturní politiky a začleňováním kulturní dimenze do ostatních politik) a za druhé finanční podporou skrze jednotlivé kulturní programy (Výkonná agentura pro kulturu 2010: 6).

V rámci Komise je za kulturní oblast zodpovědné Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu Evropské komise (Directorate General for Education and Culture, DG EAC), což je exekutivní orgán sídlící v Bruselu pro politiku vzdělávání, kultury, mládeže, jazyků a sportu. DG EAC je zodpovědný za programy Kreativní Evropa a Erasmus+ (a programy, které jim předcházely). V současné době je ředitelství vedeno komisařem Tiborem Navracsicsem (European Commission 2016). Ředitelství je zodpovědné za finální výběr měst pro EHMK a uděluje ceny za literaturu, kulturní dědictví apod. Komise je hlavním orgánem, se kterým jednají žadatelé o financování v rámci komunitárních programů, tzn. že zadatelé podepisují s EK smlouvy. Ředitelství společně s Výkonnou agenturou spravují rozpočet za Kreativní Evropu.

Některé pravomoce DG EAC byly převedeny na Výkonnou agenturu pro vzdělávání, kulturu a audiovizuální oblast (EACEA 2017), která řídí část činností ředitelství. Agentura pracuje pod jeho kontrolou a sídlí v Bruselu (Výkonná agentura pro kulturu 2010: 12). Členové výkonné agentury společně se členy Komise zasedají v hodnotícím výboru, který posuzuje projekty žádající o finanční podporu z kulturních programů (Výkonná agentura pro kulturu 2010: 23). Dále má jisté pravomoci Výbor regionů, který reprezentuje zájmy regionů a obcí a vyjadřuje se k návrhům Komise před tím, než o nich jedná rada" (Krátošková,

6 Africká, Karibská a Pacifická skupina států

7 Tento fond byl vytvořen a v současnosti běží od roku 2011 program ACPCultures+, klade si za cíl bojovat proti chudobě a sociálním nerovnostem skrze podporu kulturního sektorů v ACT státech (ACP Cultures Plus 2012).

Peterková 2001: 29).

3.4 Evropské programy a projekty kulturní politiky

Je možné říci, že Maastrichtská smlouva "nastartovala" projekty podporující kulturu v rámci EU. Projekty s cílem ochrany evropského kulturního dědictví byly v jisté míře rozvíjeny ale už od počátku 80.let. Od roku 1989 probíhaly roční iniciativy věnované určité sféře ochrany kulturních památek. Rok 1989 byl například věnován restauraci vybraných náboženských a civilních památek, v roce 1990 se restaurovaly historické budovy, o tři roky později byla pozornost věnována historicky významným zahradám (Krátošková, Peterková 2001: 32). Kulturní projekty byly podporovány už před přijetím Maastrichtské smlouvy a před vytvořením dále vypsáných programů. Mezi lety 1990 a 1995 získalo finanční podporu na 500 kulturních projektů a přibližně stejné množství projektů literárních. Na základě čl. 151 Maastrichtské smlouvy pak došlo v období 1993 – 1999 k realizaci první generace programů pro kulturní oblast spolupráce (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 7).

3.4.1 První generace komunitárních kulturních programů

Oblasti ochrany kulturního dědictví a jeho rozvoje se věnoval program Raphael, který vznikl na základě společného rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady v roce 1997. Obecným cílem programu bylo uchování, ochrana a rozvoj evropského kulturního dědictví v oblasti archeologie, etnografie, umění a dalších oborů, a to na základě celoevropské spolupráce (Krátošková, Peterková 2001:32). Program rozlišoval čtyři oblasti spolupráce: rozvoj evropských muzeí (rozšiřování sbírek, spolupráce mezi jednotlivými muzei); vzdělávání a mobilita odborníků v oblasti restaurace a ochrany kulturního dědictví (poskytování školení a kurzů); studium, ochrana a obnova průčelí domů (např. renovace historicky cenných reliéfů či fresek vytvořených pod vlivem významných architektonických stylů); a v neposlední řadě ochrana evropského pre-industriálního dědictví (budovy a zařízení vzniklé před průmyslovou revolucí). Jednotlivé projekty byly vybírány Komisí po konzultaci s experty, přičemž projekt musel mít minimálně tři zúčastněné státy a tzv. evropskou dimenzi (tedy jistý evropský záměr či hodnotu). Projekty prováděné pouze jedním členským státem financovány nebyly. (Krátošková, Peterková 2001: 32-34). Podpořeno bylo 518 projektů s rozpočtem 36,7 mil. euro (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 7).

Druhým programem z tohoto období byl program Ariane, přijat v červnu 1997 s

programovým obdobím do 1999. Jeho zaměření bylo podpora literatury, zlepšení dostupnosti knih, podpora překladu a profesionálů v literární oblasti. Program měl tři dílčí části, a to překlady literárních děl 20.století, divadelních her a naučné literatury; projekty vedoucí ke zvýšení zájmu o evropskou literaturu; a podpora vzdělávání profesionálů. Stejně jako Raphael měl i tento program evropskou dimenzi, kdy byly podporovány projekty, kterých se účastnilo více zemí, resp. podporovaná díla musela být publikována alespoň ve dvou jazycích (toto pravidlo se nevzohalovalo na méně časté či menšinové jazyky) (Kratošková, Peterková 2001: 37-38). Podpořeno 360 programů s rozpočtem 30 mil. euro (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 7).

Třetí program Kaleidoskop se zabýval spoluprací v oblasti umělecké a kulturní tvorby. Tento program podporoval navazování kontaktů mezi kulturními aktéry členských zemí (účastnit se mohlo Norsko, Island, Lichtenštejnsko, Malta, Kypr a země střední a východní Evropy, která v dané době měly s EU asociační smlouvy) a byl fungoval v období 1996 – 1999. Program podporoval takovou uměleckou tvorbu, která měla evropskou dimenzi a která přispívala k poznávání evropských kultur. V případě rozsáhlých projektů evropské spolupráce se musely účastnit nejméně čtyři členské státy, v případě menších projektů tři členské země EU. Kaleidoskop podporoval projekty provedené v rámci Dny Evropy (9.května) a zahrnoval i podporu projektů Evropské město kultury a Evropský kulturní měsíc⁸. (Kratošková, Peterková 2001: 35-37). Podpořeno bylo 518 projektů s rozpočtem 36,7 mil. euro (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 7). Projektu Evropské město kultury se budeme podrobněji věnovat dále v této kapitole.

Do této generace lze zařadit i mediální podpůrný program Media I, který vznikl na základě rozhodnutí Rady z prosince 1990, a který byl na další programové období nahrazen programem Media II (1996 – 2000). Oba programy si kladly za cíl rozvoj evropského audiovizuálního průmyslu, zvyšování konkurenceschopnosti a podpora vzdělávání profesionálů (Kratošková, Peterková 2001: 39).

Jak můžeme vidět, již první kulturní programy v sobě měly požadavek na evropskou dimenzi podpořených projektů. Tato evropská dimenze je u kulturních programů důležitá dodnes. Už od počátku zde také byl důraz na mezinárodní spolupráci mezi členskými státy a na mezikulturní výměnu.

8 Evropský kulturní měsíc je putovní událost podobající se Evropským hlavním městům kultury. Hostící města se volí od roku 1992 a je zaměřen spíše na města střední a východní evropy (Kratošková, Peterková 2001: 37).

3.4.2 Druhá generace komunitárních kulturních programů

Na základě konzultace s Radou Evropy a UNESCO vypracovala v roce 1998 Komise zprávu o vytvoření nového rámcového programu pro kulturní politiku. Tento program měl nahradit předchozí jednotlivé programy Kaleidoskop, Raphael a Ariane a tím zjednodušit administrativu. Komise doporučila, aby byly ustanoveny trvalé struktury, které by kulturní spolupráci napomáhaly, aby se v budoucnu zvyšovalo povědomí o kulturách tvořících dnešní Evropu a mimo jiné stanovila kulturu jako základní evropskou hodnotu (Kratošková, Peterková 2001: 49). Na základě této zprávy byly v roce 1999 spuštěny a pilotní akce, které předcházely novému programu Kultura 2000. Stejně jako u předchozích programů se i tady mohly účastnit i určité nečlenské státy EU, přístup ke grantu měly kromě států EU také státy EHP a kandidátské země EU, kam v této době spadalo i Česko a Slovensko. Od roku 2005 se účastit mohlo navíc také Turecko (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 12), které ale svou účast v programu ukončilo na začátku roku 2017. Na základě trvání existovaly dva typy projektů, přičemž u ročních projektů bylo požadováno, aby se účastnily minimálně tři země a u víceletých projektů nejméně pět partnerů) (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 11).

Program byl schválen Evropským parlamentem a Radou v únoru 2000 s programovým obdobím na čtyři roky (poté byl prodoužen do 2006, trvání programu tedy bylo celkem 7 let). Cíle programu byly víceméně přejaty z programů v 90. letech, tedy podpora spolupráce mezi umělci, kulturními organizacemi a institucemi, profesionály, networking na evropské úrovni, prohloubení mezikulturního dialogu a vědomosti o evropských kulturách, ochrana a propagace kulturního dědictví, uznání kultury jako ekonomického faktoru apod.

S celkovým rozpočtem 236,5 mil. euro byly financovány⁹ projekty z oblastí kulturního dědictví, výtvarného umění, scénických umění a literatury (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 9). Podporovány byly tři typy aktivit: inovační projekty zahrnující nové typy umělecké a kulturní tvorby, projekty kulturní spolupráce a umělecké mobility, a velké projekty s mezinárodní dimenzí (Kratošková, Peterková 2001: 51). Aby mohl být projekt podpořen, musel splnit jedno ze tří tématických kritérií: dostupnost pro veřejnost, uplatnění nových technologií či propojení tradice a inovace. Jednotlivé roky programu měly tematické či prioritní oblasti (2002 – výtvarná umění, 2003 – scénická umění, 2004 – kulturní dědictví, 2005/5 byly už bez zaměření) (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 10-11).

Příklady podpořených projektů: divadelní festival současného evropského divadla s

9 Respektive spolufinancovány, program poskytoval grant maximálně 60 % nákladů.

hrami napsanými v méně používaných evropských jazycích (2001/2), internetová databáze archeologických dat ARENA (dnes pod názvem Ariadne) (2001/4), pražský festival romské kultury Khamoro (2004).

Na program Kultura 2000 navazoval nový Program Kultura, probíhající v období 2007 – 2013, zaveden rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady č. 1855/2006/EC z prosince 2006 (Výkonná agentura pro kulturu 2010: 38). Ve srovnání s předchozím programem zde byl větší rozpočet, celkem 400 mil. eur. Z toho bylo cca. 77 % vyčleněno na kulturní projekty (kam spadají projekty spolupráce v rámci Unie, projekty literárních překladů, projekty spolupráce se třetími zeměmi, evropské kulturní festivaly) 10 % na podporu kulturních institucí a sítí a přibližně z 5 % rozpočtu byly financovány kulturní studie a analýzy, přispívající k rozvoji evropské kulturní politiky (zbývající rozpočet byl použit na administrativní a technické výdaje).

Jinak se nesl v duchu předchozích programů, hlavními cíly byla podpora mezinárodní mobility profesionálů z kulturního sektoru, mezikulturního dialogu a mobilita kulturních statků (děl a produktů). Zúčastnit se kromě 27 členských států mohly státy EHP, kandidátské země a země západního Balkánu (EACEA 2017). Také z tohoto programu byly financovány další projekty jako EHMK, Evropský kulturní měsíc a různé ceny (za kulturní dědictví, literaturu apod.).

Kulturní projekty žádající o grant se posuzovaly dle osmi kritérií. Jedním z kritérií byla tzv. evropská přidaná hodnota, která se posuzovala podle toho, jakým způsobem projekty dosahují celoevropského rozměru (Výkonná agentura pro kulturu 2010: 43).

V porovnání s předchozími programy první generace tedy došlo ke sjednocení programů pro zjednodušení administrativy a také k rozšíření záběru. Nově byly více podporovány také inovátorské projekty s využitím nových médií. Důraz na evropskou dimenzi a spolupráci mezi partnery zůstává.

3.4.3 Třetí generace komunitárních programů

Po skončení programového období 2007 – 2013 bylo nutné program nahradit jinak. Program Kreativní Evropa byl schválen rozhodnutím č. 1295/2013/EC Evropského parlamentu a Radou EU v prosinci 2013. Tento program do sebe začlenil předchozí programy Kultura, Media a Media Mundus z programového období 2007 – 2013 a běží od ledna 2014. Proto se Kreativní Evropa dělí na tři podprogramy: Kultura, Media a mezisektorový program.

Kromě předchozích obecných cílů předchozích kulturních programů jako je mobilita a spolupráce se Kreativní Evropa více zaměřuje na podporu kulturních a kreativních sektorů. Program si stanovuje dva základní cíle:

- 1) ochraňovat, rozvíjet a propagovat evropskou kulturní a jazykovou diverzitu a evropské kulturní dědictví
- 2) posílit evropský kulturní a kreativní sektor.

Tyto cíle se snaží naplňovat podporou v rámci několika okruhů: v dílčím programu Kultura jsou to mezinárodní projekty spolupráce (u menších projektů je požadavkem minimální účast tří zemí a u větších projektů minimálně šest zemí), literární překlady (podporuje se kvalitní literatura ve formě tištěných i elektronických knih v jazycích EU, EHP, EFTA, Švýcarska, řečtiny i latiny), dále projekty evropských platforem a evropských sítí (Hlušičková 2015: 9). Podprogram Media poskytuje granty pro vzdělávání profesionálů, podporu festivalů, distribuci, propagaci a vývoj audiovizuálních děl (EPRS 2016: 12).

Mezi způsobilé země patří 28 členských států Evropské unie (a přidružená zámořská území), státy EHP, kandidátské a potenciální kandidátské země (Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Srbsko, Bývalá jugoslávská republika Makedonie) a některé země, na které se vztahuje evropská politika sousedství, tedy Gruzie, Moldavsko a Ukrajina. Za určitých podmínek mají šanci zúčastit se i Izrael a Tunisko. Programu se tedy účastní celkem 38 zemí, každá z nich má vlastní infopoint *Creative Europe Desk* (Evropská komise 2017).

Z celkového rozpočtu 1,46 mld. euro jsou kromě podpořených projektů financovány Evropská hlavní města kultury, ceny EU za literaturu, současnou architekturu, kulturní dědictví a hudební cenu *European Border Breakers Award*. Rozpočet na Kreativní Evropu byl oproti předchozímu programu navýšen o 9 % (původní návrh na rozpočet Komise byl vyšší, 1,8 mld., to ale nebylo schváleno). Z tohoto rozpočtu jde 31 % na projekty v podprogramu Kultura, 56 % na podprogram Media a 13 % na *cross-sectoral strand*. Níže je uvedena přehledná tabulka rozpočtu převzatá z oficiální evaluace programu Kreativní Evropa (EPRS 2016:16).

Tabulka č. 1

	2000-2006	2007-2013	2014-2020
Culture	€236.5 million	€400 million	
Media	€454 million	€755 million	
Creative Europe			€1.46 billion

Zdroj: EPRS 2016: 12

Podle české analýzy programu, která hodnotila možnosti čerpání grantů z evropských kulturních programů, je úspěšnost získat grant poměrně nízká, v českém prostřetí byla méně než 15% úspěšnost. Tento report také kritizoval skutečnost, že program preferoval velké a dlouhodobé projekty a menší projekty byly zanedbávány (Müllerová, Zrodňanská, Žáková 2016: 5).

Kreativní Evropa je oproti předcházejícím kulturním programům více zaměřená na ekonomický prospěch kulturních a kreativních odvětví. Ekonomické faktory jsou zmíněny mezi prvními v mnoha dokumentech týkajících se tohoto programu (viz *The Creative Europe Programme – European Implementation Assessment* či samotná zpráva o zavedení programu). Evropská dimenze a mezinárodní spolupráce zůstávají, navíc se zvýšil rozpočet i počet zemí, které se mohou programu účastnit.

3.5 Evropské hlavní město kultury

Koncept Evropského hlavního města kultury (tehdy nazváno jako Evropské kulturní město a přejmenován v 1999) byl představen v roce 1985 řeckou ministryní kultury Melinou Mercouri. Ve stejném roce byl koncept přijat rozhodnutím Rady EU ministry zodpovědnými za kulturu, zatím pouze na mezivládním principu. Původní cíl události zůstal platný do dneška, tedy podpora a propagace evropské kulturní rozmanitosti a evropského dědictví. V původním plánu ovšem událost spadala bezpodmínečně do pravomocí hostujícího státu (v počátcích pouze jedno město ročně) včetně financování (Ecorys UK Ltd 2011) (dnes města od EU dostávají 1,5 mil. eur ve formě Ceny Meliny Mercouri). (Rozhodnutí Rady o každoroční události Evropské město kultury 85/C 153/02 [1985]). Podle původního plánu měl jeden

členský stát nominovat město, které bude událost organizovat, přičemž státy se měly střídat v abecedním pořadí. Jako první získaly tu čest Atény, které svůj kulturní rok připravily za pouhých sedm měsíců (dnes příprava trvá přibližně čtyři roky) (Palmer-Rae Associates 2004: 41).

V roce 1990 udělala Rada ministrů další krok, když potvrdila založené podobné události, Evropského kulturního měsíce. Tato událost vznikla jako reakce za prvé na úspěch Evropských kulturních měst a za druhé na změny ve střední a východní Evropě. Tento titul jako první získal Krakov (1992), Graz (1993) a Budapešť (1994) (Palmer-Rae Associates 2004: 41).

Na tom, že se z Evropských kulturních města stane oficiální akce Společenství, se shodl Evropský parlament s Radou v roce 1999 na základě rozhodnutí 1419/1999/EC. Došlo ke změně procesu výběru měst a byl přidán požadavek na evropskou dimenzi projektu (Palmer-Rae Associates 2004: 42).

Nejnovější legislativa ohledně EHMK pochází z roku 2014 (zabývající se programovým obdobím 2020-2033), pro účely této práce budeme vycházet z předchozího Rozhodnutí č. 1622/2006/EC Evropského parlamentu a Rady z října 2006 o zavedení akce Společenství ohledně události Evropské město kultury na období 2007 - 2019¹⁰. Podle tohoto rozhodnutí se projekt prokázal jako úspěšný, navíc bylo potřeba zavést menší změny, jmenovitě například zapojení celých regionů, zlepšený monitoring, sdílení zkušeností mezi městy a umožnění zúčastit se kulturních aktivit i třetím zemím. Rozhodnutí se zaměřuje na evropskou dimenzi projektu, dále také zmiňuje, že program by měl být v souladu s národní kulturní strategií. Rozhodnutí představuje dvě kritéria. Podle první podmínky by událost měla „zdůraznit evropskou přidanou hodnotu“ spolupráci mezi kulturními aktéry a městy členských států, a podporovat evropskou kulturní diverzitu, dědictví a společné prvky. Druhé kritérium žádá, aby do programu EHMK byly zapojeni i občané. Evropská dimenze se jeví jako poněkud problematická a lze jí těžko hodnotit. Podle studie *European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects* města s tímto požadavkem „bojují“ a většinou jsou v popředí místní „agendy, které stojí v kontrastu s těmi evropskými“ (Directorate General for Internal Policies 2013: 14-13).

V současnosti mohou být cíle projektu zařazeny do čtyř hlavních kategorií: kulturní,

¹⁰ Rozhodnutí č. 1622/2006/EC. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1622&from=EN>. Datum posledního přístupu 18.4.2017.

image, sociální a ekonomické cíle. Obecně projekt přispívá k rozvoji kulturního sektoru, zvyšuje image hostujícího města na lokální, národní, mezinárodní úrovni, zapojuje místní obyvatelstvo a přispívá turismu (Directorate General for Internal Policies 2013: 12-13).

Výběr měst je podle rozhodnutí 1622/2006/EU z října 2006 prováděn následovně. Kandidátská města předloží svůj projekt státní výběrové komisi. Tato komise je složená ze 13 nezávislých členů z řad kulturních expertů, přičemž sedm z nich je nominováno Evropským parlamentem, Radou, Evropskou komisí a Výborem regionů, a šest je vybráno členským státem. Komise si vybírá svého předsedu ze členů vybraných evropskými institucemi. Po dokončení výběru státní komise předloží svůj návrh členskému státu a Evropské komisi. Vláda státu poté o nominaci informuje Evropský parlament, Radu, Komisi a Výbor regionů, a to nejpozději čtyři roky před začátkem události. Následuje oficiální nominace Radou na základě doporučení Evropské komise po konzultaci s Evropským parlamentem (Decision No 1622/2006/EC). Od roku 2013 jsou země zavázány pořádat veřejné soutěže, aby se zajistila transparentnost procesu (Ecorys UK Ltd 2011: 12)

Projekt EHMK patří mezi nejviditelnější kulturní projekty Unie. Obecně je popisován jako poměrně úspěšný: vyzviduje se jeho příspěvek lokální ekonomice zejména skrze turistický ruch, zapojení občanů do veřejných akcí skrze dobrovolnické projekty, vznik nových infrastruktury a podporu kreativních průmyslů. Do roku 2017 titul EHMK získalo celkem 56 měst.

4. Kulturní politika České republiky

Český systém lze charakterizovat jako pluralitní kulturní politiku, kdy se v této dimenzi střetává stát, samospráva, veřejní aktéři, soukromí aktéři i neziskový sektor (Vojtíšková 2012: 52). Pojetí kultury se může lišit v závislosti na správní jednotce či úrovni (např. kulturní politika Olomouckého kraje se zaměřuje spíše na využití kulturních památek v cestovním ruchu a na podporu kultury v menších obcích, zatímco Plzeňský kraj pod podporou kultury chápe i šíření počítačové gramotnosti (viz Státní kulturní politika na léta 2009 – 2014). Před rokem 1989 byla kultura silně ovládána a využívána jako nástroj státu. Po změně režimu bylo toto silně odmítáno a v politických kruzích se objevily i názory na zrušení ministerstva kultury a o celkově kulturní politiky. K tomu nedošlo, kulturní politika na místo toho začala fungovat na takovém principu, kdy větší míru zodpovědnosti získávají nižší správní jednotky (Vojtíšková 2012: 52) a započal proces "odstátnění kultury" (politika 2009-2014). V roce 1994 byl předložen návrh, aby se směr české kulturní politiky inspiroval Nizozemskem¹¹, konkrétně se jednalo o financování kultury (1 % ze státního rozpočtu) a decentralizaci kulturní politiky (Vojtíšková 2012: 53).

4. 1 Historický vývoj legislativy české kulturní politiky

Prvním krokem ke kulturní politice v rámci "nové" republiky byla zpráva *Vztah státu ke kultuře: Kulturní politika evropských zemí*¹², jinak také "Bílá kniha" ministra kultury Pavla Tigrida z roku 1996. Kulturní politika byla v pozdějších letech už pevněji formulována ve vládou schválených dokumentech *Strategie účinnější státní podpory kultury* (1999), *Kulturní politika* (2001), *Státní kulturní politika České republiky 2009-2014*.

Kulturní politika 2001 (stejně jako *Strategie* z 1999) upozorňuje na to, že kvůli vstupu ČR do EU bude nutné harmonizovat právní předpisy vztahující se ke kultuře s předpisy EU, a s tím souvisí i navýšení rozpočtu na rozpočet srovnatelný s ostatními státy ES, konkrétně z původních 0,23 % na 1 %. Vliv evropeizace lze najít ve článku 15, podle kterého má vláda zajistit, že "tuzemské právní předpisy týkající se kulturního bohatství budou plně harmonizovány s komunitárním právem ES" a že "jejich provádění státní správou bude na srovnatelné úrovni se zeměmi společenství" (MK ČR 2001: 14). Dokument zároveň již počítá s

11 Článek Z. Jírového "Co to je, když se řekne nizozemský model" v časopise *Místní kultura* (Vojtíšková 2012: 53).

12 Tento dokument byl aktualizován v březnu 2004, viz <https://www.mkcr.cz/vztah-statu-ke-kulture-kulturni-politika-evropskych-zemi-92.html>.

využíváním evropských fondů z programu Kultura 2000.

Další strategie kulturní politiky byla formulována až v roce 2008. Dokument *Státní kulturní politika na léta 2009-2014* vychází z faktu, že kulturní a kreativní sektor v EU roste, je stále výnosnější a zaměstnává velké procento osob. Strategie jasně vychází ze studie *Ekonomika kultura v Evropě*. V dokumentu je zřejmý vliv EU zejména v ekonomickém pojetí kultury. Kultura je zde vnímána jako ekonomická síla, zároveň ale i jako základ evropské společnosti. Zmíněno je dále využívání evropských fondů, v oblasti kulturní diplomacie je zmíněna česká prezentace na EXPO 2010 a využití české kinematografie k rozšíření kulturní spolupráce.

Aktuálně je kulturní politika formulována v dokumentu *Státní kulturní politika na léta 2015-2020*. Mezi prioritami nové kulturní politiky je hned na prvním místě podpora kulturní identity, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu, který má být zefektivněn. Na tom má pracovat Ministerstvo kultury společně s Ministerstvem zahraničních věcí vytvořením jednotné koncepce působení v ČR a zahraničí. Mezinárodním aktivitám se věnuje čtvrtá priorita, ke které patří podpora kulturních a kreativních odvětví a podpora mobility umělců. Má být zřízen infopoint a dotační programy pro mezinárodní spolupráci a mobilitu umělců mají být posíleny. Dalším cílem je posílení kulturní dimenze v zahraniční prezentaci formou podpory českého umění a kulturního dědictví. Tyto priority se v zásadě opakují v různých kulturně-politických koncepcích a strategiích, viz například *Koncepce účinnější podpory umění umění na léta 2007-2013* (mezi cíle je prezentace českého umění v zahraničí a zahraniční spolupráce) (Vojtíšková 2012: 76-77).

Zvlášť zahraniční dimenzi kulturní politiky se věnuje *Koncepce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013-2018*. Cílem tohoto dokumentu je "dát zahraničnímu kulturnímu působení Ministerstva kultury České republiky určitou orientaci, který by byla vodítkem, nebo alespoň nosnou informací pro koncepcí dalších subjektů činných v oblasti kultury" (MK ČR 2013). Tato koncepce navazuje na dokument *Státní kulturní politiku na léta 2009-2014* a stanovuje jednotlivé cíle, priority, strategie a realizační opatření. MK se zde hlásí k tomu, že kulturní politika je ovlivňována evropským integračním procesem a členstvím v organizacích, které se věnují i kulturní dimenzi (např. UNESCO). Koncepce si klade šest hlavních cílů: posilování prezentace České republiky v zahraničí skrze kulturní nástroje, přičemž je upozorňováno na výměnu informací a nezákonný vývoz a dovoz kulturních statků. Druhým bodem je informovanost českých občanů

o kulturním bohatství jiných států, která má být nástrojem boje proti xenofobii a rasismu. Dále se zde píše o podporu kulturní rozmanitosti, mezinárodní povědomí a společných kořenech, mezinárodní spolupráce v oblasti kulturních a kreativních průmyslů, prosazování cílů zahraniční politiky skrze kulturní diplomacii a prezentace českého kulturního bohatství v zahraničí (str. 5).

4. 2 Česká kulturní diplomacie

Základem pro českou kulturní diplomacii je *Koncepce jednotné prezentace České republiky*, která byla přijata vládou v lednu 2005. Tento dokument MZV se zabývá zahraniční prezentací ČR, definuje a stanovuje role hlavních aktérů kulturní diplomacie a stanovuje její cíle. Zásadními body koncepce je snaha zkonsolidovat českou prezentaci v zahraničí mimo jiné s pomocí nově zavedené Komise pro prezentaci ČR. Rolí Komise má být koordinace všech prezentačních aktivit, projednávání koncepčních otázek, schvalování kampaní a návrh rozpočtu na zahraniční prezentaci ČR. Dalším konkrétním bodem je vytvoření stabilní marketingové značky, která bude při prezentaci v zahraničí využívána. Kromě těchto bodů jsou cíle Koncepce spíše obecné dlouhodobé záměry, jako je snaha vymanit se z image postkomunistické země a podporovat vizi Česka jako demokratické, vyspělé a samostatné země, která je zapojena do západních politických a ekonomických struktur (COT Business 2005: 1-8).

Hlavní roli v oblasti kulturní diplomacie má Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci v rámci Ministerstva zahraničních věcí ČR založený v roce 2011. Tento odbor se zabývá prezentací ČR v zahraničí, spolupracuje s Českými centry a zastupitelskými úřady. Dále zajišťuje chod sekretariátu Komise pro prezentaci ČR, spolupracuje s Českým rozhlasem 7 (který je hlavním aktérem v oblasti zahraniční audiovizí) ve vedení agendy českého zahraničního vysílání, prezentuje ČR skrze oficiální stránky ČR www.czech.cz (Tomalová 2008: 39-40).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR se v rámci kulturní diplomacie podílí na výuce českého jazyka a literatury v zahraničí zejména vysíláním lektorů (Tomalová 2008: 41) a skrze mezinárodní spolupráci v oblasti vědy a výzkumu.

Ústředním orgánem domácí kulturní politiky je Ministerstvo kultury. Jeho rolí je zejména příprava legislativy, programových materiálů, ochrana kulturního bohatství a kulturních památek, provádění autorského zákona a zřizování příspěvkových organizací,

poskytování dotací a příspěvků, oblastí působení je správa umění, kulturně-výchovná činnost, informační kanály, provádění autorského zákona a církevní záležitosti.

4. 3 Česká centra jako nástroj kulturní diplomacie

Počátek české kulturní diplomacie se datuje od roku 1993 a za hlavního aktéra v této oblasti jsou považována Česká centra. Původní československá Kulturní a informační střediska, vzniklá v roce 1949, byla postupně nahrazena Českými centry (do 1994 známá jako Správa zahraničních kulturních zařízení, která byla zřízena v roce 1993), která jsou dnes považována za hlavní složku české kulturní diplomacie, jejichž role je srovnatelná s německými Goethe Instituty (Česká centra 2017). Česká centra jsou příspěvkovou organizací MZV ČR, jejichž cílem je podle *Statutu Českých center* propagace české kultury a České republiky v zahraničí, zajišťování kvalitního informačního servisu o České republice, podpora ekonomických vztahů a proexportní politiky a spolupráce s domácími i zahraničními subjekty s cílem další propagace (MZV ČR 2014). V současné době existuje 22 poboček¹³ ve 22 městech světa (Moskva disponuje jak Českým centrem, tak i obchodně orientovaným Českým domem, který mimo jiné poskytuje pronájmy, hotelové a gastronomické služby), plus České centrum Praha a Ústřední centrum Českých center v Praze, jehož rolí je řídit a kontrolovat zahraniční pobočky a jejich aktivity. Mimo Evropu se nachází jedna pobočka ve Spojených státech amerických (New York) a tři v Asii (Tel Aviv, Soul, Tokio) (Česká centra 2017). V současnosti se usiluje o otevření nové pobočky v Pekingu (Hruška 2016), dalšími adepty na nová centra jsou Vietnam a Kuba (Štefan 2016). V roce 2011 přitom bylo právě z finančních důvodů uzavřeno centrum v Buenos Aires, které zde bylo otevřeno pouhé tři roky. Košická pobočka, která byla uzavřena ve stejném roce, měla životnost delší o dva roky (otevřeno v roce 2006) (Tomalová 2011).

O vyřešení finančních problémů se v roce 2016 pokusil tehdy nově jmenovaný ředitel Českých center Jan Závěšický, který představil svou novou koncepci, podle které by polovina Českých center měla spadat pod jednotlivé zastupitelské úřady, a to kvůli přehlednosti a snižování nákladů (Hruška 2016) Z tohoto nápadu nakonec ministerstvo ustoupilo. Přesto je nutné upozornit na skutečnost, že financování Českých center razantně klesá – v roce 2010 provoz ČC ministerstvo zahraničí financovalo 120 milionů korun, v roce 2017 by se mělo

13 Pobočky se nachází v následujících městech: Londýn, New York, Kyjev, Stockholm, Madrid, Moskva, Bratislava, Bukurešť, Budapešť, Vídeň, Berlín, Varšava, Rotterdam, Mnichov, Düsseldorf, Soul, Tokio, Tel Aviv, Milán, Paříž, Sofie a Brusel (Česká centra 2017).

jednat o částku kolem 40 milionů korun. Také proto se některá centra (např. vídeňské nebo londýnské české centrum) stahují z lokalit, jejichž nájem stát stojí statisíce až miliony korun ročně a přesouvají se do budov ambasad. Další forma financování plyne z poskytování pronájmu v Českém domě Moskva. Kvůli sankcím a ekonomické krizi ale i tyto příjmy klesají (Hruška 2016), na což upozorňuje i samotná Strategie činnosti ČC na roky 2016-2019 (Česká centra 2016: 7).

Aktuální strategii charakterizuje dokument Strategie činnosti Českých center v letech 2016-2019, jejímž "hlavním cílem je neustále zlepšování povědomí o ČR, posilování její prestiže a dobrého jména v zahraničí" (Strategie str. 3). Strategie jmenuje zahraniční cílové skupiny (široká veřejnost, odborná veřejnost, investoři a krajané). Pokud jde o mezinárodní spolupráci, strategie proklamuje důležitou roli ČC v rámci platformy EUNIC. Teritoriální priority mají podle strategie přihlížet k prioritám zahraniční politiky ČR. V jednotlivých lokalitách si ČC určují jisté role. V sousedních zemích (Německo, Rakousko a země V4) se ČC zaměřují na "image dobrého souseda" a udržování dobrých sousedských vztahů. V ekonomicky vyspělých zemích (podle strategie se jedná o část EU, dále USA, Izrael, Japonsko a Korea) je cílem posílit povědomí o Česku jako o "kreativním národu v srdci Evropy" a o jeho příslušnosti k euroatlantickému prostoru. Roli vyspělého obchodního partnera pak chtějí vyzvihnout v jihovýchodní Evropě, Rusku a Ukrajině (Česká centra 2016: 9). Tyto teritoriální priority korespondují s prioritami danými v Konceptci účinnějšího působení MK ČR ve vztahu k zahraničí, která ve zkratce jmenuje sousední státy, evropské a globální velmoce, velmoce na vzestupu a země jihovýchodní Evropy (MK ČR 2013: 12).

Strategie se věnuje i geopolitickým změnám, která ČC očekávají. Nejvíce změn se týká posílení ČC v Asii. Novým cílem je otevření ČC v Pekingu, které souvisí s novou přímou linkou Praha-Peking. Jako příčinu strategie uvádí rostoucí ekonomickou spolupráci a turismus. Dále je zmíněno posílení ČC Tokio, Soul a rozšíření aktivit na Tchaj-wan a Filipíny. Má dojít i k rozšíření působnosti na Maltu, a to z nově přesunutého centra z Milána do Říma (Strategie p. 10). (*+Düsseldorf má být přesunut do Berlína, nespecifikují ale, zda to znamená spojení s ČC Berlín nebo JEN přesunutí*). Mezi tématickými zaměřeními jsou zběžně zmíněna evropská hlavní města kultury (Strategie p.14) a vyhledávání příležitostí zahraniční prezentace měst a regionů (Česká centra 2016: 17).

Strategie dále upozorňuje na posílení využívání žádostí o evropské granty v rámci programu Kreativní Evropa, Erasmus+ nebo z Visegrádského fondu. ČC by se také měla více

zaměřit na svou roli v rámci sítě EUNIC (Česká centra 2016 22), přestože lze říci, že ČC jsou již dnes do této sítě aktivně zapojena, jelikož šest ředitelů zahraničních ČC se stalo prezidenty jednotlivých lokálních uskupení ve Vídni, Londýně, Sofii, Stockholmu, Nizozemí a Miláně(Česká centra 2015: 6, 35) a v letech 2012-2015 byla ředitelkou EUNIC Global Českými centry nominovaná Helena Kovaříková (ČC 2015: 35).

Jelikož ČC operují ve 22 městech a není tudíž v této práci možné analyzovat veškerý program, podíváme se zde na několik statistik a na vybraná témata, která se během posledních tří let objevují v programu ČC nejčastěji/nejviditelněji.

Během roku 2015 bylo ze všech ČC pořádáno nejvíce akcí v ČC Paříž, konkrétně se jednalo o 221 akcí s návštěvností 273 tisíc návštěvníků. Další v pořadí počtu pořádaných akcí je Varšava a Berlín se 143 událostmi, přičemž Varšava měla s 230 tisíci druhou největší návštěvnost roku 2015. Co se týče návštěvnosti má za tento rok prvenství ČC Soul, které navštívilo 504 tisíc lidí (ČC 2015).

Jazykových kurzů se většinou účastí desítky až stovky studentů, kurzy jsou nejžádanější v Kyjevě (683), Moskvě (381) a Budapešti (177) (data za rok 2015). Bohemistiku ČC dále podporují soutěží Ceny Susanny Roth, což je soutěž určena pro zahraniční bohemisty a překladatele spolupořádaná ČC a Divadelním ústavem Institutu umění na podporu českého překladu pojmenovaná po švýcarské překladatelce a bohemistce. Literární dimenzi se ČC věnují dále v rámci projektu Noc literatury. Jedná se o čtení děl evropské literatury, která kromě českých měst probíhá ve 26 zahraničních městech (nejvíce se jedná o slovenská města, účastní se také několik bulharských měst nebo Lisabon, kde je akce spolupořádaná EUNIC Lisabon). Evropské noci literatury byly podpořeny programem EU Kultura 2007-2013 (Žáková, rok neuveden).

V programu ČC lze najít množství filmových událostí, čímž ČC využívají návrhu *Státní politiky 2009-2014* o využívání filmu jako nástroje prezentace ČR v zahraničí. Prezentace české kinematografie probíhá ve více či méně pravidelných promítáních či každoročních filmových festivalech. Ve Varšavě probíhá každoroční přehlídka nových českých dokumentů, prezentaci dokumentárních filmů Heleny Třeštíkové v kině Arsenal v březnu 2017 podporuje i ČC Berlín, který dále pravidelně pořádá tzv. DokuMontags. ČC aktivně využívají možnost prezentace české kinematografie na festivalech Berlinale, francouzském Czech-In festivalu či bulharském Sofia Film Festu. ČC Paříž v roce 2015 propagovalo český film ve Francii na 12 filmových festivalech. V souvislosti s 85. narozeninami režiséra Miloše Formana ČC Milán v

březnu 2017 ve spolupráci s filmovým festivalem Bergamo Film Meeting představil retrospektivu jeho filmů (Česká centra 2015, programy ČC).

Akce organizované ČC se často "točí" kolem významných českých osobností. ČC v roce 2016 například organizovalo putovní výstavu věnovanou Karlu IV., ČC Paříž uvedla výstavy a přednášky o malíři Františku Kupkovi. Nejvíce se akce v síti ČC věnují osobnosti a dílu Václava Havla. ČC Berlín v říjnu 2016 organizovalo společně s konferencí Forum 2000 a Knihovnou Václava Havla vzpomínkový večer s diskuzí. V rámci tzv. DokuMontags bylo v minulých letech promítáno několik filmů o Václavu Havlovi či Chartě 77. Pařížské ČC plánuje během roku 2017 uvést množství Havlovo her či čtení jeho děl. Přednášky a diskuze o Havlovo politickém myšlení proběhly v Bruselu, Stockholmu, Miláně a mnoha dalších centrech.

Rok 2017 Česká republika prohlásila Rokem české kultury v Japonsku jako připomínku 60. výročí obnovení diplomatických vztahů, jehož cílem je propagace a zviditelnění České republiky a české kultury. Hlavní událostí roku je uvedení kompletní Slovanské epeje od Alfonse Muchy v Národním centru umění v Tokiu (Česká centra 2017b). Na jaře 2017 zároveň probíhá akce Česko-německé kulturní jaro¹⁴, kdy berlínské České centrum navázalo spolupráci s Goethe Instituty a dalšími kulturními organizacemi, v rámci této akce proběhly v Berlíně Dny české poezie či výstava mladých umělců z Prahy a Berlína pod názvem *Junge Prager Junge Berliner*.

4.4 Zapojení Česka do evropské kulturní politiky

Od kulturní diplomacie a jejích nástrojů přestoupíme do zapojení země v rámci do evropských kulturních programů a podíváme se na to, jakým způsobem se do nich Česko zapojuje, jak je aktivní a s jakými zeměmi spolupracuje. Analyzované období bude od 2001, kdy se Česko poprvé účastnilo programu Kultura.

Kromě projektu EHMK, kterým se budeme zabývat v další podkapitole, je Česká republika je aktuálně zapojena do programů kulturní politiky Kreativní Evropa Kultura a Media. Navíc České Archidiecézní muzeum Olomouc patří mezi 29 pamětihodností, které byly oceněny titulem Evropské dědictví (European Commission, rok neuveden)

Česká účast v programu Kultura začala rokem 2001, kdy se Česko podílelo na 12 projektech (Culture 2000 2004: 16), programu Media využívá Česko od 2002. Přestože ČR ještě nebyla členským státem EU, program Kultura 2000 umožňoval účast i kandidátským

14 O zapojení Goethe Institutů do této akce viz příslušná kapitola v této práci.

zemím. Ministerstvo kultury ČR tedy zřídilo Českou kancelář programu Kultura 2000, která měla za cíl poskytovat konzultace ohledně programu a napomáhat českým subjektům při získávání zahraničních partnerů a kontaktu s evropskými orgány (Česká kancelář CULTURE 2000: 14). Podle České kanceláře programu byla v porovnání s ostatními kandidátskými zeměmi česká účast v roce 2001 velmi úspěšná, české organizace se podílely na 12 projektech z toho ve 2 projektech v roli hlavních organizátorů (Česká kancelář CULTURE 2000 2004: 16).

Programem Kultura (2007-2013) bylo celkem financováno 143 s projektů s českou účastí částkou 55,5 mil. €, detailní financování lze vidět v tabulce č. 2. Z programového období Media 2002-2013 bylo financováno množství projektů s českou účastí ve výši 458 mil. korun (při převedení na euro se jedná cca o 17 mil. €), přičemž více než polovina financí byla použita na distribuci zahraničních evropských filmů v Česku a vývoj českých filmů (např. několikrát oceněný film Alois Nebel). Další finance jsou využívány na vzdělávání filmových profesionálů, podporu českých kin, propagaci, nové technologie a na produkci filmových festivalů (např. Jeden svět, FEBIOFEST, Mezinárodní filmový festival dokumentárních filmů Jihlava atd.) (Staníková, rok neuveden).

Tabulka č.2

Zapojení českých organizací do mezinárodních projektů (2007-2013)

rok	nočet	vedoucí	spoluoorganizát	grant EU
2007	9	2	7	1 279 542.90 €
2008	25	4	21	8 900 112.00 €
2009	17	5	12	7 322 902.80 €
2010	28	6	22	9 425 154.48 €
2011	23	6	17	6 753 290.06 €
2012	23	3	20	14 246 877.62 €
2013	18	2	16	7 577 008.50 €
celkem	143	28	115	55 504 888.36 €

(zdroj: Žáková, rok neuveden)

Pro srovnání byly pak v roce 2016 z programového období 2014-2020 těmito programy podpořeny 3 projekty s českou účastí v oblasti Kultura (celkovou částkou 5 041 989 €) a 90 českých projektů bylo podpořeno z programu Media (2 042 486€). Příkladem kulturního projektu je společný projekt Českých center, Goethe Institutu Prag a reSITE "Shared Cities: Creative Momentum", jehož cílem je zlepšit kvalitu života v evropských

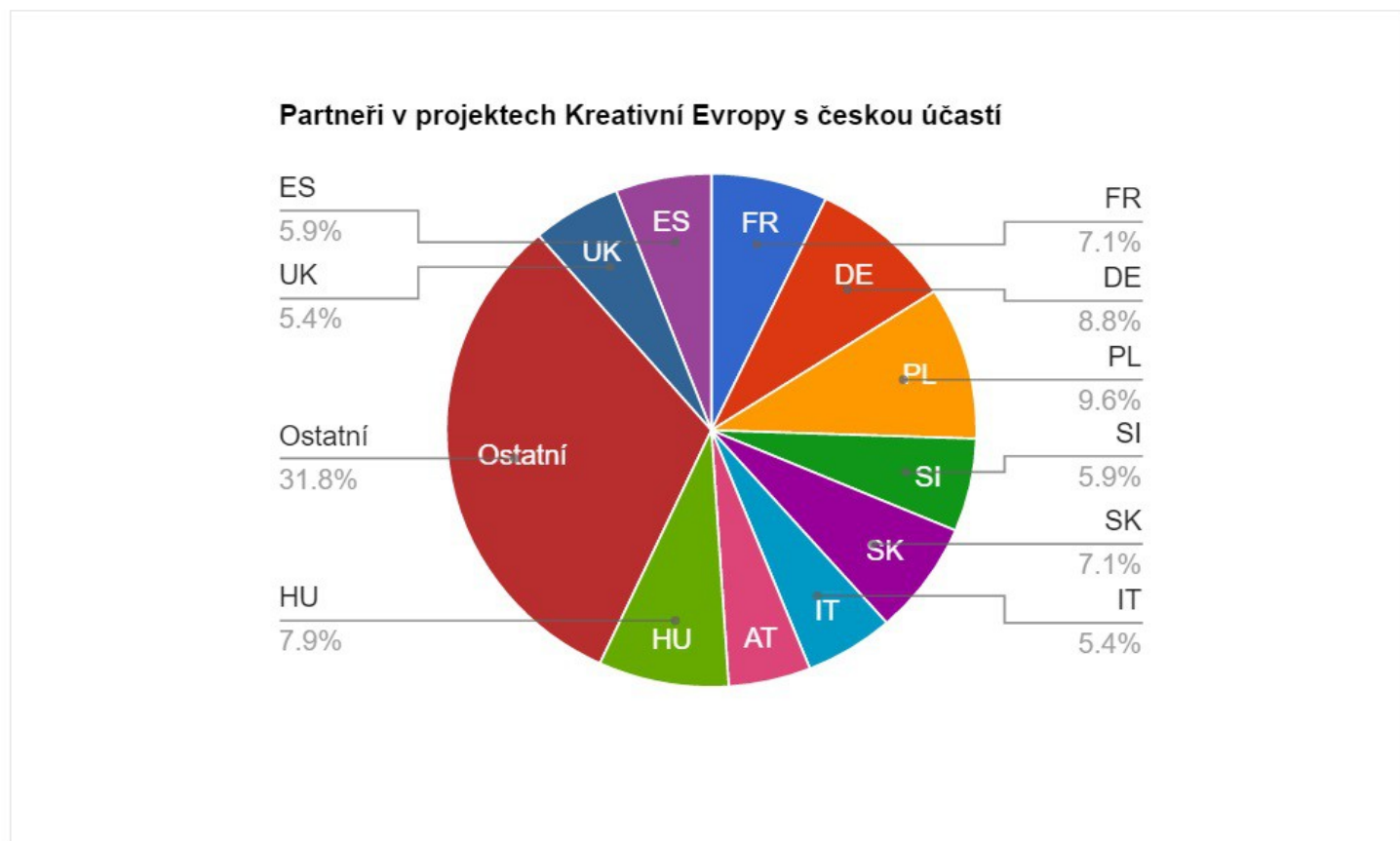
městech. Z programu Media byly spolufinancovány filmové projekty, např. Visegrad Animation Forum Asociace animovaného filmu (ProgramCulture.cz 2017).

Z dat výzkumné zprávy Institutu umění *Vyhodnocení možností čerpání, stavu a překážek v účasti českých subjektů v programech EU* vychází, že z 174 dotazovaných subjektů z Česka o podporu z programu Kreativní Evropa – Kultura úspěšně požádalo 4,1 % respondentů, 4,7 % pak neúspěšně (pokud bychom brali v potaz celková data se spoluúčastí, úspěšných bylo 9,4 % a neúspěšných 5,3 %, zbytek respondentů o podporu nepožádal vůbec). O zapojení do podprogramu Media pak z dotazovaných "bojovalo" 2,7 %, z toho 0,7 % bylo úspěšných (Müllerová 2016: 13-15). Podle této zprávy je zapojení do těchto programů ztíženo nedostatečnou informovaností, administrativními nároky, dlouhou přípravou bez jistoty získání grantu a finanční náročností, jelikož projekty je třeba předfinancovat a kofinancovat, s čímž má mnoho kulturních subjektů problém. Jelikož některé z programů jednotlivé projekty financuje zpětně, subjekty do projektu musí zpočátku investovat vlastní peníze, přičemž si stěžují na byrokratickou zátěž a zdlouhavost (p.20-21). Zmiňované grafy lze najít v příloze.

Níže můžeme vidět, jakých spoluprací se v rámci aktuálního programu Kreativní Evropa Česko účastnilo. Databáze čítá celkem 73 projektů s českou účastí v obou podprogramech. Nejčastějšími partnery bylo sousední Polsko (23 projektů) a Německo (23 projektů). Tyto země jsou nejen Česku geograficky blízká, ale také patří mezi nejaktivnější země účastnící se tohoto projektu. Mezi dalšími častými partnery pak patřily organizace z Maďarska (19), Slovenska (17), Francie (17), Slovinska (14) a Španělska (14). Polsko a Slovensko také byli mezi nejčastější volbu u českých projektů čerpajících z podprogramu Media (2013-2017)¹⁵. Bylo by ale vhodné podotknout, že je při takovéto analýze nutné vzít v potaz skutečnost, že partnerské země si vybírají sami organizace a ne státy.

¹⁵ Data jsou dostupná na portálu Evropské komise <http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/projects>, tato databáze je využívána v průběhu práce jako zdroj pro data počtu projektů a partnerů.

Graf č. 3¹⁶

(vlastní zpracování dle dat Evropské komise)

Příkladem společného projektu čerpajícího z podprogramu Media Česka, Německa a Slovenska je workshop DOK.Incubator, který získal dotaci 110 tisíc eur, koordinátorem projektu byla Česká republika, a který se zabývá výrobou a produkcí dokumentárních filmů. Dalším příkladem úspěšného českého projektu podprogramu Kultura je získání dotace na překlad deseti děl současné evropské prózy pro brněnské nakladatelství Větrné mlýny (European Commission 2017b).

4.5 Projekt Evropského hlavního města kultury a jeho zahraniční dimenze

V květnu 2011 Rada Evropské Unie vydala své rozhodnutí o jmenování Plzně jako již druhého českého města evropským hlavním městem kultury pro rok 2015. Tomu předcházelo výběrové řízení v roce 2009 v České republice, kdy se o kandidaturu kromě Plzně přihlásili Hradec Králové a Ostrava, kteří nakonec neuspěli.

¹⁶ Pro přehlednost grafu jsou v kategorii Ostatní uvedeny země, které s Českem sdílely 10 a méně společných projektů.

K požadavkům kandidatury patří "evropská dimenze" projektu, přičemž postoj k evropské dimenzi Plzni dle evaluační zprávy k zisku titulu pomohl (Svoboda 2016: 22), v rámci této dimenze má město "posílit spolupráci ve všech oblastech kultury mezi organizátory kultury, umělci a městy ve vaší zemi a v ostatních členských státech", dále sem spadá zdůraznění evropské kulturní rozmanitosti a společných znaků evropských kultur. Ve své přihlášce se Plzeň hlásí k principům kulturní diverzity a dále uvádí, jakým způsobem pracuje na zapojení města o evropských kulturních sítí (Plzeň2015 2010: 37-38). Evaluační zpráva tento cíl hodnotí jako úspěšný zahraniční přesah projektu, jelikož aktéři měli možnost zapojit se do mezinárodních sítí, vybudovat si přeshraniční vazby a navázat budoucí spolupráce (Svoboda 2016: 26). Výběrově lze jmenovat networking v rámci mezinárodního projektu Kreativní města (pod záštitou British Council), jehož cílem je sdílení zkušeností na zlepšení života ve městech, nebo členství v síti evropských měst Eurocities¹⁷ (Plzeň2015 2010: 36), další zapojení bylo v rámci pořádání několika setkání a konferencí s kulturní tematikou na evropské úrovni¹⁸ (Svoboda 2016: 26).

Program Plzně 2015 celkově obsahoval množství akcí a projektů, na kterých se podíleli zahraniční aktéři. Ve své kandidatuře Plzeň 2015 zdůraznila zahraniční spolupráci se třemi regiony – Valonsko (zejména města Mons a Lutych), Bavorsko (jmenovitě město Řezno a region Horní Falc) a francouzský region Franche-Comté, který je novým partnerským regionem Plzeňského kraje (Plzeň 2015 2010: 22).

Evaluační zpráva Plzně 2015 vyzdvihuje důležitost zahraniční spolupráce zejména v souvislosti s Bavorskem, městem Mons a Japonskem. Bavorsko má k Plzni ze zahraničních aktérů geograficky nejbližší, bavorští političtí aktéři kandidaturu Plzně podporovali a již a před rokem 2015 zde jich existovaly kulturní vazby. Řezno je partnerským městem Plzně, v bavorském městě Schönsee (leží právě v regionu Horní Falcko) existuje kulturní spolek Centrum Bavaria Bohemia¹⁹, které s Plzní úzce spolupracuje. Existuje zde také přeshraniční spolupráce česko-německých výměn mládeže Tandem a přeshraniční pracovní skupina Kultura, kterou tvoří zástupci kulturních institucí z Plzeňského kraje a Horní Falci (Plzeň 2015

17 Eurocities je síť evropských měst vzniklá v roce 1986. V současnosti je členy 170 měst. Hlavním cílem je posilování role lokálních vlád v rámci *multi-governance* (Eurocities 2016).

18 Konkrétně setkání sítě Trans Europe Halls, konference Soul for Europe, setkání a panelová diskuze k EHMK (Svoboda 2016: 26).

19 Centrum Bavaria Bohemia vznikl z německé iniciativy v roce 2004 a věnuje se zejména přeshraniční kulturní a vzdělávací spolupráci. V letech 2011-2014 například proběhl úspěšný projekt "Kultur ohne Grenzen/Kultura bez hranic, jehož cílem bylo kulturní setkávání a spolupráce, budování sítě kulturních kontaktů, přeshraniční dialog a dvojjazyčná realizace. Mezi Plzní a tímto spolkem existuje úzká spolupráce (BBKult.net 2014)

2010: 22). Město Plzeň, Plzeňský kraj, město Řezno, Dolní Bavorsko a Horní Falcko společně podepsali v roce 2009 Deklaraci o spolupráci a podpoře projektu Plzeň EHMK 2015 (Plzeň2015 2010: 41). S další finanční podporou z evropských dotací pro přeshraniční spolupráci se uskutečnilo přes 40 projektů, kterých se účastnili umělci z Plzeňska i Bavorska. Zmínit lze festival Bavorské dny či projekt Vlak za kulturou, který proběhl na lince Plzeň-Řezno (Svoboda 2016: 23).

Jelikož Evropská komise vyžaduje spolupráci s druhým EHMK pro daný rok, druhým významným partnerem v rámci zahraničně-kulturní spolupráce bylo druhé EHMK 2015, valonské město Mons i jeho okolní města (jmenovitě Charleroi, Mechelen a Lutych, který je partnerským městem Plzně). Již během příprav kandidatury bylo v roce 2009 mezi Plzní a Mons podepsáno Prohlášení o spolupráci mezi městy Plzeň a Mons (Plzeň2015 2010: 32). Uskutečněno bylo 5 společných projektů (Svoboda 2016: 24). Hudebníci z Monsu vystoupili na tradičním festivalu klasické hudby Smetanovské dny. V září proběhla premiéra divadelní hry UbuDNES, za kterou stáli čeští i belgičtí umělci a realizační tým. Mezi další projekty patřil česko-belgická slam poetry, vystoupení Ensemble musique nouvelles v Plzni a kuchařský kurz vedený Michelinským kuchařem z Monsu (Plzeň2015 2016).

Intenzivnější spolupráce dále proběhla s EHMK pro rok 2016, baskickým Donostia/San Sebastian, a to zejména ve formě prezentace baskické kultury, umění a tance v Plzni (Svoboda 2016: 24).

Japonsko bylo podle oficiálních reportů pokládáno za významného partnera Plzně2015. Během roku proběhlo třicet projektů s česko-japonskou účastí. Například v červnu byl podpořen festival japonské kultury Japan Fest ve spolupráci s EU-Japan Fest Foundation. V rámci tohoto festivalu se v Plzni prezentoval multimediální umělec Ryojil keda se svou audio-vizuální instalací *Test Pattern [N°7]*, která měla své zázemí v prostorech Nového divadla. Další japonská umělkyně Shōko Kanazawa v Plzni a poprvé v Evropě představila svou kaligrafii během živého představení a následné výstavy (Plzeň 2015 2016).

Evropská kultura byla prezentována také v rámci společného projektu Plzně2015 a Studijní a vědecké knihovny Plzeňského region pod názvem Meeting Literature. Tento projekt se zaměřuje na propagaci multilingualismu, evropské literatury a zvyšování povědomí o ní. Od prosince 2014 lze díky tomuto projektu v plzeňských kavárnách a kulturních místech najít množství děl evropské literatury v originále i překladu. Tato veřejná sbírka čítá kolem 900 knih, které byly projektu věnovány partnerskými institucemi (Polský institut, Rakouský

institut, Goethe Institut, British Council atd.) ve 12 jazycích. Knihovna a Galerie Evropského domu projekt doplňuje literárními událostmi, setkáními s evropskými autory, výstavami, autorskými čteními a přednáškami o literatuře a překladu. Jedná se o projekt, který v rámci udržitelnosti pokračuje i během roku 2017 SVKPK 2017.

Během roku byla prezentována i zahraniční kultura v rámci Bonjour Plzeň, Týdnu hispánské kultury, Arabfestu, Česko-slovenských dní nebo festivalu středomořské kultury Mediterranea, Japan Fest (Svoboda 2016: 22). Do programu EHMK 2015 se celkově zapojilo přes 20 zemí (evaluační zpráva jmenuje Belgie, Slovensko, Německo, Francii, Španělsko, Polsko, Rumunsko, Maďarsko, Itálie, mimoevropské Japonsko, Nový Zéland, USA, Čínu). Projekt napomohl i lokálním kulturním aktérům, kteří získali nové zahraniční kontakty a naplánovali nové zahraniční spolupráce (Svoboda 2016: 23).

Kromě uvedených projektů kulturní spolupráce díky EHMK vzniklo několik místních udržitelných projektů, jako založení kulturní zóny DEPO2015, které se kromě pořádání kulturních akcí zaměřuje na podporu kreativních průmyslů skrze poskytování služeb jako program Kreativní inkubátor (vzdělávací program pro mladé kreativní firmy), poskytování sdílených kanceláří, přístup do kutilské dílny atd. Dalším velkým projektem bylo postavení budovy Nového divadla.

Během programu Plzně 2015 tedy byla prezentována zahraniční kultura, poněkud hůře je hodnocena návštěvnost akcí zahraničních turistů a prezentace Plzně v zahraničí. Evaluační zpráva Evropské komise hovoří o pouhých 5% zahraničních návštěvníků a kritizuje nízkou propagaci projektu v zahraničí zejména ze strany vlády, ovšem je nutno mít na paměti, že Plzeň měla v porovnání s ostatními městy nízký rozpočet (Ecorys 2016: 101).

4.6 Shrnutí české kulturní politiky ve světle evropské integrace

Přestože Tomalová 2011: 29 českou kulturní diplomacii mírně kritizuje tím, že je málo ambiciózní a zaměřuje se buď na regionálně blízké regiony nebo na světová centra, lze ji hodnotit určitě pozitivněji s ohledem na obecné zaměření české zahraniční politiky. Teritoriální zaměření nástroje kulturní diplomacie, Českých center, koresponduje se zaměřením české zahraniční politiky. Přestože je u ČR vidět finanční pokles, dochází k posílení v Asii v rámci zaměření na vzestupující ekonomiky. Pokud bychom měli identifikovat hlavní témata kulturní diplomacie, mohla by to být česká kinematografie, která se zdá být častým a

poměrně úspěšným nástrojem zahraniční prezentace.

Vliv evropeizace u dokumentů kulturní politiky je zřejmý již v době před vstupem do EU a průběhu let se zintenzivňuje. Novější směřování kulturní politiky je velkou mírou inspirováno evropským pojetím kultury, podle kterého je kultura nevyžitím zdrojem ekonomických příležitostí.

Česko se úspěšně a poměrně aktivně zapojuje do využívání možností evropských kulturních programů jako je současný program Kreativní Evropa i projekt Evropské hlavní město kultury. Jako hlavní partneři kulturní spolupráce byly identifikovány sousední země Polsko, Německo (zejména spolupráce s Bavorskem v rámci EHMK Plzně 2015), Slovensko, Maďarsko, během roku 2015 byla významná spolupráce s jinými EHMK a významným finančním partnerem se ukázalo být Japonsko.

5. Kulturní politika Německa

5.1 Kulturní politika a kulturní zahraniční vztahy

Německá kulturní politika si prošla od počátku moderního německého státu v roce 1871 do dneška mnoha změnami, které byly ovlivněny změnami státních režimů. Kvůli historickým zkušenostem (zejména z období národně socialistického režimu) je kulturní politika Německa v současnosti především v moci spolkových zemí a obcí, kde se jí zabývají kulturní rady či komise, jednotlivé spolkové země mají vlastní ministerstva kultury, spolkové země mají vlastní kulturní strategie a koncepce. Spolková vláda je aktivní ve dvou dimenzích – má na starosti vnější kulturní politiku, v posledních 20 letech se dá ale mluvit i o vnitřní kulturní politice, a to ve spojitosti se vznikem úřadu pro kulturu a média.

Centrální ministerstvo kultury jako takové v Německu neexistuje. Na federální úrovni se vnitřní kulturou zabývá úřad *Bundesregierung für Kultur und Medien* (BKM) (Spolkový úřad pro kulturu a média), v současnosti jí vede státní tajemnice Monika Grütters, která také zastupuje Německo v evropské Radě ministrů pro kulturní záležitosti. Úřad vznikl až v roce 1998 s cílem propojovat kulturní a mediální činnosti spolkových zemí, jednalo se o první úřad, který se zabývá celostátní kulturní politikou od založení republiky (1949) (Klein 2009: 111). Úřad se dělí do pěti pracovních skupin: právní a politické otázky; podpora kultury a umění; média, film a kulturní spolupráce; skupina zabývající se tzv. *Gedankenkultur*; a otázky kulturního dědictví (Presse- und Informationsamt der Bundesregierung 2017a). Kromě propojení kulturních politik spolkových zemí úřad vznikl zároveň z toho důvodu, že bylo potřeba vytvořit funkci kulturního představitele, který bude zastupovat kulturní zájmy Německa na mezinárodní úrovni a v rámci Evropské unie (Maaß 2015: 244).

Role úřadu je vzhledem k subsidiaritě pouze podpůrná. Mezi jeho úkoly patří podpora kulturních institucí a projektů, zajištění kulturního zastoupení ve vládních institucích v Berlíně, zastupovat kulturní a mediální zájmy na mezinárodních fórech, podporovat památníky na uctění památek obětí nacistického režimu a bývalé NDR, a rozvíjet právní rámec pro kulturu a média (Presse- und Informationsamt der Bundesregierung 2017b). Podporuje také kulturní projekty celonárodního významu jako je Německá národní knihovna nebo mezinárodní filmový festival Berlinale, a kulturu národních menšin jako jsou Sinti a Romové, dánská minorita ve Šlesvicku-Holštýnsku a fríská minorita, stejně jako německé

menšiny zejména ve východní Evropě (Press and Information Office of the Federal Government 2014: 7; 11). V neposlední řadě se zabývá podporou kulturních a kreativních průmyslů, například skrze platformu *Iniciativa pro podporu kulturních a kreativních průmyslů* (více o KKP v Německu níže). Úřad má v roce 2017 rozpočet 1,63 mld. eur, což je o 280 mil. eur (17 %) více než v předchozím roce, stále se ale nejedná ani o půl procenta z celkového federálního rozpočtu. Z tohoto rozpočtu se například spolufinancuje projekt Deutsche Welle, provoz památníků obětem nacistického režimu, část je vynakládána na podporu muzeí, digitalizaci písemného a filmového dědictví, renovace kulturních památek atd. (Presse- und Informationsamt der Bundesregierung 2017c). Největší obnos je vynakládán na provoz mezinárodního rozhlasového a televizního vysílání Deutsche Welle (cca. 17 % federálního rozpočtu) a dále na provoz *Stiftung Preussischer Kulturbesitz* (nadace na zachování pruského dědictví, která spravuje tzv. *Museum Island* v Berlíně a skládá se z 15 kulturně-historických institucí) a archiv Stasi záznamů. Federální vláda kulturu financuje přibližně z 13 %²⁰. Zbytek je víceméně rovnoměrně financován spolkovými zeměmi nebo lokálními vládami (Press and Information Office of the Federal Government 2014: 3-6).

V rámci federálního ministerstva zahraničních věcí (*Auswärtigen Amt*) se kulturní politikou zabývá zejména Sekce pro kulturu a komunikaci (*Abteilung für Kultur und Kommunikation*), která se dále dělí na další tématická a geografická oddělení. V rámci tohoto oddělení existují pozice např. pověřenec pro němčinu jako cizí jazyk, zvláštní pověřenec pro mezikulturní dialog nebo kancelář zaměřená na vztahy s Francií (Klein 2009: 115-116), což poukazuje na důležitost těchto témat pro německou zahraniční politiku. Zároveň zde existují čtyři pozice pro diplomaty zabývající se veřejnou a kulturní diplomacií – kultura a vzdělávání, komunikace a veřejná diplomacie, kulturní a mediální vztahy, a mezikulturní dialog. Sekce plánuje a koordinuje německou kulturní spolupráci, vzdělávání a média.

Auswärtigen Amt má v roce 2017 rozpočet celkem 5,2 mld. Euro (asi 1,5 % celkového rozpočtu), z toho na zahraniční kulturní politiku jde cca 18 %, tedy 923 milionů euro (*Auswärtiges Amt* 2017).

Vzhledem ke zvyšující se důležitosti kulturních a kreativních průmyslů v evropské kulturní politice lze zde také zmínit, že i v Německu mají KKP stále silnější pozici. KKP se zabývají většinou ministerstva hospodářství. Na spolkové úrovni jsou kofinancovány

²⁰ Podle dat z roku 2000 federální vláda financovala kulturu z necelými 9%, v 2002 pak šlo o něco více než 10 %, můžeme tedy vidět, že procentuálně stát financování kultury zvyšuje (Directorate General Internal Policies of the Union 2006: 20).

Spolkovým ministerstvem průmyslu a technologií skrze v roce 2007 založenou *Iniciativou pro podporu kulturních a kreativních průmyslů*, která je zároveň spoluorganizována *Úřadem pro kulturu a média*. KKP podporují zároveň i jednotlivé spolkové země – například Berlín podporuje KKP, média a nové technologie skrze iniciativu *Projekt Zukunft* (Berlin.de 2014) (probíhá od roku 1997), v Hamburku existuje Hamburská kreativní společnost, Berlín nebo okolní Braniborsko mají vlastní internetové portály věnující se zvláště podpoře KKP (*Creative City Berlin* a *Kreatives Brandenburg*), jistá podpůrná opatření a programy na podporu KKP má každá spolková země (Kraus, Žáková 2014: 56 – 64).

5.2 Německá kulturní diplomacie

V období druhé světové války nacistické Německo využívalo kulturu jako propagandistický nástroj (typickým příkladem jsou filmy Leni Riefenstahlové). To ovlivnilo stávající situaci, kdy si zahraniční kulturní centra hlídají svou nezávislost na centrální vládě.

Kulturní a vzdělávací politika tvoří třetí pilíř německé zahraniční politiky. Klade si následující cíle:

- propagace německého jazyka v Evropě a ve světě
- podpora evropské integrace
- vytvářet realistickou a živou image Německa, představit Německo jako zemi s kreativní a rozmanitou kulturní scénou světové úrovně a jako zemi moderní vědy a výuky
- zachování kulturní rozmanitosti
- napomáhat k řešení a prevenci konfliktů (Auswärtiges Amt 2017b)

Tomalová mluví o novodobé německé kulturní diplomacii od 50. let 20. století, kdy bylo založeno kulturní a jazykové centrum Goethe Institut (Tomalová 2008: 36) a které je nevládním nástrojem kulturní diplomacie. Vedle toho existuje také vládní nástroj KD, kterými jsou kulturní atašé (*Kulturattaché*), tedy kulturní diplomaté pracující ve zvláštním diplomatickém oddělení zaměřeném na kulturní diplomacii (*Kulturreferat*) (Pajtinka 2015: 118). Tyto *Kulturreferaten* jsou součástí ambasád a koordinují například aktivity Goethe Institutů nebo DAADu v dané zemi, v Budapešti například toto oddělení navíc koordinuje Německou školu (Thomas 2015: 240).

Mezi aktéry zahraniční kulturní politiky a kulturní diplomacie můžeme zařadit Ministerstvo zahraničí, Goethe Instituty, Německou akademickou výměnu DAAD, zpravodajství *Deutsche Welle*, Institut pro zahraniční kulturní vztahy (ifa) a množství organizací a nadací zabývajících se výměnami mládeže a podporou zahraničního vzdělávání. Studentské výměny jsou častým a populárním nástrojem, Německo má docela velkou síť zahraničních partnerů pro tyto výměny. Existují početné organizace zabývajících se německo-francouzskými výměnami mládeže, německo-polskými, německo-britskými, německo-tureckými, německo-řeckými, německo-českými (Tandem) i německo-izraelskými (Auswärtiges Amt 2015: 59-63).

Podle článku 32 základního práva Spolkové republiky (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*) je oblast vztahů s ostatními zeměmi, tedy včetně kulturní zahraniční politiky, v moci státu. Základem pro dnešní německou kulturní diplomacii je dokument *Koncepce 2000*. Tato koncepce stanovuje fungování a priority německé zahraniční politiky. Zahraniční kulturní politiku stanovuje jako dvousměrnou v tom smyslu, že kulturní dialog je rovnocenně veden ve vnější politice, ale i ve vnitřní. Obecně koncepce mluví o prosazování hodnot jako je demokracie, kulturní rozmanitost, vedení mezikulturního dialogu, prevence konfliktů, vzdělávání atd. Koncepce často zdůrazňuje důležitost podpory výuky němčiny, kterou považuje za "klíč k německé kultuře" (Auswärtiges Amt rok neuveden: 2), podporou německého jazyka je myšlena také nepřímá podpora skrze filmy nebo stipendia zahraničním studentům a vědcům. Píše se zde o roli Goethe Institutů v prezentaci v zahraničí, zmíněno je zaměření na střední a východní Evropu, kde byla němčina po změně režimů v 90. letech popularizována (Auswärtiges Amt rok neuveden: 6, 12). Kromě této oblasti je dále prioritizována Severní Amerika a rostoucí regiony v Latinské Americe a Asii (Auswärtiges Amt rok neuveden: 12).

Zmíněny jsou priority a nástroje kulturního programu, kam například patří podpora literatury skrze podporu překladů, účast na knižních veletrzích, provoz německých knihoven; podpora německého filmu a filmových festivalů; spolupráce se zahraničními kulturními centry a další (Auswärtiges Amt rok neuveden: 7-8).

Kromě toho je ale znovu zdůrazněn princip subsidiarity – ministerstvo zahraničí (nebo jeho prostředník) podpoří umělecké projekty jen v takovém případě, že nebudou mít podporu ze strany EU, spolkových zemí, obcí nebo pokud je nelze možno realizovat komerčně např. díky sponzorům (Auswärtiges Amt rok neuveden: 8).

5.3 Goethe Institut jako nástroj německé kulturní diplomacie

Jako nástupce Německé akademie byla role Goethe Institutu nejprve poskytovat jazykové vzdělání pro zahraniční učitele němčiny, aktivity centra se dále rozrůstaly i o doprovodné kulturní akce a šířily se do dalších měst v Německu i zahraničí. Na přelomu padesátých a šedesátých let Goethe Institut získává kompetence v oblasti kulturní reprezentace Německa v zahraničí na popud vedoucího kulturního oddělení ministerstva zahraničí, první zahraniční institut je otevřen v roce 1952 v Aténách (Goethe-Institut e.V. (2016: p.84). V průběhu let se institut více a více věnuje kulturní dimenzi své práce a do svých projektů zařazuje témata, která reflektují společenská témata a mezikulturní dialog. V roce 1976 se konečně odpoutává od ministerstva zahraničí a začíná fungovat jako nezávislá kulturní organizace. K dalším výraznějším změnám dochází na přelomu osmdesátých a devadesátých let. Po pádu berlínské zdi se Goethe Institut obrací na východ, kde poprvé vznikají nová střediska (Goethe-Institut 2017).

V současnosti je v Německu i zahraničí 159 institutů v 98 zemích (čísla z roku 2016). Kromě institutů existuje několik podobných organizací, např. *Goethe Zentren* nebo *Sprachlernzentren*. Pokud lze mluvit o nějakých geografických prioritách, nejvíce institutů se nachází ve Francii (7), což se dá vzhledem k geografické blízkosti a k úzké spolupráci mezi Německem a Francií předpokládat²¹. Stejný počet institutů je v Itálii a čtyři ve Španělsku. Mimo Evropu se nejvíce institutů nachází v USA a Indii (6), z Latinské Ameriky jich má nejvíce Brazílie (5), v Asii jsou pak čtyři v Japonsku a tři v Číně plus jeden na Tajvanu. Ve zbývajících státech operuje většinou jeden, maximálně tři instituty (Goethe-Institut 2017b). Přestože podle Koncepce 2000 se od 90.let německá zahraniční kulturní politika více orientovala na východ a přestože země Společenství nezávislých států a Polsko jsou státy, ve kterých je němčina nejpobulárnější, Goethe Instituty zde zas takové zastoupení nemají a stále platí, že jich početně nejvíce je v západní Evropě.

Goethe Instituty jsou v centra zahraničí nezávislá jak na federální vládě, tak na německém velvyslanectví v dané zemi, od roku 2004 ale silně spolupracují s *Auswärtigen Amt* (Auswärtiges Amt 2015: 89). Instituty jsou "začleněny do schématu německé zahraniční

21 Německo a Francie mají velmi blízké kulturní vztahy, které jsou založené např. na existenci Francouzsko-německé kulturní rady (založeno 1988), výměnné programy pro mládež, společné studijní programy, programy přeshraniční spolupráce atd. (Auswärtiges Amt 2017c).

politiky" (Tomalová 2008: 37) a přes svou nezávislost spolupracují s německými úřady a ministerstvem zahraničních věcí, které má na aktivity institutu právo veta²². Nezávislost institutů je posílena i částečnou finanční nezávislostí – vlastní příjmy plynou zejména z jazykových kurzů, z veřejných rozpočtů plyne přibližně jedna čtvrtina (Tomalová 2008: 38). Instituty fungují globálně, přičemž nejsilnější je orientace na západní Evropu, v posledních letech se více objevují instituty ve střední a východní Evropě, Střední Asii a v arabských zemích (Tomalová 2008: 37).

Goethe-Institut si kladou následující cíle: posilovat pozici němčiny mezi ostatními světovými jazyky a propagovat jeho používání a výuku, poskytovat znalosti a informace o Německu, využívat příležitosti nabízející možnost mezikulturního dialogu a podporovat "pochopení Evropy a rozvíjet sdílené evropské perspektivy" (Goethe-Institut e.V. 2016: 2).

Pravděpodobně největší důraz je kladen na propagaci němčiny a její výuku, z které také plyne podstatná suma financování institutů. Jen v roce 2015 se kurzů němčiny v Goethe Institutech celosvětově účastnilo na 270 tisíc zájemců, z toho největší počet v Indii, Turecku a Brazílii (Goethe-Institut e.V. 2016: 16-17).

V současnosti je jak pro Německo tak pro jeho kulturní instituce velkým tématem uprchlická krize. Role Goethe institutů je např. poskytování vzdělávacích a podpůrných programů v u sýrijské hranice v Turecku, Libanonu a Jordánsku, výuku němčiny s podporou dobrovolníků či vývoj mobilní aplikace, která má uprchlíkům pomoci k integraci v Německu (Goethe-Institut e.V. 2016: 16-17).

Jako příklad jednoho Goethe Institutu a jeho aktivit si uvedeme Goethe Institut Praha sídlící na Masarykově nábřeží 32 v budově, která byla dříve využívána jako velvyslanectví NDR (Goethe-Institut 2017c). Tato pobočka byla založena v roce 1990 a jedná se zároveň o regionální institut pro střední a východní Evropu. Pořádají jazykové kurzy, kulturní programy, tlumočené akce, knihovnu. Institut má oddělení Informace a knihovna, která zprostředkovává informace o aktuálním dění v Německu (Goethe-Institut 2017c).

Program Goethe-Institutu také podporuje vydávání německé literatury v překladu zahraničních nakladatelství, a to vyplacením zpětného grantu na náklady za překlad knihy. V případě českých překladů jsou podporovány zejména oblasti demokracie, kulturní dimenze evropské integrace, německé dějiny 20.století, problematika etnických a náboženských menšin a vědecká a beletristická díla vysoké kvality. V roce 2016 bylo podpořeno 22 překladů

22 V případě, že by aktivity institutu šly proti zásadám německé zahraniční politiky (Tomalová 2008: 37).

(2015 – 16, 2014 – 14 -> stoupající tendence) (Goethe-Institut 2017d).

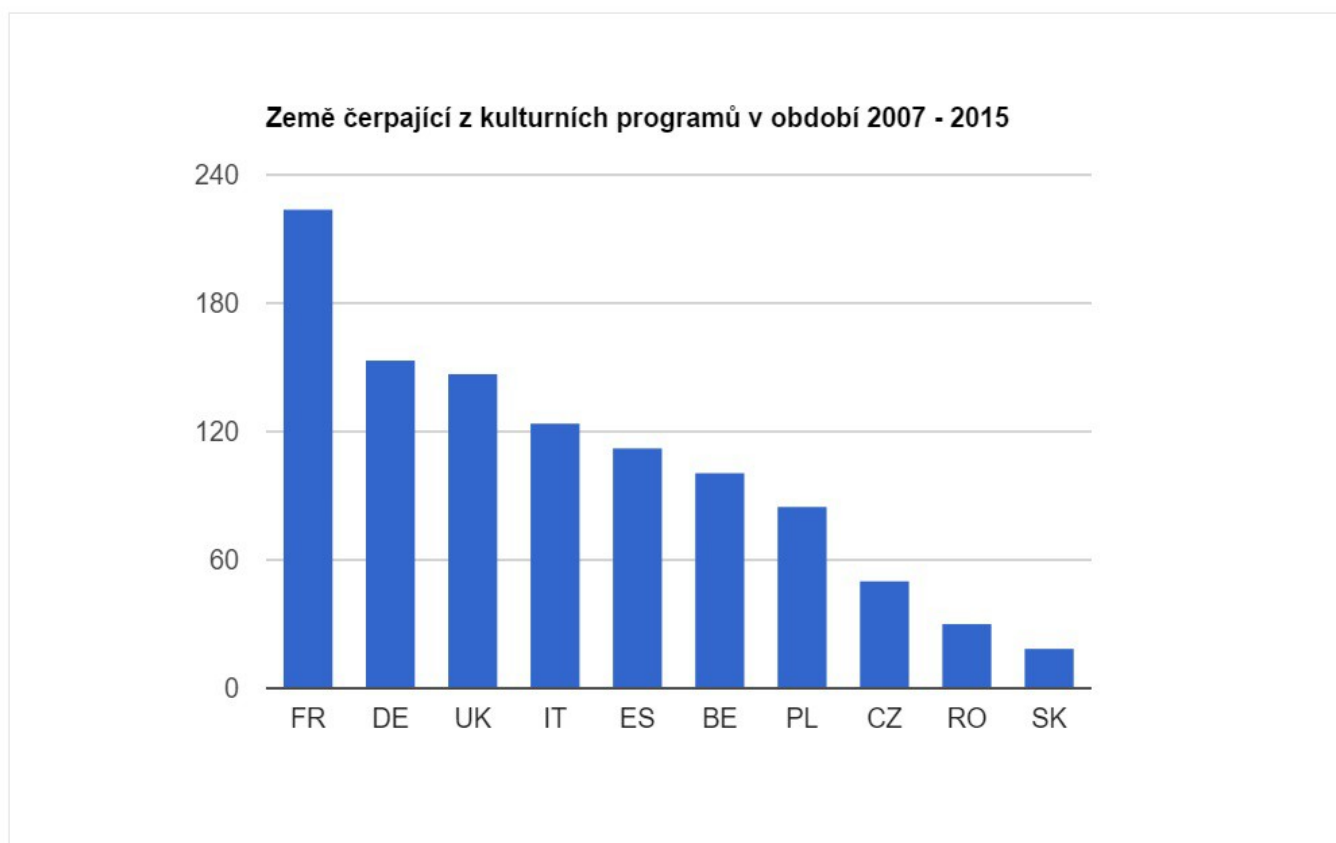
Ve vztahu k České republice Goethe Institut podporuje projekt na oslavu 20. výročí podepsání Česko-německé deklarace o založení platformy pro mezikulturní výměny *Česko-německého fondu budoucnosti/Deutsch-Tschechischer Zukunftsfonds*, z ledna 1997, Česko-německé kulturní jaro. Tento projekt bude probíhat od dubna do června a společně s Goethe Institutem na něm bude Ministerstvo zahraničních věcí SRN, Německé velvyslanectví, Ministerstvo kultury ČR, Ministerstvo zahraničí ČR a organizace Česko-německý fond budoucnosti. Obsahem kulturního jara bude výstava malíře Gerharda Richtera v pražské Národní galerii, výměny mládeže, účast na programech Česko-německého fondu budoucnosti a tzv. Kulturní jaro v regionech (kulturní program odehrávající se v sedmi českých městech). Kromě toho je při pohledu na plánovaný program a podporované projekty vidět důraz na inovace ve formě podpory česko-německých start-upů a výměny mládeže (Goethe-Institut 2017e).

Vedle Goethe Institutů existuje mnoho dalších organizací a platforem, které lze považovat za nástroje kulturní diplomacie, jako jsou například organizace a nadace na podporu akademických výměn DAAD (*Deutsche Akademische Austauschdienst*) nebo nadace Alexandra Humboldta. Multimediální "stanice" *Deutsch Welle* dále poskytuje obsah ve 30 jazycích skrze televizní vysílání, rádiové vysílání a online zpravodajství. Televizní vysílání je dostupné v němčině, angličtině, španělštině a arabštině, rádio vysílá v 11 jazycích. Vedle Goethe Institutů se jedná o nejznámější/nejviditelnější platformu, která Německo prezentuje v zahraničí a propaguje/poskytuje výuku němčiny. Jedná se o nezávislou organizaci, která je nicméně financována z kulturního rozpočtu státu (Ammon, Ulrich 2015: 108).

5.4 Zapojení Německa do evropských kulturních programů

Vzhledem k tomu, že SRN je jedním ze zakládajících členů ES, Německo se kulturních programů účastní již od jejich počátků a kulturních grantů hojně využívá. Pokud se podíváme na kulturní a mediální projekty financované podpůrnými evropskými z období 2007 – 2015, zjistíme, že Německo se po Francii programů účastní nejvíce. V roli hlavního organizátora či partnera se v tomto období německé organizace účastnily 154 projektů, které byly spolufinancovány grantem z EU. Pro srovnání, Francie měla 224 projektů, VB 146, Itálie 124. Východoevropské země stojí většinou až na konci žebříčku, pouze Polsko se 85 projekty stojí ještě před Nizozemím (78), Dánskem (67) a Finskem (46).

Graf č. 5²³

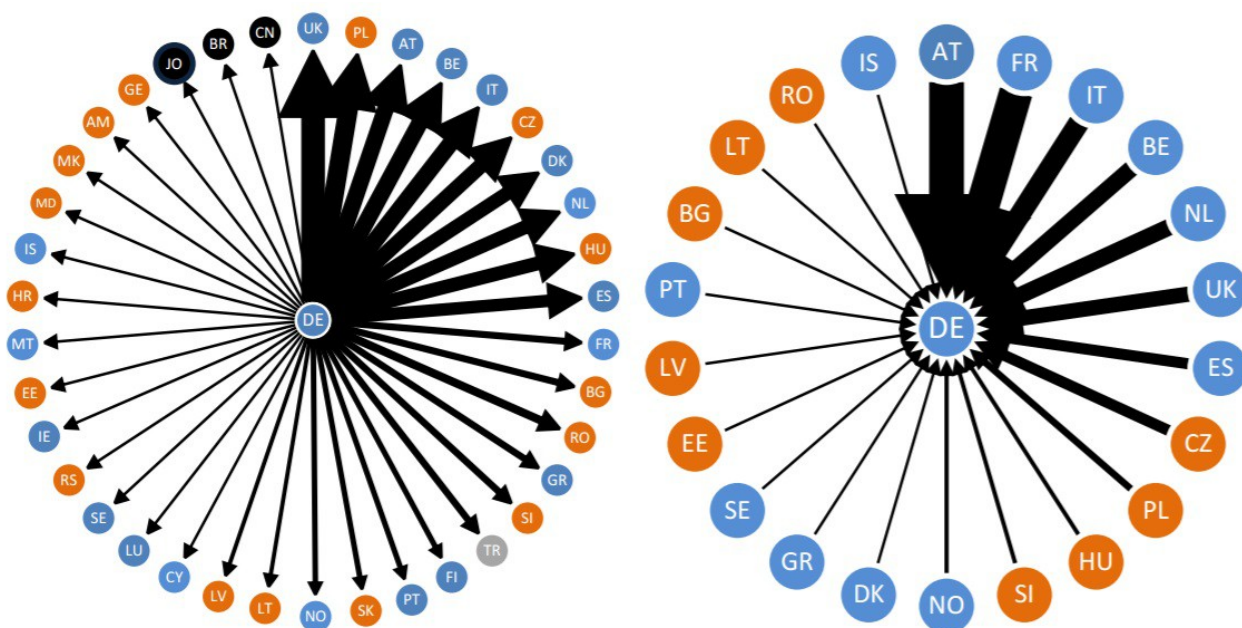
(vlastní zpracování dle dat Evropské komise)

Podobně na tom jsou statistiky z předchozího programu Kultura 2000, který v období 2000 – 2003 podpořil 818 projektů, z toho bylo 631 projektů kulturní spolupráce a 187 projektů literárního překladu. Z těchto 631 projektů patřili mezi nejčastější iniciátory Itálie (se 126 projekty), Francie (106), a na třetím místě Německo s 59 vůdčími projekty (Budapest Observatory 2004: 4). Kromě toho jsou německé žádosti o grant poměrně úspěšné, viz grafy v příloze.

Podle grafů Budapest Observatory na základě dat z období 2007 – 2011 se dá jednoduše určit, které země spadají do německých "priorit". Nejčastěji Německo iniciuje spolupráci se zeměmi jako je Velká Británie, Rakousko, Belgie, Itálie, Dánsko a Nizozemsko, přičemž mezi těmito západními zeměmi lze najít východoevropské zastoupení mezi nejaktivnějším Polskem, dále Česko a Maďarsko (Budapest Observatory, rok neuveden: 2)

²³ Graf obsahuje pro přehlednost pouze výběr zemí pro srovnání nejaktivnějších zemí a zemí východní Evropy.

Graf č. 6

(zdroj: Budapest Observatory, rok neuveden: 2)

Druhý graf ukazuje, které země si nejčastěji volí své partnerské organizace z Německa. V tomto případě je situace dosti podobná, nejčastější se jedná o Rakousko, Francii, Itálii, Belgii, Nizozemí, Velkou Británii a navíc Španělsko, pak následují již zmíněné Česko, Polsko a Maďarsko.

Jako příklady německé účasti v programu Kreativní Evropa uvedeme projekt *Artecitya*, který je koordinován řeckým Goethe Institutem v Soluni. Jedná se o síť devíti evropských kulturních institucí (Goethe-Institut 2017f), které mají koordinovaně podporovat umělecké aktivity týkající se městského prostoru a občanské společnosti. V rámci projektu mají možnost spolupracovat architekti, aktivisté a umělci, probíhají veřejné diskuze, prezentace, výstavy a výměny kulturních pracovníků.

Dvě pamětihodnosti získaly značku *European Heritage Label*. Jednou z nich je zámek Hambach, jehož festival na podporu sjednocení Německa v roce 1832 byl uznán celoevropsky významným. Druhou památkou se staly radnice měst Münster a Osnabrück, kde byl v roce 1648 podepsán Vestfálský mír (European Heritage Label 2014).

Německo je dále velmi aktivní v oblasti integrace uprchlíků. V únoru 2016 Evropská unie předložila výzvu evropským státům na předložení kulturních projektů, které se budou

zabývat právě integrací uprchlíků, a které budou financovány z programu Kreativní Evropa. Do výzvy přihlásilo své projekty 1124 organizací ze 38 zemí, přičemž v počtu organizací i v počtu projektů bylo Německo na třetím místě (více žádostí měla Itálie a Řecko), přestože žádný německý projekt vybrán nebyl (EACEA 2016; EACEA, rok neuveden) . Téma integrace se v německé kulturní politice ale objevuje často. Například v období 2010 - 2011 německé divadlo v Trevíru společně s organizacemi z Portugalska a Lucemburska iniciovalo projekt nazvaný *Migrace, mezikulturní dialog a integrace v Evropě*, který se zaměřil na *Bouři* Williama Shakespeara v multikulturním kontextu (CCP Germany 2013: 114).

5.5 Zapojení Německa do projektu Evropské město kultury: Ruhr 2010

Německo se poprvé projektu EHMK účastnilo již v roce 1988, kdy titul získal tehdy západoněmecký Berlín. V roce 1999 následoval Výmar a konečně rok 2010 byl rokem regionu Porúří, společně s dalšími dvěma městy, maďarskou Peští a tureckým Istanbulem.

Už v roce 2001 začala v Porúří diskuze o přihlášení se do evropského projektu EHMK. Jelikož legislativa projektu umožňuje účast pouze městům a ne celým regionům, po novinové anketě v roce 2004 bylo rozhodnuto, že vůdčí roli získá město Essen, a to s heslem *Essen für Ruhr*. Během kandidatury Essen bojoval nejprve proti Kolínu a Münsteru v rámci spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko, a posléze proti dalším devíti městům v celonárodním kole soutěže. Ve finále se Essen střetl s přeshraničním Zhořelcem (Görlitz/Zgorzelec), který leží v Sasku v Horní Lužici na německo-polské hranici. Obě tyto města byly v roce 2006 německou porotou nominovány a předloženy ke schválení evropským institucím. Regionální dimenze projektu RUHR.2010 u evropských orgánů pomohla, jelikož se tak odlišil od ostatních žadatelů a zároveň Porúří mohlo být vzorem pro další účastníky pro využití celoregionálního potenciálu projektu (Ecorys 2011: 25).

RUHR.2010 si stanovil tři základní koncepty programu: urbanismus, identita, integrace. Jako hlavní cíle byly určeny tyto:

- podpora Porúří jakožto metropolitního regionu
- vylepšení image regionu a turismu
- podpora ekonomické regenerace s využitím kreativní ekonomiky
- podpora soudružnosti a integrace imigrantských a etnických skupin (Ecorys 2011: 24)

Kultura se měla mimo jiné stát nástrojem, jak integrovat menšiny a jak pomoci místní ekonomice. Lze říci, že Porúří vnímá kulturu z velké části jako ekonomický nástroj. Již před zvolením jako EHMK byly kreativní průmysly docela rozvinuté, s odhadovaným počtem 13 tisíc kulturních a kreativních společností s obratem 8,2 mil. eur (Ecorys 2011: 22). Porúří je průmyslový region, který je charakterizován jako hustě obydlená, polycentrická městská aglomerace s rozvinutým průmyslem. Region tvoří 53 měst, kterým dominují Essen a Dortmund, oblast má celkem cca. pět milionů obyvatel.

Evropská dimenze byla důležitým bodem přihlášky RUHR.2010 a jedním z důvodů, proč titul získal právě Essen. Projekt se stal modelem pro Evropu, jak využít kulturu k integraci menšinového obyvatelstva²⁴ a jako ekonomický nástroj, jímž lze překonat ekonomické změny, jako byl v Porúří úpadek průmyslu. Přestože zde se odehrávající program cílil spíše na místní publikum a měl většinou lokální pozadí, lze identifikovat několik projektů mezinárodního rozměru (Ecorys 2011: 31).

Programová část zvaná "Moving Europe" obsahovala jmenovitě dva projekty TWINS a MELEZ, které kladly důraz na mezinárodní kulturní spolupráci a mezinárodní výměny. Pro EU hraje také důležitou roli spolupráce s jinými EHMK, která ani zde nebyla opomenuta.

Projekt zvaný *Twins* vycházel z konceptu partnerských měst. Projekt vyžadoval účast jednoho města z Porúří jako domácího subjektu, a dále účast buď evropského partnerského města nebo dalších EHMK Istanbulu a Pešti, či Izraele. Porúří má bohatou síť partnerských měst (až 9 partnerů na jedno město, region má celkem cca 200 partnerských měst), přičemž největší počet *twin towns* je z Velké Británie, Francie a Polska. Žádná česká ani slovenská města se v síti partnerských měst nenachází (Zentrum für Kulturforschung 2011: 10-11). Uskutečněno bylo na sto multilaterálních projektů s účastníky ze 257 měst a 39 zemí (ecorys report p.36). Podle evaluační zprávy tento projekt napomohl navázání spolupráce, která pokračuje i po skončení EHMK a to nejen mezinárodní, ale i v rámci regionu (Zentrum für Kulturforschung 2011: 57).

Druhým větším projektem s mezikulturním přesahem byl projekt *Melez*. Jednalo se o mezikulturní festival, jehož cílem bylo prezentovat mezinárodní hudbu, tanec, divadlo, výstavy a literaturu. Hlavním zaměřením byla mezikulturní práce v regionu, podpora lidí s mezinárodním původem, inkluzivita, integrace. Příkladem konkrétního projektu může být tzv.

24 Např. více než polovina architektů a designérů pracujících v projektu měla mezinárodní původ (Ecorys 2011: 37).

kulturní vlak, který během října fungoval jako pódium pro různá kulturní představení (Zentrum für Kulturforschung 2011: 38-39), další projekty se zabývaly tématy jako je multikulturalismus, náboženská tolerance, multilingualismus, diverzita a interkulturalismus.

Z jiných EHMK s RUHR.2010 spolupracovali nejvíce Košice (EHMK 2013), a to např. na projektu labkultur.tv a v rámci uměleckého rezidenčního pobytu (Košice2013 2010), a Marseille, která s RUHR.2010 řešila regionální implementaci projektu EHMK (Ecorys 2011: 36). Došlo i ke společným projektům s dalšími EHMK Istanbulem a Peští, zde RUHR.2010 projekty ale většinou pouze kofinancoval (Zentrum für Kulturforschung 2011: 31). Společně s Istanbulem bylo plánováno kolem 25 projektů, jedním z nich byl například mezikulturní hudební festival v Duisburgu, na kterém vystoupili turečtí umělci (Romanski 2010). Vzhledem k tomu, že Instabul se ve svém roce kultury zabýval spíše turismem a zvyšováním atraktivity pro turisty, větší roli v programu Porúří neměl (Patel 2013: 49).

Pod záštitou projektu Ruhr.2010 proběhlo na 5 500 projektů a přilákalo odhadem na 10 milionů návštěvníků (Ecorys 2011: 36). Splnila se i očekávání v oblasti vzrůstu turismu, oproti roku 2009 v roce EHMK Porúří navštívilo minimálně o 13 % více turistů, samotnému Essenu se návštěvnost zvýšila až o 28,7 % (Zentrum für Kulturforschung 2011: 56). Integrace obyvatelstva úspěšná jen částečně (Zentrum für Kulturforschung 2011: 40) Porúří je hodnoceno jako návštěvnícky jedno z nejúspěšnějších EHMK, oblast navštívilo kolem 10 milionů turistů (Patel 2013: 49). Na závěr lze říci, že program Ruhr.2010 měl docela výraznou evropskou dimenzi a celý jeden segment programu byl založen na mezikulturní výměně. Jak už bylo zmíněno, Německo se často zabývá tématem integrace a multikulturalismu, na tato a podobná témata bylo upozorňováno i během roku EHMK. Porúří komunikovalo i s ostatními městy kultury a do spolupráce úspěšně zapojilo i svá partnerská města.

5.6 Shrnutí německé kulturní politiky ve světle evropské integrace

Na rozdíl od ostatních zkoumaných států v Německu zcela chybí centrální ministerstvo kultury a kulturní politika se tvoří zejména na úrovni spolkových zemí. Kulturní diplomacií a tvorbou zahraniční kulturní politiky se ovšem zabývá i spolková vláda. Jako zásadní bod kulturní diplomacie je opakovaně zmiňována němčina, která je považována za klíč k německé kultuře. Stejně jako Česko má i Německo své kulturní instituty, které mají ovšem delší "životnost" a více poboček, náplň činnosti se však víceméně shoduje. Liší se zejména důrazem na jazyk a na uvedení celoevropských témat jako je integrace, migrace a

multikulturalismus.

Do evropských programů se německé organizace zapojují velmi aktivně, jak jsme mohli vidět na uvedených grafech. Kulturních grantů je hojně využíváno a mezi hlavní partnery kulturní spolupráce patří Francie (která je zároveň prioritou německé zahraniční politiky a strategie Goethe Institutů), a další geograficky blízké země jako je Itálie a Rakousko, z východoevropských zemí se jedná o Polsko a Česko si také nevede špatně.

EHMK roku 2010, se vyjímalo tím, že sice titul získalo město Essen, které ale reprezentovalo celý region. Kultura při tom v programu byla využívána jako nástroj buď k ekonomickým cílům skrze kreativní průmysly, nebo jako nástroj k sociální integraci. Hlavní mezinárodní dimenzí projektu bylo využití sítě partnerských měst.

6. Slovenská kulturní politika

6.1 Slovenská kulturní politika

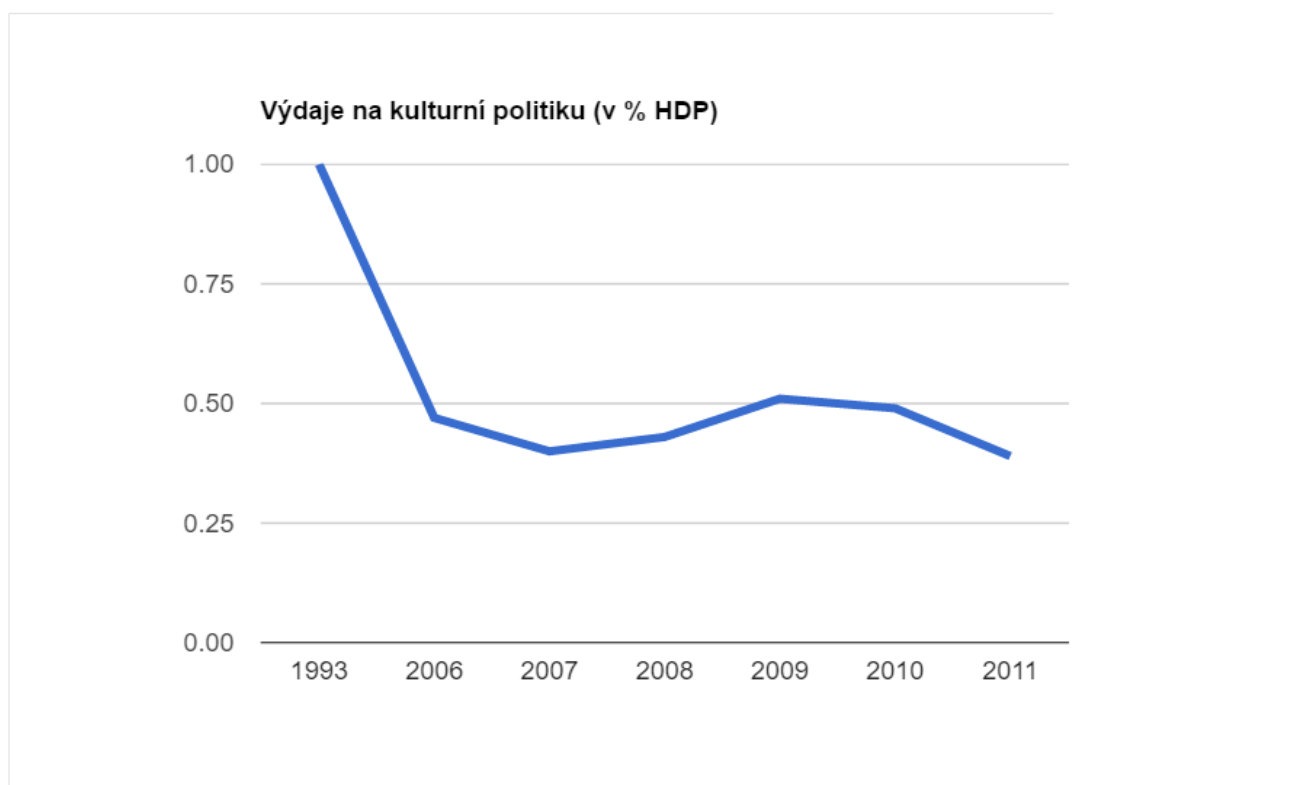
Slovenská kulturní politika se od pádu socialismu (až na proces decentralizace) zatím systematicky netransformovala. V prvních letech nové vlády kulturní politika nepatřila mezi důležitá témata, na což poukazuje i fakt, že dodnes nebyla vytvořena jednotná koncepce, která by koordinovala jak kulturní politiku, tak kulturní diplomacii.

Zopakujeme znovu definici kultury ve slovenské legislativě: Kultura je ve *Strategii státní kulturní politiky* (schváleno v 2004) definována jako "složitý celek, který v sobě zahrnuje poznání, víru, umění, právo, morálku, zvyky a všechny ostatní schopnosti a obyčeje, které si člověk v historickém vývoji osvojil." (str. 1). Jedná se tedy o velmi širokou definici, která v sobě zahrnuje estetickou, etickou, sociologickou i ekonomickou dimenzi.

Na financování kultury se podílí státní, regionální a lokální instituce v následujícím poměru: stát přispívá přibližně 53 %, regionální správa 16 % a místní správa 30 % (čísla z roku 2006 dle Petrová 2010: 23) Pro porovnání s Českem je to naopak, místní správa poskytuje cca 50 %, regionální 12 % a stát přispívá 38 % (Petrová 2010).

Financování kultury na Slovensku rok od roku klesá. Přestože v roce 1993 bylo na kulturu alokováno 1 % HDP, v roce 2011 šlo o pokles na 0,39 % (pro srovnání, u Česka to bylo ve stejném období 0,74 %) a to i přes to, že ve *Strategii státní kulturní politiky* z roku 2002 byl zmíněn cíl zvýšit financování kultury do roku 2010 až na 1,8 % HDP. Nedostatek financování se příliš nelepší a je kritizován i v novější *Strategii rozvoje kultury SR na roky 2014 – 2020*, která navíc upozorňuje, že financování kultury na Slovensku nedosahuje ani standardní úrovně výdajů v Evropské unii.

Graf č. 7

(vlastní zpracování dle dat z dokumentu Strategie rozvoje kultury SR na roky 2014 – 2020)

Podobný trend lze vidět i u dotací na kulturu. Přestože podle *Strategie rozvoje kultury* je dotační systém MK hodnocený pozitivně, pokud srovnáme dotace z roku 2008 a 2012, tento obnos klesl o 38 % (z 32 mil. eur na necelých 20 mil. eur)²⁵

Hlavní státní orgány zabývající se kulturní politikou jsou podobně jako u Česka Ministerstvo kultury a Ministerstvo zahraničí, které se zaměřuje na vnější kulturní politiku. Ministerstvo kultury Slovenské republiky se zabývá správou státního jazyka, ochranou památkového fondu, kulturního dědictví, knihovnictvím, uměním, autorským právem, podporuje kultury národnostních menšin a Slováků žijících v zahraničí, médií, vztahy s církví a také prezentací slovenské kultury v zahraničí. Zřizuje kolem 30 kulturních institucí jako jsou muzea a galerie, řídí činnost Slovenských institutů v zahraničí. Historie ministerstva se datuje do roku 1969, kdy bylo zřízeno v rámci Československé socialistické republiky. V současnosti je ministrem kultury Marek Maďarič (MK SR 2016).

Aktuálním kulturně-politickým dokumentem je *Strategie rozvoje kultury SR na roky*

²⁵ data ze Strategie rozvoje kultury SR na roky 2014 - 2020

2014 – 2020. Kulturní politika do této doby postrádala jednotnou strategii, vlastně se dá říci, že slovenská kulturní politika neměla žádnou jednotnou koncepci a ani po vstupu do EU kulturní politika nebyla žádným významnějším způsobem redefinována či formulována. Tyto nedostatky ve slovenské kulturní politice kritizuje samotná strategie, podle které nedostatečná legislativa přispívá k úpadku národní kultury, kritizovány jsou neefektivní instituce, nekoordinovaná kulturní diplomacie a v porovnání s jinými členskými státy EU málo rozvinuté kreativní průmysly.

Ve strategii byly identifikovány následující slabé a silné stránky slovenské kulturní politiky:

Tabulka č. 2

Silné stránky	Slabé stránky
Bohaté kulturní dědictví	Nízké postavení kultury ve společnosti
Široká síť kulturních institucí	Nedostatečné financování
Fungující síť ZUŠ	Absence jednotící strategie
Fungování Audiovizuálního fondu	Nízká poptávka po kultuře
Podpora kultury skrze dotační systém MK SR	Nízký důraz na kulturní výchovu
Odhodlání a nadšení obyvatel regionů	Absence systematického výzkumu v kultuře
	Nejasná strategie prezentace slovenské kultury
	Zaostávání v rozvoji kulturního průmyslu
	Chybějící podpora nové tvorby

(vlastní zpracování dle Strategie rozvoje kultury SR na roky 2014 - 2020)

Na základě této analýzy strategie uvádí sedm strategických oblastí, na kterých je potřeba pracovat, jmenovitě formování kulturních potřeb výchovou a vzděláváním, zachování a zpřístupnění kulturního dědictví, systematická podpora původní umělecké tvorby, nastavení funkčního systému financování v oblasti kultury²⁶, využití kreativity a kultury v hospodářském rozvoji, systematická podpora výzkumu kultury a oblasti vnější kulturní politiky, o které bude řeč dále v kapitole. Evropská unie je zde většinou zmiňována jako významný zdroj podpory kultury skrze ESIF nebo komunitární programy, která má být více využívána, popř. je zmíněna prezentace Slovenska v evropských organizacích, sítích a institucích. Dále je zmíněno např.

²⁶ Zatímco Strategie státní kulturní politiky z roku 2002 si zadala zvýšit výdaje na politiku na 1,8 % HDP. Do roku 2010 jak bylo zmíněno výše v kapitole, novější strategie tuto la'tku snižuje na 1 %, a to do roku 2020.

vytvoření legislativních podmínek na podporu financování kultury, které je potřeba sjednotit s podporou kultury v evropských zemích.

6.2 Slovenská kulturní diplomacie

V oblasti kulturní diplomacie se střetávají ministerstva kultury a zahraničí. Primárně je veřejná a kulturní diplomacie SK koordinována Ministerstvem zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky (MZVaEZ SR), konkrétně odborem veřejné a kulturní diplomacie. Aktivity v oblasti veřejné diplomacie jsou koordinace nation branding, propagačních materiálů, spolupráce při organizování akcí na podporu image SR. Do kulturně-diplomatických aktivit pak patří např. koordinace týkající se krajanů v zahraničí, podpora kulturních aktivit zastupitelských úřadů, podpora prezentace kulturních hodnot jiných zemí na Slovensku, spolupráce v rámci multilaterálních uskupení v oblasti kultury (EUNIC, Mezinárodní vyšehradský fond, Středoevropský kulturní platforma a další), rozvoj bilaterálních vztahů v oblasti kultury atd (MZVaEZ SR 2016).

V roce 2013 vznikla Pracovní skupina pro koordinovanou prezentaci Slovenska v zahraničí, která se má zaměřit na koordinaci nation branding a která připravuje prezentaci Slovenska v zahraničí, včetně například prezentace země na výstavě EXPO 2015 v Miláně (MZVaEZ SR 2016b: 6).

Ze strany Ministerstva kultury je v oblasti zahraničních vztahů aktivní Sekce mezinárodní spolupráce, která koordinuje slovenskou mezinárodní kulturní politiku a dále člení na odbor evropských záležitostí a odbor mezinárodní kulturní spolupráce (MK SR 2017b). Podle zákona č.575/2001 o organizaci činnosti vlády je ministerstvo ústředním orgánem pro prezentaci slovenské kultury v zahraničí.

Kulturní diplomacii dále provádí mezirezortní skupina Ministerstva zahraničí a Ministerstva kultury, a to na základě *Dohody o spolupráci při zabezpečování úloh kulturní diplomacie a prezentace slovenského umění a kultury v zahraničí* z roku 2009. Mezirezortní skupinu tvoří tři zástupci z obou ministerstev a její rolí je zabývat se prezentací slovenské kultury v zahraničí, navrhnout její priority a koordinovat společné aktivity MZV a MK. Mezirezortní skupina má předsedu s funkčním obdobím na jeden rok, který je střídavě volen ministrem kultury a ministrem zahraničí, k setkáváním dochází minimálně dvakrát ročně.

Jednotný dokument, který byl koordinoval kulturní diplomacii a zahraniční prezentaci,

neexistuje. Zatím se tomu blíží *Koncepce jednotné prezentace SR v zahraničí* z roku 2006, která reaguje na programové prohlášení vlády, která se zavázala k tomu, že bude připravená koncepce jednotné prezentace SR v zahraničí. Jednotnou prezentací SR je myšlena spolupráce u prezentačních aktivit zapojených organizací, sdílení informací, spolupráce rezortů a institucí při zahraničních návštěvách SR a koordinace aktivit v rámci získávání zdrojů na prezentační aktivity z mezinárodních organizační včetně nástrojů EU a mezinárodních finančních institucí. Návrh koncepce kritizuje prozatímní nekoordinovanost prezentačních aktivit, nedostatek finančních i personálních zdrojů a neexistenci koordinálního orgánu. Nebyla stanovena ani ucelená teritoriální strategie. Koncepce zmiňuje nutnost přijetí opatření ve třech oblastech. V oblasti organizace navrhuje vznik nového orgánu, Rady vlády pro jednotnou prezentaci Slovenska v zahraničí, která se má stát hlavním koordinátorem prezentace. V oblasti finanční je doporučeno vytvořit mezirezortní rozpočtový program, který by umožnil transparentnost a zpřehlednění vynakládání finančních prostředků. V technické oblasti je pak navrženo vytvoření technické platformy na sdílení informací a zlepšení elektronické komunikace mezi orgány zapojenými do prezentace v zahraničí (Úřad vlády SR 2010).

Aktuálnějším dokumentem, který se částečně k oblasti kulturní diplomacie, je již výše zmíněná *Strategie rozvoje kultury na roky 2014 – 2020*. Sedmou strategickou oblastí, kterou se zabývá, je vnější kulturní politika a prezentace Slovenska v zahraničí. Strategie uznává skutečnost, že kultura může být významným nástrojem diplomacie i nástrojem ke zvýšení cestovního ruchu a národní identity. Kulturní diplomacii do doby vydání strategie hodnotí jako "nedostatečnou, chaotickou a bez společného jednotícího základu" (str. 9) a navrhuje vytvoření jednotné značky určené k zahraniční prezentaci. Kromě toho, že se mají vypracovat analýzy kulturních institucí atp., Strategie doporučuje systematickou podporu nástrojů kulturní diplomacie, jako jsou slovenské instituty, literární překlady, titulování, zefektivnění komunikace se zahraničními studenty, novináři, akademiky na Slovensku, ale i se zahraničními médii. Akční plán ke strategii na roky 2015 – 2017 si v oblasti kulturní diplomacie stanovil konkrétní cíle např. kulturní účast na min. čtyřech mezinárodních akcích, vypracovat strategii prezentace slovenské kultury v souvislosti s předsednictvím Slovenska v Radě EU²⁷.

27 Předsednictvím se v práci zabývat nebudeme, ve zkratce lze zmínit že Slovensko předsedalo Radě v druhé polovině roku 2016 a oblasti kultury bylo jejím tématem např. hodnocení pracovního plánu pro kulturu na roky 2015 – 2018 a návrh EP a Rady o vyhlášení roku 2018 za Evropský rok kulturního dědictví.

6.3 Slovenské instituty jako nástroje slovenské kulturní diplomacie

Podle MZVaEZ Slovenské instituty "tvoří institucionální základ prezentace slovenského umění a kultury v zahraničí a jejich činnost přispívá k pozitivnímu vnímání Slovenska a k dosahování jeho zahraničněpolitických cílů z hlediska kulturní diplomacie" (MZVaEZ SR 2015). Přestože oficiální zdroje mluví o "institucionálním základu", Slovenské instituty nejsou tolik rozšířené a nepořádají tolik akcí, jako jejich západnější protiklady, a zejména nejsou zmiňovány v legislativních dokumentech, které se zabývají kulturní diplomacií, viz předchozí podkapitola. V současnosti existuje osm Slovenských institutů, které se nacházejí v hlavních evropských metropolích: v Praze, Budapešti, Varšavě, Vídni, Berlíně, Paříži, Římě a v Moskvě, pobočky jsou členy sítě EUNIC. Instituty vznikaly již od počátku 90.let, mezi prvními byla např. Varšava v 1993, jako poslední byl zřízen institut v Paříži v roce 2001. Existovaly plány na otevření nových poboček v Bělehradě, Londýně a v Kyjevě, k realizaci ale nedošlo (Grác, Slavík 2010: 248). V Londýně prozatím funguje alespoň nevládní nezisková organizace Slovenské centrum, které se primárně zaměřuje na slovenskou komunitu žijící ve Velké Británii. Kromě pomoci krajanům např. při hledání práce a ubytování se snaží o udržování slovenské kulturní identity a o budování vztahů se zahraničními kulturními institucemi. Centrum vzniklo v roce 2004, ve stejném roce, kdy Slovensko vstoupilo do EU, je možné předpokládat, že vznik centra byl ovlivněn vzrůstajícím počtem Slováků pracujících ve Velké Británii, což umožnil evropský integrační proces.

Dle Statutu ministerstva kultury z 2010 měly být Slovenské instituty řízeny MK: "Ministerstvo metodicky řídí činnost slovenských institutů v zahraničí v oblasti jejich kulturního působení" (MK SR 2017), instituty jsou ale technicky zřizovány MZV, konkrétně jsou podřízeny Odboru kulturní diplomacie (OKUD), který spadá pod MZVaEZ, přičemž úzce spolupracuje s Ministerstvem kultury na základě *Dohody mezi MK SR a MZV SR v oblasti kulturní diplomacie prezentace slovenského umění a kultury v zahraničí* z roku 2009, spolupracuje i s Ministerstvem školství, Maticí slovenskou a dalšími organizacemi (Grác, Slavík 2010: 248). Jednotlivé instituty jsou podřízeny zastupitelským úřadům a nachází se většinou v budově ambasád, přičemž ředitelé institutů jsou zároveň kulturními atašé v dané zemi (Pajtinka 2015: 120). Zástupci Slovenských institutů se setkávají na zasedáních Rady Slovenských institutů, na kterých je přítomen i zástupce mezirezortní skupiny pro kulturní diplomacii.

Podobně jako jiné kulturní instituty, i Slovenské instituty prezentují slovenské umění a

kulturu ve formě pořádání výstav, koncertů, přednášek, promítání filmů, prezentací slovenské literatury a dalších akcí pro širokou i odbornou veřejnost. Například varšavský Slovenský institut si klade za cíl "šířit znalosti a informace o Slovenské republice v oblasti kultury, umění, školství, vědy, prezentace regionů, podniků, cestovního ruchu a lázeňství, jakož i podporovat nové formy komplexní spolupráce v oblasti rozvoje slovensko-polských kulturních, hospodářských a sociálních vztahů" (Instytut Slowacki w Warszawie 2017). Kromě toho se snaží o udržování vztahů s krajanskými komunitami (Grác, Slavík 2010: 248), v některých institutech (např. Budapešť, Varšava) se organizují kurzy slovenského jazyka.

Podíváme se na konkrétní činnosti vybraného institutu. V galerii Slovenského institutu v Moskvě se často odehrávají vernisáže výstav slovenských malířů a fotografů i ruských umělců, jejichž tématem tvorby je Slovensko. Slovenský institut spolupracuje i s jinými kulturními instituty, jako např. s ČC Moskva na organizování vánočních akcí nebo při organizaci semináře k výročí úmrtí Františka Josefa I. ve spolupráci s kulturními instituty V4. Slovenský institut se stal partnerem návštěvnicky úspěšného Týdne slovenského filmu v Moskvě, který je organizován Slovenským filmovým ústavem a ruskou Filmovou společností NOY (Slovenský inštitút v Moskve 2016). Spolupráce se zeměmi V4 je ve výročních zprávách zmiňována častěji než s jinými oblastmi, viz zpráva MZVaEZ o návrhu účtu za rok 2013, kde je zmíněna spolupráce na Visegrádském cyklistickém maratónu i spolupráce v rámci Středoevropské kulturní platformy a institutů EUNIC (MZVaEZ SR 2014: 3), v roce 2015 to byla účast na filmovém festivalu zemí V4 a evropských filmových festivalů v Brazílii a Nairobi (MZVaEZ SR 2016b). Aktivity institutů se tedy dají shrnout do prezentace slovenského umění, případně účast na evropských kulturních platformách a událostech. V porovnání např. s Goethe institutem v programu a prioritách Slovenských institutů témata celoevropského významu jako je např. migrační krize či otázky multikulturalismu, nenajdeme.

Kromě Slovenských institutů využívá Slovensko dalších způsobů, jak se prezentovat v zahraničí, například skrze Středoevropskou kulturní platformu, která je uskupením zemí V4, Rakouska a Slovinska. Tato platforma se zpočátku orientovala na země Evropské unie (platforma vznikla v roce 2001, kdy cílem nejen Slovenska bylo "zapůsobit" na EU jakožto nově příchozí člen), v posledních letech je platforma aktivní i na Balkánu, Gruzii atp. (MZVaEZ SR 2015b). Tato orientace na země EU byla zmíněna i v *Koncepci externí integrační komunikační strategie SR v členských zemích EU* z roku 2001, která se hlásí k tomu, že cílem slovenské politiky je vstoupit do EU, a tomu hodlá přizpůsobit komunikaci se členskými

zeměmi tak, aby si u nich při přijetí do EU získaly podporu²⁸ (Úrad vlády SR 2010b).

Slovenské instituty plní roli nástroje kulturní diplomacie státu a snaží se zapojovat do mezinárodní kulturní scény prezentací slovenského umění a spolupracovat se zahraničnímu kulturními institucemi včetně sítě EUNIC. Síť SI ovšem nepokrývá celou EU. Neexistuje teritoriální zaměření, ani jasná strategie institutů. Nejnovější institut vznikl v roce 2001, evropský integrační proces zřejmě existenci Slovenských institutů žádným způsobem neovlivnil.

6.4 Zapojení do evropské kulturní politiky

Jak jsme mohli vidět na grafech v předchozích kapitolách, Slovensko se do evropských kulturních programů jako je Kreativní Evropa zapojuje mnohem méně, než západní země. Důvodem není jen velikost a počet obyvatel – např. ve srovnání s Finskem, které má stejně jako Slovensko cca. 5,5 mil. obyvatel, se v programech kulturní spolupráce slovenské organizace účastnily více než dva krát méně (Slovensko 19 projektů, Finsko 46 projektů během období 2007 – 2015), ještě menší Slovinsko se na kulturních projektech podílelo tři krát více než Slovensko. Země, které se programů účastnily méně než Slovensko, jsou už jen Lotyšsko (12), Albánie (12) a Bosna a Hercegovina (8), přičemž dvě zmíněné země jsou pouze kandidátské země, které nemají přístup ke všem možnostem jako členové EU.

Do evropských kulturních podpůrných programů je Slovensko zapojeno od roku 2002 u kulturních programů a od 2003 u programu Media (konkrétně u programu Media je to na základě *Memoranda o porozumění mezi Evropskou komisí a vládou Slovenské republiky s účinností od 1.1.2003*) (Ulman 2004: 7).

Dostupná jsou data čerpání grantů z podprogramu Media²⁹. V roce 2015 slovenské subjekty získaly na své projekty celkem 571 537 eur, plus dalších 118 421 eur plynulo ze sítě Europa Cinemas^{30, 31}.

Tabulka č. 3

28 Důvodem této strategie bylo zejména to, že Slovensko mezi členskými zeměmi EU mělo poměrně malou podporu.

29 V této části se podíváme pouze na data z podprogramu Media, která jsou přístupná z výročních Zpráv o stavu slovenské audiovizí, data o čerpání z podprogramu Kultura slovenský Creative Europe Desk nemá.

30 Europa Cinemas je síť evropských kin založená v roce 1992 a podporovaná z podprogramu Media, v současné době má síť více než tisíc členských kin (Europa Cinemas 2017).

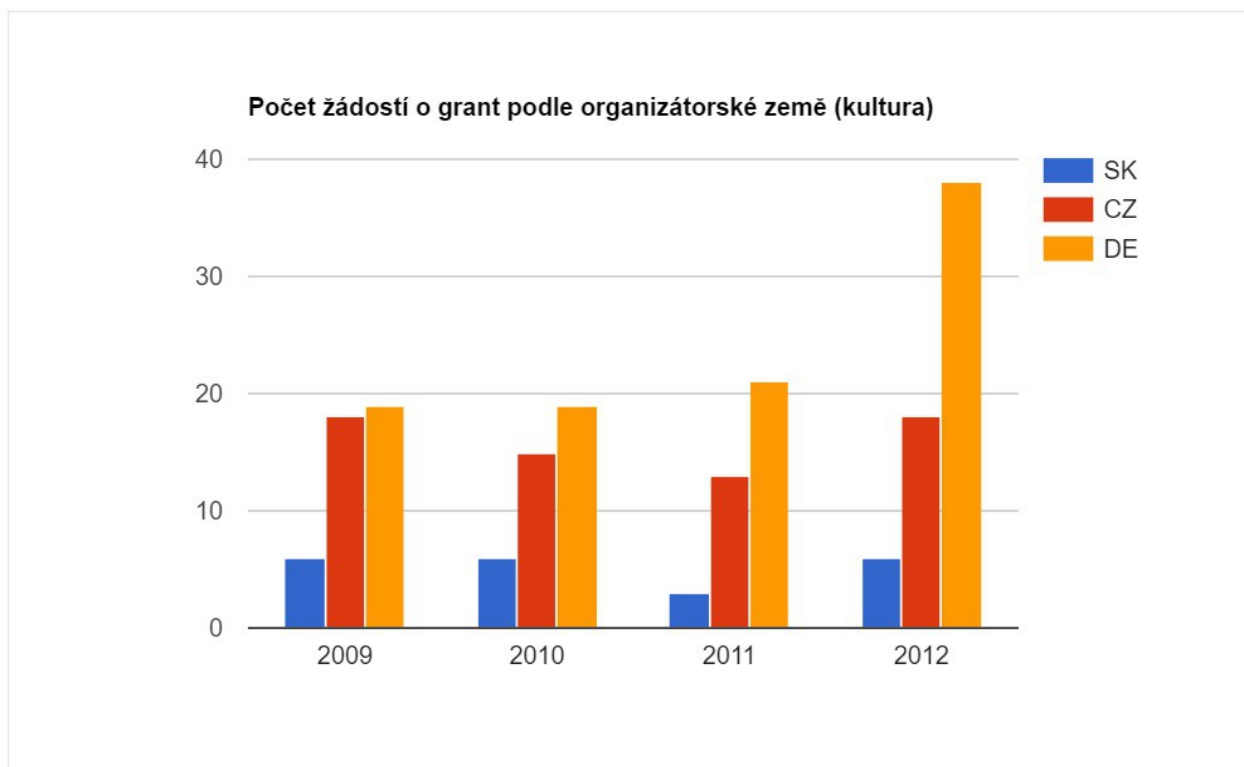
31 Z podprogramu Kultura bylo v témže roce slovenským subjektům na společné kulturní projekty přispěno 461 101 eury (Creative Europe Desk Slovensko 2017).

rok	částka	tendence
2003 (první slovenská účast)	293 836 EUR	-
2009	604 226 EUR	↗
2010	508 489 EUR	↘
2011	474 408 EUR	↘
2012	271 605 EUR	↘
2013	305 193 EUR	↗
2014	617 074 EUR	↗
2015	571 537 EUR	↘

(vlastní zpracování podle dat ze Zpráv o stavu slovenské audiovizie Creative Europe Desk Slovensko 2017)

Podíváme se na aktivitu slovenských organizací v projektech kulturní spolupráce na základě dostupných dat z výsledků již uzavřeného programu Kultura 2007 – 2013. V roce 2012 bylo přijato 6 slovenských žádostí o grant na projekty kulturní spolupráce. Další data a srovnání zapojení do programu Kultura bude poskytnuto v komparační části.

Graf č. 8

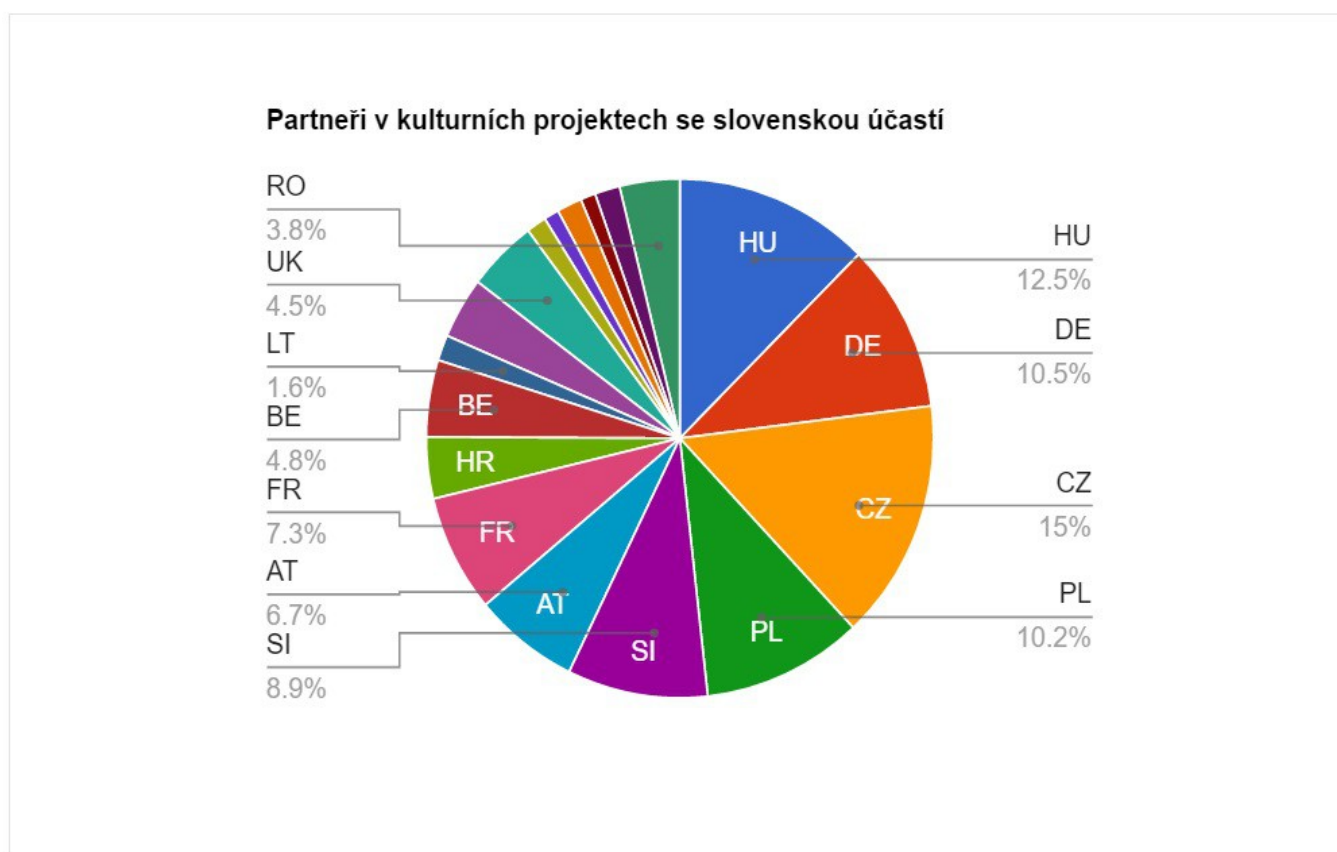

(vlastní zpracování autorky dle dat dostupných na EACEA (2013))

Další oblast, na kterou se v této části podíváme, budou zahraniční partnerství v rámci evropských programů. Pro dostatek dat budou v této části použita hromadně data z Kreativní Evropy i z Kultury 2007 – 2013 a zohledněny budou projekty, ve kterých bylo Slovensko hlavním organizátorem i partnerem.

Nejčastějším partnerem se ukázaly být české organizace s celkovým počtem 47 společných projektů. Následuje Maďarsko se 39 projekty, Německo (33) a těsně za ním Polsko (32). Mezi častějšími partnery lze najít i Rakousko a Slovinsko, na základě těchto informací tedy lze říci, že Slovensko si vybírá partnery z větší části mezi geograficky blízkými zeměmi³².

Graf č. 9

(vlastní zpracování dle dat Evropské komise)

Příkladem projektu kulturní spolupráce, který iniciovala slovenská organizace, je projekt Kulturní mobility neslyšících umělců v Evropě. Projekt vznikl v roce 2011 a byl

³² Lze možná argumentovat, že Rumunsko je Slovensku geograficky bližší než např. Německo, ovšem Rumunsko (stejně jako Bulharsko) je v účasti na evropských kulturních programech aktivní velmi málo.

organizován Střediskem Sv. Františka Saleského a tématem byla transnárodní mobilita a mezikulturní dialog na téma umění neslyšících. Partnerské organizace pocházely z Francie, Česka a Holandska (Creative Europe Desk Slovensko 2017b).

6.5 Košice 2013 a mezinárodní spolupráce v rámci EHMK

Východoslovenské Košice se v 2013 poprvé staly slovenským EHMK, a to společně s francouzskou Marseille, které mimo jiné spojuje skutečnost, že obě města jsou druhá největší v zemi. Národní soutěž o titul EHMK řídilo Ministerstvo kultury, které obdrželo celkem devět kandidatur. Z těchto měst do druhého kola postoupili Prešov, Martin, Nitra a právě Košice, které byly mezinárodní porotou vybrány v září 2008. Zdůvodněním výběru bylo mimo jiné vysoká participace občanů a umělců, dobře připravené plány na evropskou spolupráci, plány na novou kulturní infrastrukturu, realizovatelný rozpočet (Ecorys 2014: 7). Rada Evropské unie nominaci slovenského a francouzského kandidáta schválila pak v květnu 2009.

Košice 2013 si stanovily následující cíle: transformovat město na moderní, dynamickou, kreativní evropskou metropoli, vytvořit podmínky pro kreativní ekonomiku, posílit komunitní rozvoj a zvýšit cestovní ruch (Košice 2013 2012: 12)

Program měl pět hlavních linií: *Laboratoř živé kultury*, *Otevřený veřejný prostor*, *Košické živly – světlo, voda a zvuk*, *Vpřed k tradici – vpřed ke kořenům*, a *Putující město*. První čtyři programové linie byly zaměřené na lokální kulturu, tradiční umění či inovace, pátá linie měla za cíl prezentaci slovenské značky v zahraničí, export slovenské kultury a "zapojení se do mezinárodního kontextu" (Košice 2013 2012: 15). V rámci této části docházelo k vystoupením slovenských umělců v zahraničí, viz dále. Dále byly určeny čtyři "kulturní koridory", které znamenaly komunikační kanály a navazování spolupráce. Za tyto "koridory" byly určeny evropská města kultury (současná, minulá i budoucí), významné osobnosti z Košic a Východního Slovenska, které se měly stát "vývozním artiklem", navázání dialogu s východem (jmenovitě Japonsko, Rusko, Ukrajina, Bělorusko) a další města (sem patří navazování spolupráce v rámci síle INTELNET, uvedena je Barcelona, Marseille, Debrecín, Kharkov a Petrohrad) (Ecorys 2014: 10).

Pokud jde o evropskou dimenzi projektu, slovenská vláda již od počátku projekt považovala za způsob, jak posílit vztah Slovenska s Evropskou unií (Ecorys 2014: 6). Košice 2013 šly do přihlášky s dvěma networkingovými iniciativami – projekt Second Cities Network, neboli síť druhých největších měst v evropských státech, kdy tato "druhá města" měly

navázat bližší spolupráci založenou na podobných charakteristikách³³. Druhým projektem byl tzv. Schengenský poledník, který měl vést ke spolupráci s evropskými městy za hranicí Schengenu, s důrazem na spolupráci s Ukrajinou v rámci Euroregionu Karpaty a s 15 partnerskými městy³⁴ (Košice 2013 2014: 76). Na Karpatský region byla upřena pozornost také v rámci rozvojového projektu CARAT, jehož cílem byl rozvoj turismu a kultury v této oblasti, a který byl financovaný prostřednictvím Nástroje evropského sousedství a partnerství z přeshraničního programu EU ENPI – HUSKROUA³⁵, který se zaměřuje na přespraniční spolupráce mezi Maďarskem, Slovenskem, Rumunskem a Ukrajinou (Košice 2013 2014b: 64). Na tomto projektu Košice jako hlavní projektant spolupracovaly s maďarským Sárospatakem, rumunským Baia Mare a s Karpatskou nadací v Užhodoru (Košice 2013 2012: 65).

V rámci linie Putující město prezentovali slovenští umělci Košice i celý východoslovenský region. V roce 2012 byly realizovány akce v Berlíně, Bruselu, Praze, Budapešti, Marseille a v dalších městech, často na půdě Slovenských institutů nebo ve Slovenském domě během olympijských her v Londýně (Košice 2013 2012). Tyto akce probíhaly zejména během roku 2012, následující rok pokračoval s prezentací v Římě, Stuttgartu, Moskvě a Petrohradu (Košice 2013 2014c: 37).

Tradičně i Košice spolupracovaly se svým sesterským EHMK. Města si určily tři společné okruhy spolupráce, a to téma město na hranici, umění ve veřejném prostoru, a občanstá participace. Proběhlo celkem přes 20 společných projektů (Ecorys 2014: 11), například v květnu 2013 v Marseille proběhl týden slovenské současné kultury, košický Evropský dům poezie a a marseilleské Mezinárodní centrum poezie spolupracovali na vydání bilingvní básnické sbírky Import/Export Mairseille – Košice, v Košicích ke konci roku 2013 proběhla výstava francouzského fotografa a účast francouzské strany v košickém projektu KAIRN (Košice 2013 2014c: 39). V průběhu roku probíhaly s večery slovensko-francouzské poezie ve spolupráci mimo jiné s Francouzskou aliancí Košice, Francouzská aliance i Francouzský insitut na Slovensku se během roku účastnili několika projektů.

Pokud jde o další partnery programu, účastnilo se Velvyslanectví Španělského království na Slovensku (v souvislosti s koncertem klasické hudby a výstupem španělský

33 Projekt stále běží, přestože projekty a výsledky na oficiálních stránkách projektu <http://www.2ndcities.net/> nejsou dostupné, podle dostupných informací je projekt zaměřen na kulturní spolupráci mezi městy v oblasti fotografie, mezi partnery patří např. Brno, Kaunas (LT), Lyon (FR), Graz (AT) a Lodž (PL).

34 Jmenovitě Wuppertal, Cottbus, Raahe, Rzeszow, Mobile, Verona, Užhorod, Sankt Peterburg, Miškolc, Budapešť, Bursa, Plovdiv, Niš, Ostrava, Krakov (Košice 2013 2014: 76).

35 Nástroj evropského sousedství a partnerství (European Neighbourhood and partnership instrument)

hudebník Jordi Savall) nebo Česká centra s Měsícem autorského čtení a Nocí literatury. Významnou událostí roku byl koncert Tokijského metropolitního symfonického orchestru, jehož vystoupení sponzoroval EU Japan Fest (Ecorys 2014: 12). Zastupitelský úřad Taipei v Bratislavě uspořádal v červnu Taivanský kulturní den s tradičními vystoupeními. Uskutečněn byl přeshraniční projekt kulturní spolupráce s polským Krakovem, který umožnil organizaci židovského festivalu Mazal Tov (Ecorys 2014: 12, Košice 2013 2014c). Významným kulturním partnerem bylo také maďarské organizace, na důležitost Maďarska v poukazuje i zvýšená návštěvnost maďarských turistů o 55 % během 2013 (Košice 2013 2014b). Hlavním bodem slovensko-maďarské spolupráce byla osobnost košického spisovatele Sándora Máraie, projekty na zviditelnění této osobnosti (publikace, webová stránka, revitalizace památných prostor, příprava dokumentárních filmů atd.) byly financovány z Evropského fondu regionálního rozvoje skrze Program přeshraniční spolupráce Maďarsko – Slovensko (Széchenyi Programiroda Nonprofit Kft 2017).

Od počátku projektu Košice 2013 probíhaly umělecké rezidenční pobyty pod značkou K.A.I.R (Košice Artist in Residence). Do konce roku 2014 se tohoto výměnného uměleckého programu, kdy je umělci umožněna práce na projektu v jiném EHMK, zúčastnilo 30-35 mezinárodních umělců (Ecorys 2014: 11; 33). Slovenští umělci získali možnost spolupráce i s Plzní 2015 (rezidence malíře Juraje Floreka během 2015 v DEPO2015), kromě toho jim bylo umožněno vycestovat do Anglie, Francie, Německa, Rakouska, Polska, Moldavska, Ukrajiny, Gruzie a do Japonska (Ecorys 2014: 11). Projekt K.A.I.R vznikl oficiálně v roce 2011 (s pilotním programem v 2010) ve spojitosti s EHMK a daří se mu navazovat kulturní spolupráce a napomáhat umělecké mobilitě i v letošním roce, přičemž jeho aktivity jsou spolufinancovány z Evropského fondu regionálního rozvoje a ze slovenského státního rozpočtu (K.A.I.R. 2011).

V době podávání kandidatury o titul Košice nevěděly, se kterým francouzským městem budou titul v případě výhry držet. Dohody o spolupráci byly tak uzavřeny se čtyřmi městy, která postoupila do druhého výběrového kola ve Francii. Zapojení Francie do košického programu napomohly i dobré vazby Francouzskou aliancí v Košicích a Francouzským velvyslanectvím (Košice 2013 2014): 72). Kulturní spolupráce často probíhala na bázi uměleckých výměn, pořádání výstav a performancí, a to již několik let před 2013.

Kromě standartních 1,5 mil. eur ceny Meliny Mercouri byl projekt financován z rozpočtu města Košice (15 mil. eur), ministerstva kultury (v původním plánu šlo o 9 960 000 eur, které měly být rozdělovány v letech 2009 – 2013 (Košice 2013, rok neuveden), později se

investice zvýšila na 17,4 mil. eur (Ecorys 2014: 16), další financování šlo od sponzorů, regionu Košice a hlavně ze strukturálních fondů ve výši necelých 60 mil. eur, které šly na projekty infrastruktury. Tento zdroj přispěl až necelými 60 % celkového rozpočtu EHMK, který byl ve finální výši 101,4 mil. eur (Ecorys 2014: 16), v porovnání s rozpočty EHMK Plzně a Essenem se jedná zdaleka o největší rozpočet, zároveň s největším finančním příspěvím EU (všechny rozpočty lze najít v příloze). Menší kulturní projekty byly spolufinancovány některými ambasádami a kulturními institucemi (British Council, Goethe Institut, EU Japan Fest) (Ecorys 2014: 17). Zajímavé je porovnání s financováním EHMK Marseille, která měla velmi rozdílné složení rozpočtu – přibližně stejným dílem byl projekt financován z rozpočtu státu, regionu, města Marseille, Marseille Provence Métropole a obchodními partnery (každý přispěl cca 13 – 16 %), příspěvek Evropské unie činil pouhá 3 % (Ecorys 2014: 52).

Košice se lze zařadit mezi úspěšná EHMK. Během roku došlo ke zvýšení cestovního ruchu, region navštívilo v porovnání s rokem 2012 o 16,7 % více návštěvníků a o 19,5 % více zahraničních turistů, kteří celkově za ubytování utratili o cca. 3 mil. euro více než v předešlém roce, což dělá přibližně 38% zvýšení, přestože původní odhady očekávaly ještě lepší výsledky (Ecorys 2014: 25), nejvíce zahraničních návštěvníků přijíždělo z Česka, Maďarska, Ukrajiny a Německa (výroční zpráva 2013: 69). Košicím se podařilo navázat kulturní spolupráce s jinými EHMK (nejsilnější vazby lze vidět mezi Košicemi a Marseille a Plzní) i zahraničními kulturními institucemi. Během roku proběhlo na tři tisíce kulturních událostí a šest set dalších v přípravné ázi 2009 – 2013 (Ecorys 2014: 33). Byla postavena či rekonstruována nová infrastruktura pro kulturní využití, jako např. přestavba bývalých kasáren na tzv. Kasárne/Kulturpark (Košice 2013 2014c: 25) a rekonstrukce bývalé plavecké haly nna Halu umenia/Kunsthalle (Košice 2013 2014c: 33). Bylo zmíněno mnoho projektů mezinárodní kulturní spolupráce, s účastí Košic byly realizovány i projekty přeshraniční spolupráce, které byly podpořeny z evropských fondů, projekt na podporu umělecké mobility K.A.I.R úspěšně pokračuje i pět let po EHMK. Projekt neziskové organizace Košice 2013 v jisté formě pokračuje dál a to pod značkou Creative Industry Košice n.o.

6.6 Shrnutí slovenské kulturní politiky ve světle evropské integrace

Úroveň kulturní politiky i kulturní diplomacie na Slovensku obecně není hodnocena příliš pozitivně. Samotné vládní dokumenty kritizuje nedostatek financování a absenci jednotných strategií. Lze zde vidět jisté evropské trendy, jako je vzestup kulturních a

kreativních průmyslů (zejména v rámci Košic 2013) a instrumentalizace kultury.

Stejně jako předchozí zkoumané země, i Slovensko má vlastní kulturní instituty, skrze které prezentuje svou kulturu v zahraničí, přestože nelze vidět velký rozvoj tohoto nástroje – všech osm institutů se nachází v kontinentální Evropě a poslední institut vznikl před 16 lety v Paříži.

Pokud jde o zapojení do evropských kulturních programů, slovenská účast je spíše nižší. Jako nejčastější partneři na kulturních projektech byly identifikovány sousední země Česko, Maďarsko, Polsko, dále Německo a v rámci EHMK Košic 2013 také Francie, se kterou Slovensko sdílelo titul EHMK za rok 2013.

Jako pozitivní lze vyzdvihnout úspěšné čerpání z programu Media a také ze strukturálních fondů EU, které velkou mírou přispěli na činnosti během programu Košic 2013, jako byl rozvoj místní infrastruktury a projekty přeshraniční spolupráce.

7. Komparace

V komparační části se zaměříme na několik témat, které byly v práci zmíněny – rozdíly a spojitostmi mezi jednotlivými kulturními politikami, aktéry v kulturní politice, komparaci nástrojů a zaměření kulturní diplomacie a porovnání zapojení zemí do evropské kulturní politiky.

Pokud jde o vnitřní kulturní politiky, největší rozdíl je mezi Německem na jedné straně a Českem a Slovenskem na druhé straně. V případě Německa stát zastává pouze podpůrnou roli, přičemž hlavní roli zde zastávají spolkové země, které si dělají vlastní kulturní politiku. Na spolkové úrovni neexistují žádné oficiální legislativní dokumenty, které by sjednocovaly kulturní politiku. Přesto lze vidět, že i stát zde má důležité funkce, jako je finanční podpora některých projektů. Spolkový úřad pro kulturní politiku vznikl až na konci 90. let. Na druhou stranu u Česka i Slovenska existují státní ministerstva kultury, která se snaží o koordinaci kulturních politik.

Pokud jde o vnější kulturní politiky, hlavním aktérem u všech tří zemí jsou ministerstva zahraničí, přičemž u Česka a Slovenska zasahují i ministerstva kultury. Hlavní roli v oblasti kulturní diplomacie má Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci, který spadá pod Ministerstvo zahraničních věcí. Na Slovensku existuje v rámci Ministerstva kultury Sekce mezinárodní spolupráce, v rámci MZVaEZ je to odbor veřejné a kulturní diplomacie, společným aktérem obou ministerstev je mezirezortní skupina. Jelikož Německo nemá spolkové ministerstvo pro kulturu, kulturní diplomacií se zabývá pouze ministerstvo zahraničí, resp. zvláštní Sekce pro kulturu a komunikaci. Důležitými aktéry pro kulturní diplomacii v těchto třech zemích jsou jejich kulturní instituty, přičemž Česká centra mají statut příspěvkové organizace MZV se samostatnou právní subjektivitou, Slovenské instituty fungují v rámci MZVaEZ a Goethe Instituty jsou charakterizovány jako tzv. *Mittlerorganisation* (v anglickém pojetí známé pod výrazem quango, tedy částečně autonomní nevládní organizace, která je ale napojená na státní administrativu).

Kulturní diplomacie Německa se začala formovat mnohem dříve než zbývající dva případy. Za počátek kulturní diplomacie moderního Německa považujeme vznik kulturních center Goethe Institutů v 50. letech 20. století.

Jak bylo uvedeno na příkladu Goethe Institutu v Praze, tento kulturní institut je důležitým orgánem pro podporu a kultivaci mezinárodních kulturních vztahů. Institut funguje

nezávisle a částečně je finančně nezávislý zejména díky jazykovým kurzům, zbytek je financován z rozpočtu ministerstva zahraničí, tento systém platí pro všechny tři kulturní instituty. Česká centra a Slovenské instituty jsou ovšem na státním rozpočtu více závislé a více se potýkají s problémy souvisejícími s nedostatečným financováním. Pokud jde o geografické rozložení institutů, nejvíce jich má Německo, Goethe Institutů bylo v roce 2016 celkem 159 v 98 zemích světa, Česká centra se vyskytují ve 21 zemích světa a Slovenských institutů je osm a na rozdíl od českých a německých institutů se nacházejí pouze v Evropě. Přestože se Česká centra potýkají s finančními problémy, je zde motivace pro zakládání dalších poboček, na rozdíl od Slovenských institutů, jejichž počet stagnuje od počátku tisíciletí. Slovensku se zatím nepodařilo rozšířit síť svých kulturních institutů, naopak u Goethe Institutů a víceméně i u Českých center se dá říci, že mají globální síť. Síť Goethe institutů je nejširší a pokrývá všechny kontinenty.

Pokud jde o aktivity těchto tří kulturních institutů, všechny nabízejí jazykové kurzy, přičemž Česká centra a Slovenské instituty mají návštěvnost samozřejmě nižší než Goethe Instituty a kurzy nejsou nabízeny ve všech pobočkách. Jazyková výuka a podpora překladu patří mezi hlavní body německých kulturních center. Tento původní účel Goethe Institutů, tedy výuka německého jazyka, přetrvala do dneška, dále se na ni "nabalila" další témata a kromě propagace německé kultury se instituty zabývají společenskými tématy jako je např. aktuální migrační krize, tento faktor u českých a slovenských center chybí a zaměřují se spíše pouze na propagaci národního umění a kultury. V případě Českých center byly jako hlavní typy aktivit identifikovány podpora promítání českých filmů (přímo organizovaná Českými centry nebo spoluorganizovaná v jiných institucích), pořádání výstav, literární akce a události prezentující významné české osobnosti. Česko pěstuje své mezinárodní vztahy i cestou kulturní spolupráce, v práci již bylo zmíněno Česko-německé kulturní jaro či Rok české kultury v Japonsku. Slovenské instituty jdou podobným směrem prezentace slovenského umění, ovšem v menším měřítku a lze říci, že jim chybí pevná značka, kterou si Česká centra dokázala získat (což může podložit už počet fanoušků na facebookových profilech ČC Berlín, 3 400 fanoušků v dubnu 2017, a přibližně 550 pro Slovenský inštitút ve Berlíne ve stejném časovém období).

Německá kulturní diplomacie si klade poněkud širší cíle, než dvě zbývající země. Konkrétně mezi cíly kromě propagace vlastní země a kultury můžeme vidět podporu evropské integrace, evropanství, prevenci konfliktů, zachovávání kulturní diverzity, řeší se

celoevropská témata jako je multikulturalismus, evropská integrace, integrace menšin a migrační krize. Naopak centrem české a slovenské kulturní diplomacie je prezentace vlastní kultury, umění, významných osobností, případně jazyka, ovšem v mnohem menším měřítku, což se dá vzhledem k velikosti těchto zemí očekávat. Pokud jde o aktéry kulturní diplomacie, další spojitostí je, že tyto kulturní instituty jsou pokládány za základ kulturní diplomacie, ovšem nejsou jedinými nástroji. Zejména Německo klade důraz na akademické výměny a výměny mládeže, Slovensko dále využívá například Středoevropskou kulturní platformu.

Na rozdíl od Německa, které má víceméně silnou značku, se Česko a Slovensko o vybudování své značky stále snaží a tento cíl je zmiňován v dokumentech zabývajících se kulturní diplomacií a prezentací v zahraničí (viz například Konceptce jednotné prezentace České republiky z roku 2005 nebo Konceptce jednotné prezentace SR v zahraničí z roku 2006. Přímo brandingem se na Slovensku zabývá Pracovní skupina pro koordinovanou prezentaci Slovenska v zahraničí.

Slovensko nemá ucelený základ kulturní politiky, proto zde není jednoduché hledat vliv evropeizace. Téma Evropy v kulturní politice bylo viditelné zejména před vstupem Slovenska do EU, kdy se Slovensko snažilo "zapůsobit" na členy EU, jinak evropský integrační proces v oficiálních dokumentech příliš zmiňován není, narozdíl od mnoha českých dokumentů a koncepcí. Německo na spolkové úrovni nemá základ pro kulturní politiku, ovšem založení spolkového úřadu pro kulturu a média v 90. letech lze vnímat mimo jiné (kromě pokrytí národní kulturní politiky) jako nutnost německého zastoupení na evropské úrovni. Česko se naopak k evropskému integračnímu procesu hlásí v mnoha ze svých kulturně-politických dokumentech.

Přichází na řadu komparace ve světle evropské integrace. Všechny zmíněné země se v nedávných letech zapojily do projektu Evropského hlavního města kultury a všechny tyto projekty byly hodnoceny poměrně úspěšně, přičemž Porúří získalo dokonce velmi dobré hodnocení vzhledem k turistické návštěvnosti. Ve všech projektech EHMK, tedy Ruhr 2010, Košice 2013 i Plzeň 2013, je viditelná známka vzrůstu kulturních a kreativních průmyslů, což je jasný evropský trend. Je zde vidět vliv evropského vnímání kultury jakožto ekonomického nástroje, které se stalo rozšířeným zejména po vydání studie Ekonomika kultury v Evropě a ještě více po přijetí kulturní strategie Evropský program pro kulturu v globalizovaném světě v roce 2007. Díky EHMK v Plzni a v Košicích vznikla nová infrastruktura – v Plzni to bylo Nové divadlo a renovovaný prostor bývalého depa, které bylo přetvořeno na kulturní zónu, v

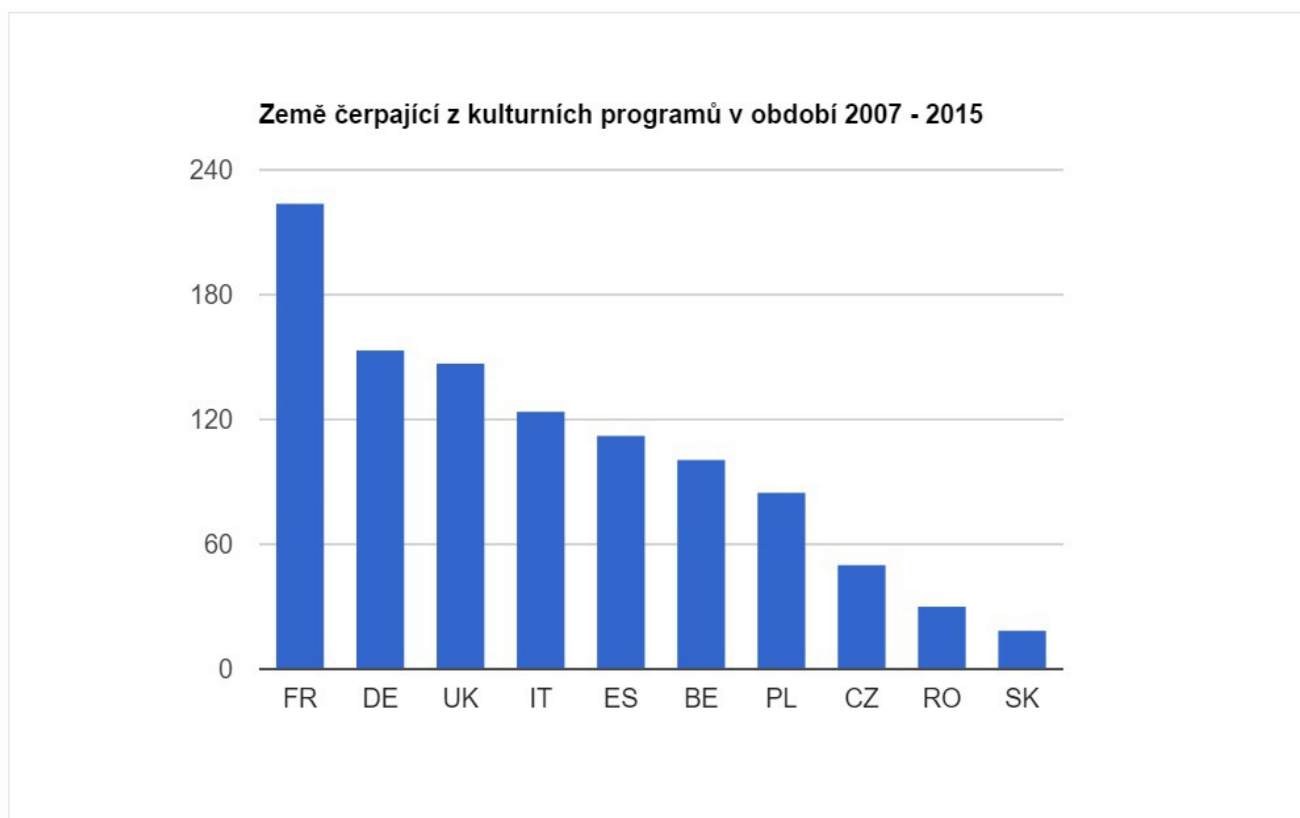
Košicích pak šlo o rekonstrukci bývalých kasáren a bývalé plavecké haly na prostory ke kulturnímu využití. Tyto dvě města tedy svůj titul využily mimo jiné k revitalizaci kulturní infrastruktury, přičemž Košice šly ještě o krok dál a tuto příležitost spojily s využitím evropských fondů (konkrétně byl uveden nástroj evropského sousedství a partnerství). Financování z rozpočtu EU bylo nejvyšší právě u Košic 2013 – celkem 60% celkového rozpočtu, do kterých je započítána Cena Meliny Mercuri a další zdroje z evropských fondů. U Plzně 2015 Evropská unie přispěla cca. 10% rozpočtu, největším dílem přispělo samotné město Plzeň. Porúří naopak s finančním zapojením EU příliš nepracovalo, projekt byl víceméně rovnoměrně financován regionálními aktéry a spolkovou vládou. Grafy financování všech tří projektů jsou k dispozici v příloze (příloha č.5, 6 a 7).

Plzni 2015 se podařilo inkorporovat do svého programu zahraniční kultury v různých formách a pomoci místním kulturním aktérům navázat nové mezinárodní spolupráce. Obecně byl program a výsledky Plzně 2015 hodnoceny pozitivně a to i navzdory počátečním pochybám ze stran investorů a malému rozpočtu, spíše zklamáním může být nepříliš vysoká návštěvnost ze zahraničí (Ecorys 2016: 101). Přestože Plzeň byla v zahraničí prezentována spíše málo, naopak přímo v Plzni byla zahraniční kultura prezentována hojně. Jako hlavní kulturní partneři byli identifikováni Bavorsko, ostatní EHMK a Japonsko.

Německé EHMK Essen, respektive region Porúří, je považováno za velmi úspěšné již podle oficiálních evaluací (viz např. Ecorys 2011: 42). Toto EHMK se vyjímá svým regionálním rozsahem. Při navazování kulturní spolupráce celý region využil své sítě sesterských měst, což se dá považovat za další unikát, na druhou stranu ostatní EHMK se v programu Essenu příliš nevyskytovala.

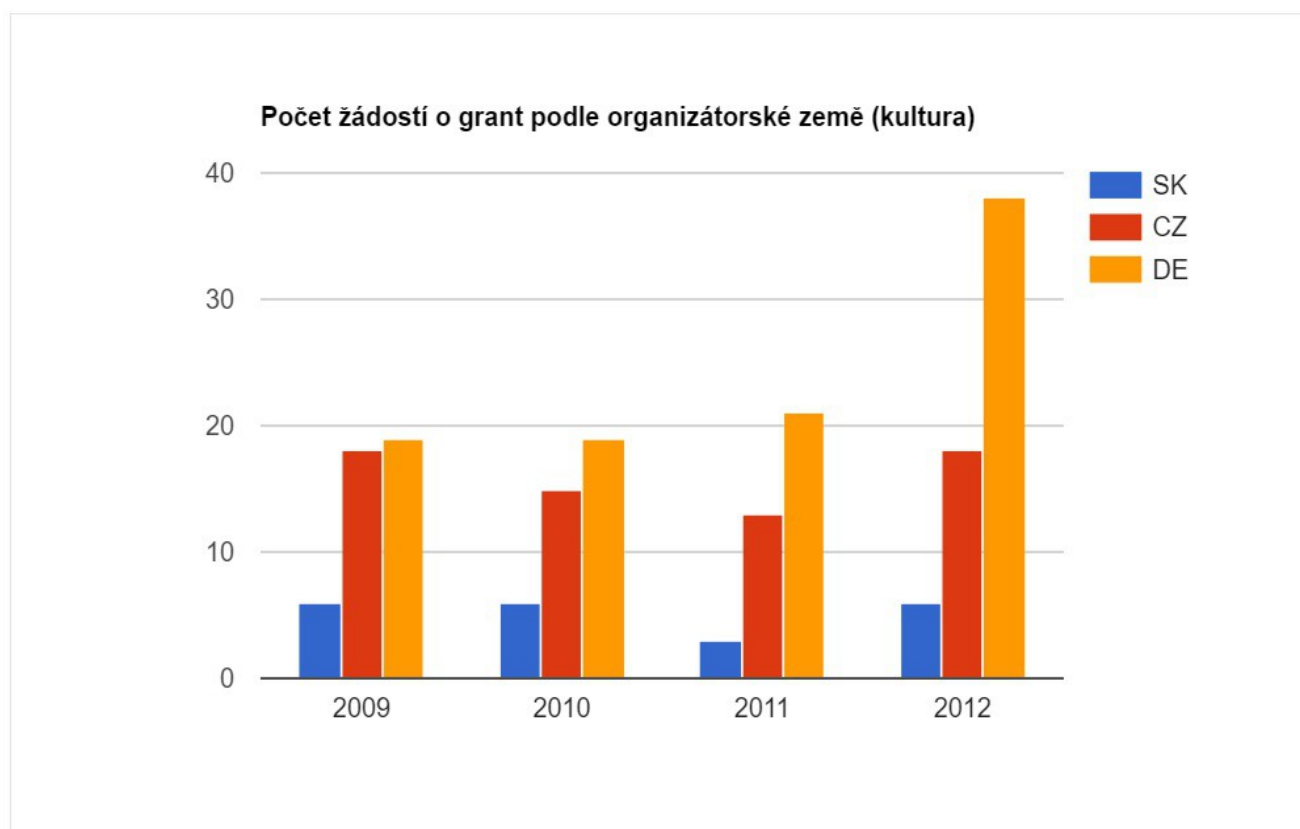
Při pohledu na zapojení do evropských podpůrných programů Kultura a Media a novějšího programu Kreativní Evropa můžeme z přehledem tvrdit, že nejaktivnější je na poli projektů kulturní spolupráce rozhodně Německo, které v tomto směru patří k nejaktivnějším v Evropě vedle dalších západních zemí jako jsou Francie, Itálie a Velké Británie. V počtu žádostí si špatně nevede ani Česko, které patří mezi aktivnější východoevropské země společně s Polskem a Maďarskem. Pro přehledné srovnání zapojení zemí do kulturních programů znovu uvádím graf č. 5 z kapitoly o německém zapojení. Slovensko je na tom nejhůře nejen z analyzovaných zemí, má ale také velmi nízkou úroveň zapojení do těchto programů v rámci celé EU.

Graf.č. 5

Porovnáme ještě aktivitu organizací v projektech projektech kulturní spolupráce na základě dostupných dat z výsledků již uzavřeného programu Kultura 2007 – 2013. V roce 2012 bylo přijato 6 slovenských žádostí, českých žádostí bylo 18 a německých 38, nejméně aktivní je tedy zdaleka Slovensko. Z těchto projektů byl nakonec vybrán pouze jeden slovenský projekt, jeden český projekt, Německo mělo úspěšnost 19 projektů (získalo celkově prvenství ze všech zemí v počtu schválených žádostí) (EACEA 2013). Pro další porovnání viz přílohy 3 a 4, kde lze nalézt další grafy s počtem úspěšných žádostí a s počtem spoluorganizátorských projektů, všechna data kopírují stejný trend, tzn. nejvyšší aktivita německých organizátorů a Slovensko se drží při dolní hranici.

Graf č. 8

(vlastní zpracování autorky dle dat dostupných na EACEA (2013))

U Slovenska byly jako nejčastější partneři v kulturní spolupráci identifikováno Česko, Maďarsko, Německo a Polsko, tedy geograficky blízké země, ovšem země na západ od Slovenska, jelikož další geograficky blízké země jako je např. Rumunsko, je velmi málo aktivní. Česko v rámci Kreativní Evropy spolupracovalo nejvíce s Polskem a Německem s 23 společnými projekty, za nimi následuje Maďarsko, Slovensko a Francie. Mezi hlavní německé partnery pak patří západní země jako jsou Velká Británie, Rakousko, Belgie, z východních partnerství se pak vyjímají Polsko, Česko a Maďarsko. Všechny tři zkoumané země tedy spojuje víceméně častá spolupráce s Polskem. Německo je nejen ze tří zkoumaných zemí neaktivnější, ale také neúspěšnější v počtu úspěšných žádostí – v roce 2012 německé organizace uspěly s 19 projekty, což bylo v tomto roce nejvyšší číslo ze všech zemí. Ve stejném roce byl pro grant vybrán pouze jeden český a jeden slovenský projekt. Obecně je Německo v žádostech o grant z kulturních programů EU z tří analyzovaných zemí zdaleka neúspěšnější, jak lze vidět v příloze 3 a 4.

V úvodu práce byl stanoven předpoklad, že díky geografické blízkosti spolu tři analyzované země spolupracují v kulturní oblasti na vysoké úrovni. Tento předpoklad lze částečně potvrdit, jelikož Německo se ukázalo být častým kulturním partnerem pro Česko jak v kulturních komunitárních programech i během projektu Plzně 2015. Podobně Česko i Německo bylo častým partnerem v projektech financovaných z komunitárních programů pro Slovensko, ovšem v případě projektu Košice 2013 Česko ani Německo příliš významnou roli nehrálo. A nakonec pro Německo platí, že Česko patří mezi země s intenzivní kulturní spoluprací, a to ať už jde o společné projekty (jako Česko-německé kulturní jaro) či spolupráce pod záštitou kulturních komunitárních programů.

8. Závěr

Předkládaná práce byla analýzou a následnou komparací kulturních politik tří vybraných států, Česka, Německa a Slovenska, se zaměřením na vnější kulturní politiky a na zapojení těchto zemí do evropské kulturní politiky.

V první kapitole jsme zmapovali dvě základní témata, tedy kulturu a evropeizaci. Už při samotném představení konceptu kultury se ukázalo, že samotná definice kultury je velice problematická. Jak státy tak Evropská unie s pojmem kultura pracují velice obecně. Co spojuje Evropskou unii, Německo, Česko i Slovensko je vzrůstající instrumentalizace kultury zejména v ekonomickém smyslu, kdy kulturní a kreativní průmysly jsou stále často viděny jako oblast s velkým ekonomickým potenciálem.

Druhá kapitola sloužila jako základ pro představení role Evropské unie na poli kultury. Byla představena vývojová linie kulturních komunitárních programů od první až po třetí, současnou generaci programu zvaného Kreativní Evropa, dále projekt Evropského města kultury, legislativní základ a role evropských institucí na poli kulturní politiky. Zejména EHMK a komunitární kulturní programy byly využity při analýze kulturních politik vybraných států v následujících částech práce, kdy jsme se vedle kulturní diplomacie podívali na zapojení se vybraných měst do projektu EHMK a na zapojení těchto zemí do již zmíněných komunitárních programů.

Evropská unie zasahuje do národních kulturních politik spíše omezeně a má podpůrnou roli. Podporuje kulturní spolupráci mezi zeměmi díky programům jako je aktuální program Kreativní Evropa nebo projekt Evropského města kultury, díky kterému mají jednotlivá města možnost prezentovat se v zahraničí a naopak přivítat zahraniční kultury na domácí scéně. Získání titulu pomáhá městu ke zvýšení turismu, mezinárodní prestiže, přílivu investorů a možnosti oživit kulturní život ve městě, případně vybudovat novou infrastrukturu, jak této příležitosti využila Plzeň a Košice.

Projekt Evropského města kultury i evropské komunitární programy jsou zajímavou částí evropského integračního procesu, které sice nestojí v popředí akademické obce, přesto ale mají velký význam pro prohlubování mezikulturní komunikace a kulturní spolupráce, jak se ukázalo na podpoře kulturní spolupráce v rámci EHMK i komunitárních programů.

9. Seznam použité literatury

Knížní zdroje

- Ammon, Ulrich (2015). Denken, Sprechen, Verhandeln. In: Maaß, Kurt-Jürgen (2015). *Kultur und Außenpolitik*. Baden-Baden: Nomos, s. 101 – 113.
- Auswärtiges Amt (2015). *Jahrbuch Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik*. Berlin: Auswärtiges Amt.
- Adrei, Verena (2012). *International Conventions and Agreements on Culture*. Berlin: Institut für Auslandsbeziehungen.
- Banús, Enrique (2002). *Cultural Policy in the EU and the European Identity*. In: European Integration in the 21st century, edited by Mary Farrell, Stefano Fella and Michael Newman. Sage Publications.
- Caporaso, James (2008). The Three Worlds of Regional Integration Theory. In: Graziano, Paolo (ed.). *Europeanization – New Research Agendas*. New York: Palgrave Macmillan.
- CCP Germany (2013). *Kulturen verbinden in Europa*. Bonn: Cultural Contact Point Germany.
- Česká kancelář CULTURE 2000 (2004). *Projekty s českou účastí*. Praha: Divadelní ústav.
- Cini, Michelle; Pérez-Solórzano Borragán, Nieves (2013). *European Union politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Directorate General Internal Policies of the Union (2006). Financing the arts and culture in the European Union. Brussels: European Parliament.
- Ecorys (2011). Ex-Post Evaluation of 2010 European Capitals of Culture. Birmingham: Ecorys.
- Ecorys (2014). *Ex-post evaluation of the 2013 European capitals of culture*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Ecorys (2016). *Ex-post Evaluation of the 2015 European Capitals of Culture*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Goethe-Institut e.V. (2016). *Jahrbuch 2015/2016*. München: Goethe-Institut e.V
- Grác, Robert; Slavík, Vladimír (2010). *Priestorové aspekty formovanie siete zastupitelských úradov v kontexte zahraničnej politiky Slovenskej republiky*. In: Geografický časopis 62 (3), p.237 – 258.
- Havlík, Vlastimil; Pšeja, Pavel (2007). *Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách*. In: Sociální studia 3/2007, str. 7 – 15.
- Klein, Armin (2009). *Kulturpolitik, eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für

Sozialwissenschaften.

Košice 2013 (2014c). *Programová kniha 2013*. Košice: Košice 2013.

Krátošková, Jitka; Peterková, Jana (2001). Politika Evropské unie na poli kultury (koncepční, institucionální a právní aspekty). In: Peterková, Jana a kol. (2001). *Kulturní politika jako významný faktor jednoty Evropy*. Praha: Vysoká škola ekonomická, str. 27 – 55.

Kraus, Marcel, Žáková, Eva (2014). *Kulturní a kreativní průmysly ve vybraných zemích Evropské unie*. Praha: Institut umění – divadelní ústav.

Leber, Fabian (2010). *Kulturpolitik aus dem Kanzelamt*. Marburg: Tectum Verlag.

Maaß, Kurt-Jürgen (2015). Teile eines diplomatischen Systems – Weitere Bundesministerien.

In: Maaß, Kurt-Jürgen (2015). *Kultur und Außenpolitik*. Baden-Baden: Nomos, s. 244 – 253.

Müllerová a kol. (2016). *Podpora kultury z Evropské unie do roku 2020*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav.

Nye, Joseph S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.

Pajtinka, Erik (2015). Cultural Diplomacy and its Organizational and Institutional Models in Selected States. In: *Journal of International Relations of University of Economics in Bratislava*, Vol. XIII (2).

Patel, Kiran Klaus (2013). *The Cultural Politics of Europe: European Capitals of Culture and European Union since the 1980s*. Routledge.

Petrová, Pavla (2010). *Srovnání vybraných kapitol národních profilů Kompendia kulturních politik a trendů v Evropě*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav.

Plzeň 2015 (2010). *Přihláška města Plzně do soutěže o titul Evropské hlavní město kultury 2015*. Plzeň: Magistrát města Plzně.

Press and Information Office of the Federal Government (2012). *The Culture and Media Policy of the German Federal Government*. Berlin: Press and Information Office of the Federal Government.

Tevdovski, Ljuben (2009). *Cultural Diplomacy*. Skopje: Macedonian Information Centre.

Thomas, Katharina (2015). Der wichtigste Akteur – Das Auswärtige Amt. In: Maaß, Kurt-Jürgen (2015). *Kultur und Außenpolitik*. Baden-Baden: Nomos, s. 237 – 243.

Tomalová, Eliška (2008). *Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Vojtíšková, Kateřina (2012). Kulturní politika a koncepční dokumenty na národní úrovni. In:

Patočková, Věra a kol (2012). *Kultura v krajích České republiky*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

Zemanová, Štěpánka (2007). Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy. In: *Mezinárodní vztahy* 4/2007, str. 29 – 51.

Zentrum für Kulturforschung (2011). *Evaluation der Kulturhauptstadt Europas RUHR.2010*. Berlin: Zentrum für Kulturforschung.

Internetové zdroje

ACP Cultures Plus (2012). *ACPCultures+*. Dostupné na <http://www.acpculturesplus.eu/?q=en/content/acpcultures-0>. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Auswärtiges Amt (2017). *Haushaltsmittel für die deutsche Außenpolitik*. Dostupné na http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/AuswDienst/Haushalt_node.html. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Auswärtiges Amt (2017b). *Cultural relations and education policy*. Dostupné na http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/KulturDialog/01_Ziele_und_Aufgaben/Ziele-Partner_node.html. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Auswärtiges Amt (2017c). *France*. Dostupné na <http://bit.ly/2oWpD8x>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Auswärtiges Amt (rok neuveden). *Auswärtige Kulturpolitik – Konzeption 2000*. Dostupné na http://www.ifa.de/fileadmin/pdf/aa/akbp_konzeption2000.pdf. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

BBKult.net (2014). *Projekty*. Dostupné na <http://www.bbkult.net/kulturdatenbank/projekte:alle:k:6/12857602894853.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Berlin.de (2014). *Projekt Zukunft*. Dostupné na <http://www.berlin.de/projektzukunft/>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Budapest Observatory (2004). *Culture 2000 with Eastern Eyes*. Dostupné na <http://www.budobs.org/pdf/C2000withEasternEyes.pdf>. Datum posledního přístupu 23.4.2017.

Budapest Observatory (rok neuveden). *Analysing partnerships in EU-financed cultural projects*. Dostupné na http://www.budobs.org/files/creative_bicycles_15.pdf. Datum

posledního přístupu 20.4.2017.

Comission of the European Communities (1996). *1st Report on the consideration of cultural aspects in European Community action*. Dostupné na http://aei.pitt.edu/1329/1/culture_report_COM_96_160.pdf. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Creative Europe Desk Slovensko (2017). *Správy o stave slovenskej audiovize*. Dostupné na <http://www.cedslovakia.eu/clanky/sprava-o-stave-slovenskej-audiovizie-v-roku>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Creative Europe Desk Slovensko (2017b). *Prehľad úspešných projektov v programe Kultúra*. Dostupné na <http://www.cedslovakia.eu/clanky/prehľad-upesnych-projektov-v-programe-kultura>, datum posledního přístupu 28.3.2017

Česká centra (2015). *Výroční zpráva 2015*. Dostupné na <http://www.czechcentres.cz/o-nas/vyrocni-zpravy1025/>. Datum posledního přístupu 23.4.2017.

Česká centra (2016). *Strategie činnosti Českých center 2016 – 2019*. Dostupné na http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/25/24271/strategie_cinnost_cc_2016_2019.pdf. Datum posledního přístupu 18.4.2017.

Česká centra (2017). *Síť ČC*. Dostupné na <http://www.czechcentres.cz/o-nas/sit-cc/>. Datum posledního přístupu 13.1.2017.

Česká centra (2017b). *Rok české kultury v Japonsku*. Dostupné na <http://www.czechcentres.cz/projekty/rok-ceske-kutlruy-v-japonsku/>. Datum posledního přístupu 18.4.2017.

Directorate General for Internal Policies (2013). *European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects*. Dostupné na [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET\(2013\)513985_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET(2013)513985_EN.pdf). Datum posledního přístupu 18.4.2017.

EACEA (2013). *Selection results*. Dostupné na http://eacea.ec.europa.eu/culture/funding/2012/selection/selection_strand_121_2012_en.php. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

EACEA (2016). *Refugee Integration Projects*. Dostupné na http://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/selection-results/refugee-integration-projects-eacea-122016_en. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

EACEA (2017). *Culture Programme*. Dostupné na

http://eacea.ec.europa.eu/culture/index_en.htm. Datum posledního přístupu 18.4.2017.
EACEA (rok neuveden). *Selected Applications*. Dostupné na
https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/01_-_selected_applications.pdf. Datum
posledního přístupu 20.4.2017.

Ecorys UK Ltd (2011). *Interim Evaluation of selection and monitoring procedures of European capitals of Culture 2010-2016*. Dostupné na https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/2011-capitals-culture-assignment-report_en.pdf.
Datum posledního přístupu 23.4.2017.

EPRS (2016). *The Creative Europe Programme. European Implementation Assessment*.
Dostupné na
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/581413/EPRS_IDA\(2016\)581413_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/581413/EPRS_IDA(2016)581413_EN.pdf). Datum posledního přístupu 23.4.2017.

EU Observer (2012). *EU culture budget: small and likely to get smaller*. Dostupné na
<https://euobserver.com/culture/117961>. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Eurocities (2016). *About Eurocities*. Dostupné na
http://www.eurocities.eu/eurocities/about_us. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Europa Cinemas (2017). *About Europa Cinemas*. Dostupné na <http://www.europa-cinemas.org/en/Network/About-Europa-Cinemas>. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

European Commission (2016). *Education & Culture*. Dostupné
na http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm. Datum posledního přístupu
17.4.2017.

European Commission (2017b). *Projects results*. Dostupné na
<http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/projects/>. Datum posledního přístupu
20.4.2017.

European Commission. *Creative Europe Project results*. Dostupné na
<http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/projects>. Datum posledního přístupu
25.4.2017.

European Commission (rok neuveden). *European Heritage Label*. Dostupné na
https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/heritage-label_en. Datum
posledního přístupu 18.4.2017.

European Heritage Label (2014). *European Heritage Label, Panel Report*. Dostupné na
[85](https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/ehl-</p></div><div data-bbox=)

2014-panel-report.pdf#page=9. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Evropská komise (2007). *Historicky první evropská strategie pro kulturu*. Dostupné na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-646_cs.htm#fn1. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Evropská komise (2010). *Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o provádění evropského programu pro kulturu*. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0390&from=EN>. Datum posledního přístupu 15.4.2017.

Evropská komise (2017). *Výzva k předkládání návrhů*. Dostupné na https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/3_2017_cfp-platforms_062017_cs.pdf. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Goethe-Institut (2017). *Zur Geschichte des Goethe-Instituts*. Dostupné na <https://www.goethe.de/de/uun/org/ges.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Goethe-Institut (2017b). *Institute Weltweit*. Dostupné na <https://www.goethe.de/de/lan.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Goethe-Institut (2017c). *O nás*. Dostupné na <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Goethe-Institut (2017d). *Podpora překladu*. Dostupné na <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/bib/uef.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Goethe-Institut (2017e). *Česko-německé kulturní jaro 2017*. Dostupné na <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/fru.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Goethe-Institut (2017f). *Artecitya – Visionen einer Stadt*. Dostupné na <https://www.goethe.de/ins/gr/de/kul/sup/art.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Hlušíčková, Pavla (2015). *Kreativní Evropa – Kultura. Vybrané projekty 2014 – 2015*. Praha: Národní památkový ústav. Dostupné na http://www.idu.cz/media/document/kreativni_evropa_def_online-k1.pdf. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Hruška, Blahoslav (2016). *Česká centra dostanou do portfolia i ekonomickou diplomacii*. Lidovky.cz. http://ceskapozice.lidovky.cz/ceska-centra-dostanou-do-portfolia-i-ekonomickou-diplomacii-pil-/tema.aspx?c=A160919_164654_pozice-tema_lube. Datum posledního přístupu 19.2.2017.

Institut umění (2007). *Communication on a European Agenda for Culture in a Globalizing*

World. Dostupné na <http://www.programculture.cz/res/data/007/000842.pdf>. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Instytut Slowacki w Warszawie (2017). *Historia Instytutu*. Dostupné na http://instytutslowacki.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=5. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

K.A.I.R (2011). *Úvodní stránka*. Dostupné na <http://www.kair.sk/>. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

Košice 2013 (2010). *Umelecký rezidenčný pobyt Košice 2013 a RUHR.2010*. Dostupné na <http://www.kosice2013.sk/pilotna-vyzva-umelecky-rezidencny-pobyt-kosice-2013-a-ruhr-2010/>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Košice 2013 (2012). *Výročná správa 2012*. Dostupné na <http://www.kosice2013.sk/wp-content/uploads/downloads/2014/09/Vyroczna-sprava-2012.pdf>. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

Košice 2013 (2013). *Programová kniha 2013*. Košice: Košice 2013. Dostupné na http://www.kosice2013.sk/wp-content/uploads/downloads/2014/09/programova_kniha_SK_web.pdf, datum posledního přístupu 25.4.2017.

Košice 2013 (2014). *Interface*. Dostupné na http://www.kosice2013.sk/wp-content/uploads/downloads/2014/09/interface_SK_fin.pdf. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

Košice 2013 (2014b). *Výročná správa 2013*. Dostupné na http://www.kosice2013.sk/wp-content/uploads/downloads/2014/08/KE_2013_vyroczna_sprava_2013-final.pdf. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

Košice 2013 (rok neuveden). *Krátká história projektu*. Dostupné na <http://www.kosice2013.sk/o-nas/kratka-historia-projektu/>. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

MK SR (2016). *Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky*. Dostupné na <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/ministerstvo-278.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

MK SR (2017). *Štatút Ministerstva kultúry Slovenskej republiky*. Dostupné na <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/statut-ministerstva-193.html#Kotva7>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

MK SR (2017b). *Medzinárodná spolupráca*. Dostupné na <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/medzinarodna-spolupraca-ff.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Müllerová, Magdalena; Zaroďňanská, Daniela; Žáková, Eva (2016). *Podpora kulturních a kreativních odvětví z fondů EU na léta 2015 – 2020*. Dostupné na http://www.idu.cz/media/document/2-podpora-kultury_vyzkumna-cast_fin.pdf. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

MZVaEZ SR (2014). *Návrh závěrečného účtu za rok 2013*. Dostupné na <https://www.mzv.sk/documents/10182/2639001/N%C3%A1vrh+z%C3%A1vere%C4%8Dn%C3%A9ho+%C3%BA%C4%8Dtu+za+rok+2013.pdf>. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

MZVaEZ SR (2015). *Slovenské inštitúty*. Dostupné na https://www.mzv.sk/ministerstvo/kulturna_diplomacia-slovenske_instituty. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

MZVaEZ SR (2015b). *Stredoeurópska kultúrna platforma*. Dostupné na https://www.mzv.sk/ministerstvo/kulturna_diplomacia-stredoeuropska_kulturna_platforma. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

MZVaEZ SR (2016). *Kultúrna prezentácia*. Dostupné na https://www.mzv.sk/ministerstvo/kulturna_diplomacia-kulturna_prezentacia. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

MZVaEZ SR (2016b). *Výročná správa Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky*. Bratislava: MRVaEZ SR. Dostupné na <https://www.mzv.sk/documents/10182/2365670/2015+V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%A1+spr%C3%A1va+ministerstva>. Datum posledního přístupu 25.2.2017.

Palmer-Rae Associates (2004). *European Cities and Capitals of Culture. Study Prepared for the European Commission*. Dostupné na https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/palmer-report-capitals-culture-1995-2004-i_en.pdf. Datum posledního přístupu 23.4.2017.

Plzeň 2015 (2016). *Programme of Pilsen 2015*. PDF.

Poiein Kai Prattein (2017). *The vision of Melina Mercouri*. Dostupné na: <http://ecoc.poieinkaiprattein.org/Institution-of-European-Capital-of-Culture/the-vision-of-melina-mercouri>. Datum posledního přístupu: 17.4.2017.

Press and Information Office of the Federal Government (2014). *The Culture and Media*

Policy of the German Federal Government. Dostupné na https://www.bundesregierung.de/Content/DE/_Anlagen/BKM/2014-11-06-english-summary.pdf?__blob=publicationFile&v=1. Datum posledního přístupu 23.4.2017.

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung (2017a). *Organisation*. Dostupné na https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerKulturundMedien/staatsministerAmt/organisation/_node.html. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung (2017b). *Aufgaben*. Dostupné na https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerKulturundMedien/staatsministerAmt/aufgaben/_node.html. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung (2017c). *Kulturhaushalt*. Dostupné na https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerKulturundMedien/staatsministerAmt/haushalt/_node.html. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

ProgramCulture.cz (2017). *Kreativní Evropa představila výsledky podpory českých projektů v roce 2016*. Dostupné na <http://www.culturenet.cz/aktuality/kreativni-evropa-predstavila-vysledky-podpory-ceskych-projektu-v-roce-2016/n:21310/>. Datum posledního přístupu 19.4.2017.

Radaelli, C. M. 2004. *Europeanisation: Solution or problem?* Dostupné na <http://eiop.org.at/eiop/texte/2004-016a.htm>. Datum posledního přístupu: 19.12.2016

Romanski, Maria (2010). *Duisburg traf Istanbul bei Ruhr.2010*. Dostupné na <http://www.nrz.de/staedte/duisburg/duisburg-traf-istanbul-bei-ruhr-2010-id3351025.html>. Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Slovenský inštitút v Moskve (rok neuveden). *Moskva ožila slovenským filmom*. Dostupné na <http://bit.ly/2pqR3F9> . Datum posledního přístupu 20.4.2017.

Staníková, Daniela (rok neuveden). *Výsledky programu MEDIA v 2002 – 2013*. Dostupné na <http://www.kreativnievropa.cz/files/download/media-hodnoceni-2002-2013.pdf>. Datum posledního přístupu 19.4.2017.

SVKP 2017. Meeting Literature. Dostupné na <http://svkpk.cz/en/pro-verejnost/meeting-literature/>. Datum posledního přístupu 2.3.2017.

Svoboda, Milan (2016). *Evaluační zpráva projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015*. Dostupné na <https://www.depo2015.cz/o-nas-ag65/ke-stazeni-a953>. Datum posledního přístupu 23.4.2017.

Széchenyi Programiroda Nonprofit Kft (2017). *Development and promotion of common products of cultural tourism focusing on Sándor Márai*. Dostupné na <http://www.husk-cbc.eu/en/financed/346>. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

Štefan, Václav (2016). *Česká centra nebudou patřit pod ambasády*. Dostupné na http://www.rozhlas.cz/krajane/clanky/_zprava/ceska-centra-nebudou-patrit-pod-ambasady-v-pristim-roce-se-mohou-rozrust-o-pet-pobocek—1676314. Datum posledního přístupu 19.2.2017.

Tomalová, Eliška (2011). *Perspektivy vnější prezentace České republiky v zahraničí*. Dostupné na <http://www.iir.cz/article/perspektivy-vnejsi-prezentace-ceske-republiky-v-zahranici>. Datum posledního přístupu 19.2.2017.

Ulman, Miroslav (2004). *Správa o stave slovenskej audiovizie za rok 2003*. Dostupné na http://www.cedslovakia.eu/uploads/ckeditor/attachments/212/SPR_VA_O_STAVE_SVK_AV_2003.pdf, datum přístupu 28.3.2017

UNESCO (2017). *List of signatories*. Dostupné na <http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=31038&language=E&order=alpha>. Datum posledního přístupu 16.4.2017.

Vorlíčková, Blanka. Europeana: online přístup k evropskému kulturnímu a historickému dědictví. Dostupné na: <http://ikaros.cz/node/13047>. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Žáková, Eva (2010). *Kulturní a kreativní průmysly v kulturní politice Evropské unie*. Dostupné na <http://www.idu.cz/media/document/2-priloha-c.-2-studie-kulturni-a-kreativni-prumysly-v-kulturni-politice-eu.pdf>. Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Žáková, Eva (rok neuveden). *Program Kultura v České republice 2001 – 2013*. Dostupné na <http://www.kreativnievropa.cz/files/download/kultura-2007-2013-vysledky-v2.pdf>. Datum posledního přístupu 18.4.2017.

Žáková, Eva. *Program Kultura v České republice 2001 – 2013*. Dostupné na <http://www.kreativnievropa.cz/files/download/kultura-2007-2013-vysledky-v2.pdf>. Datum posledního přístupu 18.4.2017

Legislativní, státní dokumenty a deklarace

Stratégie štátnej kultúrnej politiky (2002). Dostupné na http://www.zask.sk/files/odbory/kultura/rok_2007/Legislativa/ine-SR/Strategie-statnej-kulturnej-politiky.doc. Datum posledního přístupu: 13.1.2017.

UNESCO (1966). *Declaration of Principles of International Cultural Co-operation*. Dostupné na [http://portal.unesco.org/en/ev.php-](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13147&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)

[URL_ID=13147&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13147&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html). Datum posledního přístupu 17.4.2017.

Euroskop (2017). *Smlouva o Evropské Unii*. Dostupné na

http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf. Datum posledního přístupu 18.4.2017.

Rozhodnutí č. 1622/2006/EC. Dostupné na [http://eur-lex.europa.eu/legal-](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1622&from=EN)

[content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1622&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1622&from=EN). Datum posledního přístupu 18.4.2017.

Decision No 1622/2006/EC. Dostupné na [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2006.304.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2006:304:TOC)

[uri=uriserv:OJ.L_.2006.304.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2006:304:TOC](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2006.304.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2006:304:TOC). Datum posledního přístupu 18.4.2017.

Ministerstvo kultury ČR (2001). *Kulturní politika*.

Ministerstvo kultury ČR (2013). *Koncepce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013–2018*. Dostupné na:

https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/zahranicni-kulturni-politika-2116.pdf. Datum posledního přístupu 17.3.2017

COT Business (2005). *Koncepce jednotné prezentace České republiky*. Dostupné na:

http://www.cot.cz/data/cesky/05_10/priloha_C1005.pdf. Datum posledního přístupu: 13.3.2017

MZV (2014). *Statut Českých center*. Dostupné na:

http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/18/17329/2703942014_ucc_statut_cc.pdf. Datum posledního přístupu 18.4.2017.

UNESCO (2005). *Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*. Dostupné na [http://portal.unesco.org/en/ev.php-](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)

[URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html). Datum posledního přístupu 23.4.2017.

Úrad vlády SR (2010b). *Rozvojový program Koncepcie externej integračnej komunikačnej stratégie SR v členských krajinách EÚ*. Dostupné na

<http://www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-22882>. Datum posledního přístupu 21.4.2017.

Úřad vlády (2010). *Jednotná prezentácia SR v zahraničí*. Dostupné na
http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-53658?prefixFile=m_.
Datum posledního přístupu 20.4.2017.

10. Resümee

Diese Masterarbeit handelte sich um die externe Kulturpolitik Deutschlands, der Tschechischen Republik und der Slowakei im Lichte der europäischen Integration. Die Arbeit wurde in mehrere Hauptteile aufgeteilt. Zuerst wurden die Konzepte der Europäisierung und Kultur eingeführt. Nach der erste Analyse über die Teilnahme den ausgewählten Staaten an der europäischen Kulturpolitik, beschäftigte sich den zweiten Hauptkapitel mit den Gesetzgebung/Legislative und Institutionen die für die europäische Kulturpolitik wichtig sind, vor allem für den Maastricht-Vertrag und die Europäische Kulturagenda im Zeichen der Globalisierung. Im Rahmen der zukünftigen Analyse wurden europäische Programme und Projekte der Kulturpolitik mit Schwerpunkt Kulturprogramme und das Projekt der europäischen Kulturhauptstädte eingeführt.

Die Analyse der externen Kulturpolitik selbst konzentrierte sich auf mehrere Themen: Kulturdiplomatie, Kulturinstitute, Beteiligung an den europäischen Gemeinschaftsprogrammen Kultur und kreatives Europa und Einzelfälle von drei europäischen Kulturhauptstädten, die Essen 2010, Košice 2013 und Plzeň 2015 sind. Das letzte Kapitel lieferte die Vergleichbarkeit der analysierten Richtlinien.

11. Seznam příloh

Příloha č. 1: Zapojení respondentů do programu Kreativní Evropa – Kultura v Česku

Příloha č. 2: Zapojení respondentů do programu Kreativní Evropa – Media v Česku

Příloha č. 3: Počet úspěšných žádostí o grant podle organizátorské země

Příloha č. 4: Úspěšné projekty podle zemí v roli spoluorganizátorů

Příloha č. 5: Financování projektu Plzeň 2015

Příloha č. 6: Financování projektu Ruhr 2010

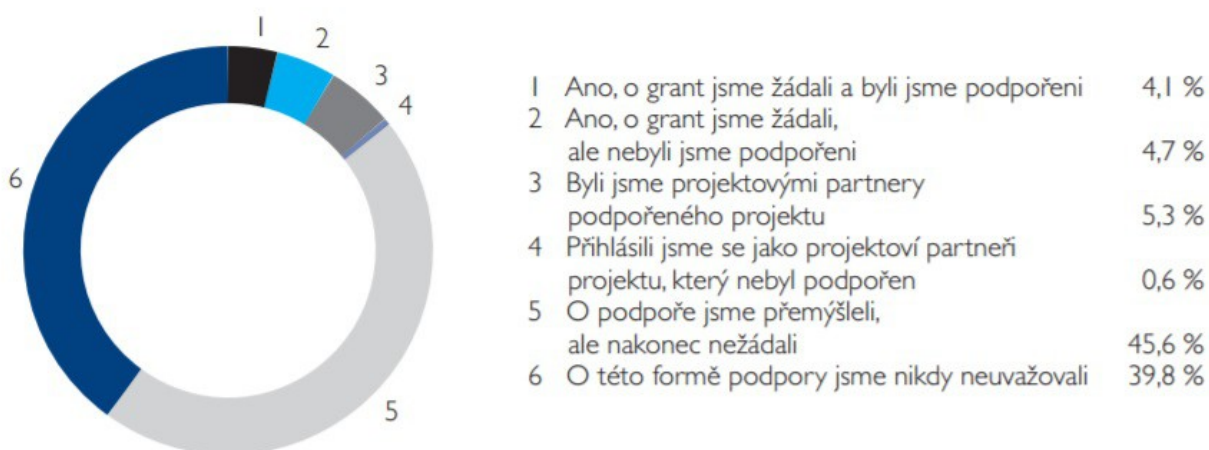
Příloha č. 7: Financování projektu Košice 2013

Příloha č. 8: Mapa kulturních institutů v Evropě

Přílohy

Příloha č. 1

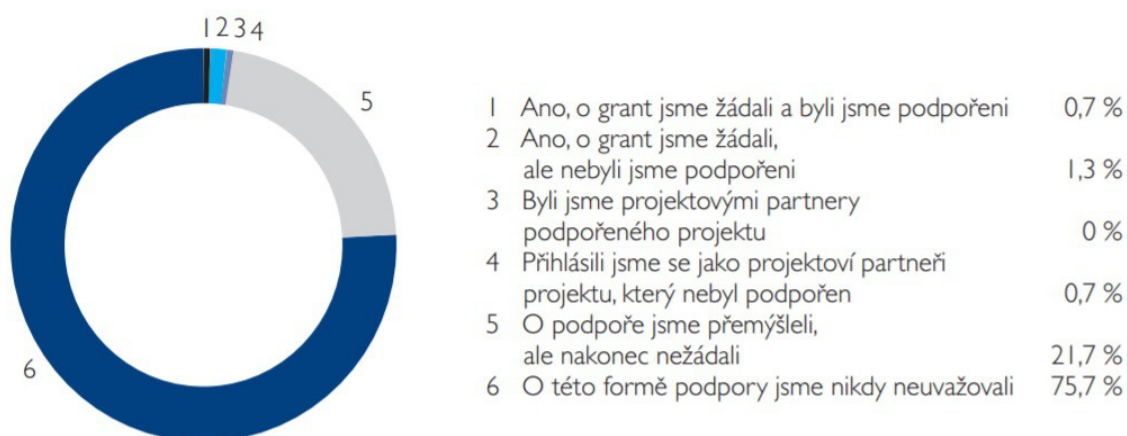
Graf 4: Zapojení respondentů do programu Kreativní Evropa – Kultura

(zdroj: Podpora kulturních a kreativních odvětví z fondů EU na léta 2015 – 2020, dostupné na http://www.idu.cz/media/document/2-podpora-kultury_vyzkumna-cast_fin.pdf)

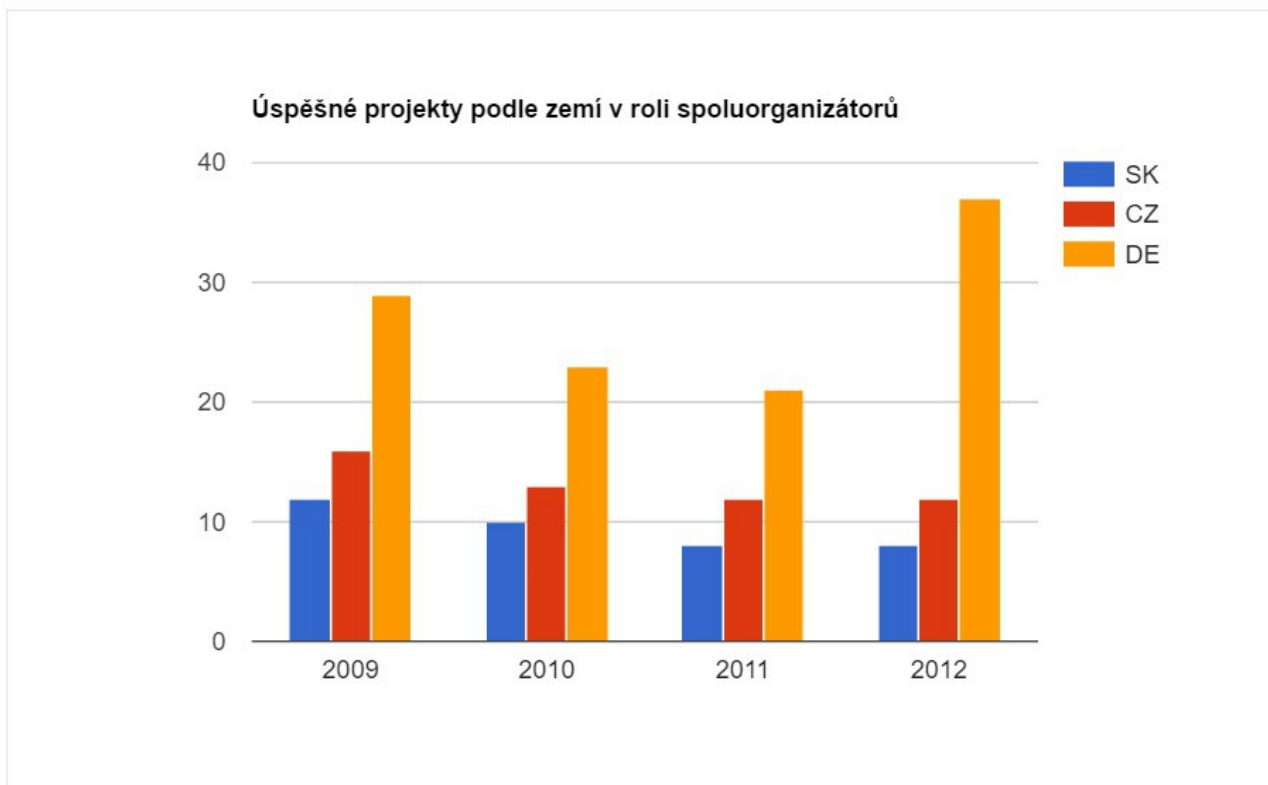
Příloha č. 2

Graf 5: Zapojení respondentů do programu Kreativní Evropa – MEDIA

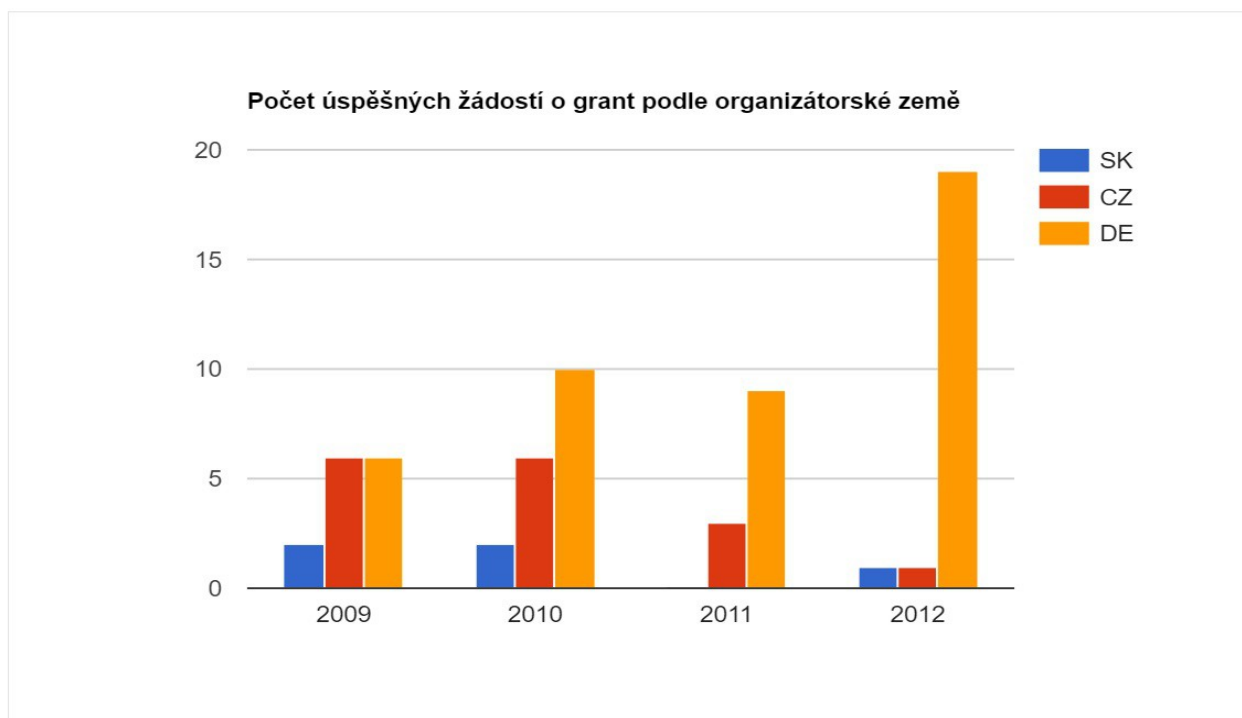
(zdroj: Podpora kulturních a kreativních odvětví z fondů EU na léta 2015 – 2020, dostupné na http://www.idu.cz/media/document/2-podpora-kultury_vyzkumna-cast_fin.pdf)

Příloha č. 3

(vlastní zpracování dle dat EACEA 2013)

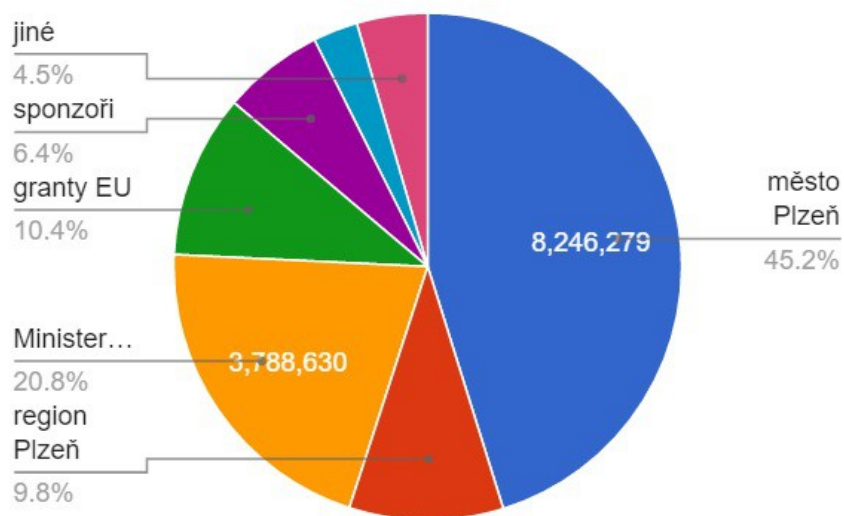
Příloha č. 4

(vlastní zpracování dle dat EACEA 2013)

Příloha č. 5

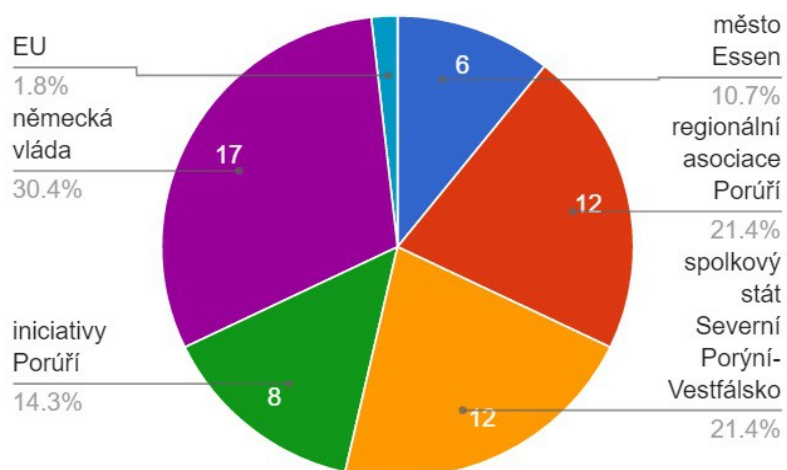
Financování: Plzeň 2015

(vlastní zpracování dle dat dostupných v Ecorys (2016))

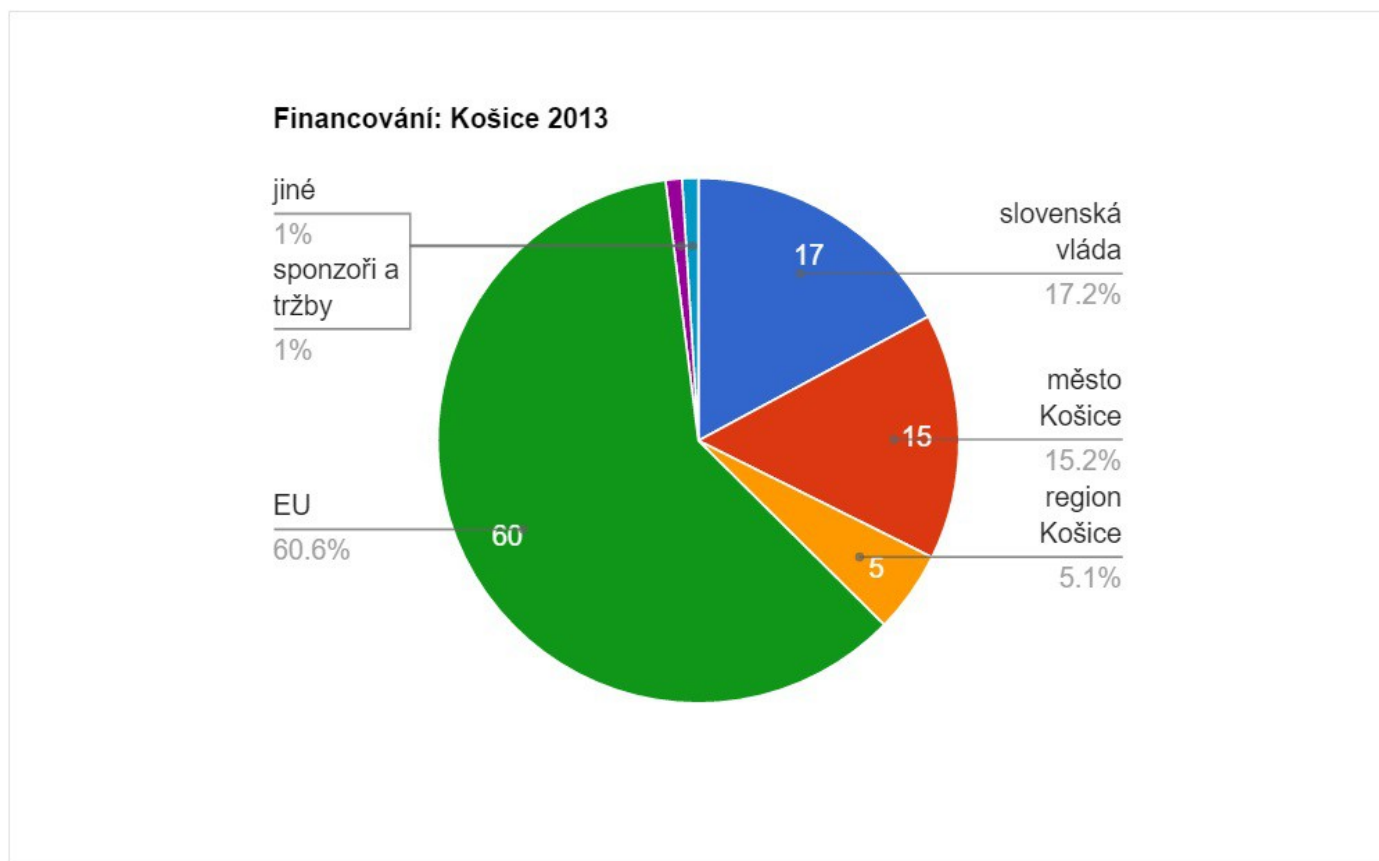
Příloha č. 6

Financování: Essen 2010

(vlastní zpracování dle dat dostupných v Ecorys (2011)).

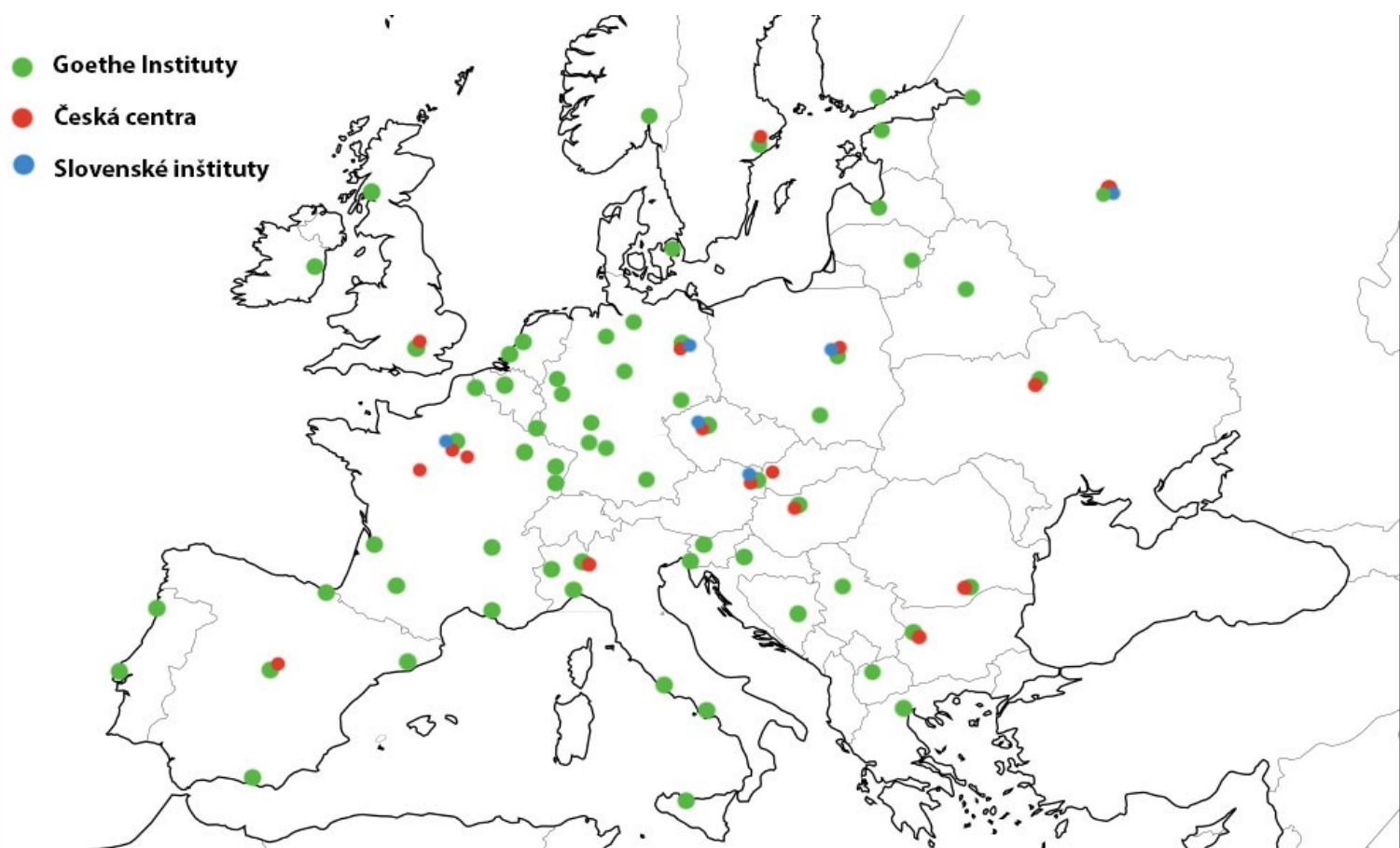
Příloha č. 7

(vlastní zpracování dle dat dostupných v Ecorys (2014))

Příloha č. 8

Mapa rozložení kulturních institutů v Evropě

(vlastní zpracování autorky)